

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK GRUP AİLE
EĞİTİM PROGRAMI' NIN BABALARIN DAVRANIŞLARI KONTROL
ETMEK İÇİN GEREKLİ KAVRAM VE İŞLEM SÜREÇLERİNİ
KAZANMALARINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatma BERBERCAN

Ankara
Mayıs, 2010

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK GRUP AİLE
EĞİTİM PROGRAMI' NIN BABALARIN DAVRANIŞLARI KONTROL
ETMEK İÇİN GEREKLİ KAVRAM VE İŞLEM SÜREÇLERİNİ
KAZANMALARINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatma BERBERCAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya TAVİL

Ankara
Mayıs, 2010

ÖNSÖZ

Araştırmanın her aşamasında yapıcı eleştiri ve değerli katkılarıyla hiçbir zaman yardımını esirgemeyen, hiçbir ayrıntıyı atlamadan ve açık şekilde verdiği dönütleriyle düşünce düzeyimi geliştiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya TAVİL' e teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırmanın planlanması aşamasında eleştiri ve katkıları ile yol gösteren Doç. Dr. Sayın Nihal VAROL' a sonsuz teşekkür ederim.

Araştırma boyunca üstlerine düşen sorumlulukları tüm gayretleri ile yerine getiren babalara sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulama aşamasında kurumunu açarak her türlü desteği veren Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okulunun kurucusu ve personellerine teşekkür ederim.

Araştırmanın her aşamasında benimle birlikte her türlü zorluğu yaşayan, araştırmanın en son aşamasına kadar her türlü yardımlarını esirgemeyen canım arkadaşlarım Melike SABANCI, Yasemin KESKİN ÖZTÜRK ve Gülsüm DEMİRELLİ' ye teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırma süresince, uzakta olmasına rağmen tüm desteğiyle yanımda olan canım arkadaşım Gülşah YILMAZ' a teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırmanın tamamlanması için beni sürekli motive eden, varoluş sebebim canım babam ve canım anneme teşekkürlerim sonsuzdur.

Her zaman yanımda olan, canım ağabeyim, canım yengem ve biricik yeğenlerime teşekkürlerim sonsuzdur.

Fatma BERBERCAN

ÖZET

PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK GRUP AİLE EĞİTİM PROGRAMI' NIN BABALARIN PROBLEM DAVRANIŞLARI AZALTABİLMEK İÇİN GEREKLİ KAVRAM VE İŞLEM SÜREÇLERİNİ KAZANMALARINA ETKİSİ

BERBERCAN, Fatma

Yüksek lisans tezi, Özel Eğitim Ana Bilim dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya TAVİL

Mayıs- 2010. 240 sayfa

Araştırmada Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemek ve sosyal geçerlilik açılarından değerlendirilmiştir.

Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden “AB Deseni” kullanılmıştır. Araştırmanın deneklerini, Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okulu' na devam eden zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin babalarından, çocuklarında problem davranışları olan yedi babayla eğitim başlanmıştır, üç babanın işleriyle bağlantılı özel nedenlerinden dolayı program kapsamından çıkarılmaları ile dört babayla programa devam edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için, hedef davranış kayıt formu, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı, işlemlere ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı ve sosyal geçerlilik formu kullanılmıştır. Araştırmanın deney sürecinde, geliştirilen aile eğitim programının uygulanması öncesinde araştırma kapsamına dâhil edilen dört babanın, araştırmada kazanması amaçlanan kavram ve işlem süreçlerinde başlama düzeyleri üç ayrı oturumda belirlenmiştir Babaların başlama düzeylerinin belirlenmesinin ardından, gruba dört oturumluk aile eğitim programı uygulanmıştır.

Araştırmada, araştırma verileri, grafik olarak verilmiş ve grafikler görsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular şu şekildedir;

-Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması sonunda araştırma kapsamına dâhil edilen babalar, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışı ödüllendirme (uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirme) kavramlarına ait amaçlarının hepsini gerçekleştirmiştir. Bu nedenle, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, kavramların kazanılmasında etkilidir.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması sonunda araştırma kapsamına dâhil edilen babalar, ödül kullanma, görmezden gelme ve uygun davranış ödüllendirme (uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirme) işlem süreçlerine ait amaçlarının hepsini gerçekleştirmiştir. Bu nedenle, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, işlem süreçlerinin kazanılmasında etkilidir.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlilik açısından değerlendirildiğinde, uygulama açısından güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile eğitimi, Problem davranış

ABSTRACT

THE EFFECT OF GROUP- FAMILY EDUCATION PROGRAMME FOR REDUCING BEHAVIOUR PROBLEMS ON FATHERS' GAINING NECESSARY CONCEPTS AND OPERATION PROCESSES FOR REDUCING BEHAVIOUR PROBLEMS

BERBERCAN, Fatma

Master's thesis, Major Fields of Special Education

Thesis Consultant: Assistant Professor Doctor Yusuf Ziya TAVİL

May-2010, 240 Pages

In the research, it is evaluated whether Group- Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems has made fathers gain necessary concepts and operation processes for reducing behaviour problems or not in terms of social validity.

“AB Pattern” among single-subject experimental designs is used in the research. Research subjects have been chosen from among fathers of mentally handicapped children who are students at Adnan Ağır Special Education School. The research has been started with seven fathers of the children who have behaviour problems; however, three of the fathers have left the programme because of the special reasons related to their jobs, and it has been continued with four of them. In the research, to be able to accumulate the data, record form for target behaviour, criterion referenced test related to the concepts, criterion referenced test related to the operations and social validity form have been used.

During the experimental study, it has been defined the starting levels of the four fathers at the processes of concepts and operations intended to gain in the research with three different sessions before practising the developed family education programme. After the starting levels of the fathers have been defined, four sessions of family education programme have been implemented to the group. In the research, the data of the research has been displayed graphically and the graphs have been interpreted qualitatively. At the end of the research findings are as follows:

- After applying Group - Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems to the fathers included in the research, they have reached all of the sub-goals of the concepts such as award, ignorance, incompatible behaviour and rewarding appropriate behaviour (differential reinforcement of incompatible behaviour). Thus, it is understood that Group - Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems is effective to the acquisition of concepts.
- After applying Group - Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems to the fathers included in the research, they have reached all of the sub-goals of the operation processes such as using award, ignorance and rewarding appropriate behaviour (differential reinforcement of incompatible behaviour). Thus, it is understood that Group - Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems is effective to the acquisition of operation processes.
- When Group - Family Education Programme for Reducing Behaviour Problems is evaluated in terms of social validity to intervention, it has been determined that this program has very high rates of intervention reliability and social validity.

Key Words: Parents education, Problem behaviour

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1 Problem.....	1
1.2 Amaç.....	10
1.3 Önem.....	12
1.4 Sınırlılıklar.....	13
1.5 Tanımlar	13

2. KAYNAK TARAMASI

2.1. AİLE EĞİTİMİ VE ÖNEMİ	15
2.1.2Aileye Götürülecek Hizmet Çeşitleri.....	17
2.1.2.1. Bilgi Verici Danışmanlık.....	17
2.1.2.2 Psikolojik Danışmanlık.....	17
2.1.2.3 Aile Eğitim Programları.....	18
2.1.3.Aile Eğitim Programı Çeşitleri.....	19
2.1.3.1. Eve Dayalı Aile Eğitim Programları.....	19
2.1.3.2. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları.....	21
2.1.3.3. Ev ve Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları.....	21
2.1.4. Programın Amacına Göre Düzenlenen Aile Eğitim Programları.....	22
2.1.4.1. Anne-babalara Uygulamalı Davranış Analizi İlke ve İşlem Süreçlerini Kazandırmaya Yönelik Aile Eğitim Programları.....	22
2.1.4.2. Anne-babalara Çocuklarına Beceri ve Kavram Öğretmeyi Kazandırmaya Yönelik Aile Eğitim Programları.....	24

2.1.5.Aile Eğitim Oturumlarının Planlanması ve Uygulanması.....	25
2.1.5.1.Aile Eğitim Oturumlarının Planlanması.....	25
2.1.5.2.Aile Eğitim Oturumlarının Uygulanması.....	26
2.1.5.2.1.Ödevlerin Kontrol Edilmesi ve Öğretime Hazırlık.....	26
2.1.5.2.2.Öğretim Süreci.....	27
2.1.5.2.3.Ödev Verilmesi.....	31
2.2. Uygulamalı Davranış Analizi Ve Uygun Olmayan Davranışların Pekiştirme İle Azaltılması.....	32
2.2.1.Uygun Olmayan Davranışların Pekiştirme ile Azaltılması.....	33
2.2.1.1.Diğer Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri.....	33
2.2.1.2.Uygun Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri.....	33
2.2.1.3.Seyrek Yapılan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri..	34
2.2.1.4.Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri.....	35
2.3. .Aile Eğitim Programlarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	36
2.3.1. Yurtdışında Aile Eğitim Programlarının Etkililiğini Sınayan Araştırmalar.....	36
2.3.2.Ülkemizde Aile Eğitim Programlarının Etkililiğini Sınayan Araştırmalar.....	40

3. YÖNTEM

3.1.Araştırma Deseni.....	47
3.1.1. AB Deseni ve Genel Özellikleri.....	47
3.1.2.Araştırmada AB Desenin Uygulanması.....	48
3.2.Denekler ve Seçimi.....	49
3.3.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	51
3.3.1. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçları (Ek 1).....	51
3.3.1.1. Ödül Kullanma Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1,2).....	51
3.3.1.2. Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.3).....	52
3.3.1.3. Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.4)....	52
3.3.1.4. Uygun Davranışı Ödüllendirme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.4)(Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme)	53
3.3.1.5. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçlarının Kayıt Çizelgelerinin hazırlanması (Ek 1.5).....	53

3.3.1.6. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçlarının Puanlanması	54
3.3.2. İşlem Süreçlerine İlişkin Ölçü Araçları (Ek 2).....	54
3.3.2.1. Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 2.1).....	55
3.3.2.2. Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 2.2)...	56
3.3.2.3. Uygun Davranışları Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme).....	56
3.3.2.4. İşlem Süreçlerine İlişkin Ölçü Araçlarının Puanlanması	57
3.3.3. Hedef Davranış Belirleme Formu ve Uygulanması (Ek 3).....	58
3.4. Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formları (Ek 4) ..	58
3.4.1. Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formlarının Geliştirilmesi ve Araştırmada Kullanılması	59
3.5. Sosyal Geçerlilik Formu (Ek 5)	60
3.6. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı	60
3.6.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı'nın Geliştirilmesi	60
3.6.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı'nın, Kapsamı.....	61
3.6.2.1.Aile Eğitim Oturumlarında Ele Alınan Konular.....	61
3.6.2.2.Aile Eğitim Oturumlarının Genel Formatı.....	62
3.6.2.2.1.Ödevlerin Kontrol Edilmesi ve Öğretime Hazırlık.....	62
3.6.2.2.2.Öğretim Süreci	63
3.6.2.2.2.1.Açık Anlatım Yöntemiyle Kavramların Sunumu.....	63
3.6.2.2.2.2.Doğrudan Öğretim Yöntemiyle İşlem Süreçlerinin Öğretim Süreci.	64
3.6.2.2.3.Ödev Verilmesi.....	65
3.6.3.Aile Eğitim Oturumlarında Kullanılan Öğretim Araçlarının Geliştirilmesi.....	66
3.6.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın Ön Uygulaması.....	66
3.7.Deney Süreci	66
3.7.1. Babalara Kavram Ve İşlem Süreçlerini Kazandırmaya Yönelik Deney Süreci.....	66
3.7.1.1.Başlama Düzeyi Belirleme (A).....	66
3.7.1.1.1. Ortam Düzenlemesi.....	67

3.7.1.1.2.Başlama Düzeylerinin Belirlenmesi.....	67
3.7.1.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının, Uygulanması (B)	68
3.7.1.2.1.Ortam Düzenlemesi.....	68
3.7.1.2.2.Açık Anlatım Yöntemine Göre Kavram Öğretimi.....	69
3.7.1.2.3.Doğrudan Öğretim Yöntemine Göre İşlemlerin Öğretimi.....	69
3.8.Verilerin Analizi.....	69

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, Her Bir Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmalarında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar.....	71
4.1.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	71
4.1.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar.....	73
4.1.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar.....	76
4.1.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	78
4.2.Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, Her Bir Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmalarında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	80

4.2.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	80
4.2.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	83
4.2.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar	83
4.2.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar.....	87
4.3 Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı’nın Uygulama Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	89
4.4 Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı’nın Sosyal Geçerliliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	91

5. ÖZET, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Özet.....	95
5.2.Tartışma.....	97
5.3.Öneriler.....	100
5.3.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	100
5.3.2.İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	100

KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	110

	Sayfa
TABLÖLAR LİSTESİ	
TABLÖ 1 Sosyal Geçerlilik Formundaki Sorulan Sorular Verilen Cevaplar	92

GRAFİK LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1- I No' lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	72
Grafik 2- II No' lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	74
Grafik 3- III No' lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	77
Grafik 4- IV No' lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	79
Grafik 5- I No'lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	82
Grafik 6- II No'lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	84
Grafik 7 III No'lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	86
Grafik 8-IV No'lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik	88

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Aile, çevreyle ilk etkileşimin ve öğrenmelerin meydana geldiği ortam olması nedeniyle tüm çocukların yaşamında önemli bir role sahiptir. Ayrıca, çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişiminde de önemli bir rol oynamaktadır (Akkök, 1984; Schulz, 1987; Fox ve Binder, 1990; Varol, 1996 ; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin, 1999; Üstünoğlu, 1990; Ersoy ve Şahin, 1999; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006; Diler -Sönmez, 2008). Eğitimin çocuğun dünyaya gelişiyle ailede başladığı göz önünde bulundurulursa, anne babalar çocuğun yeni şeyler öğrenmesini sağlayan bilişsel psikomotor, dil, sosyal ve duygusal özelliklerinin gelişmesi açısından çocukların ilk eğitimcileridirler. Çocukların dünyaya gelişinden, okul dönemine gelinceye kadar olan süre içinde, tuvalet, giyinme, yemek yeme gibi özbakım becerilerini, alıcı dil becerilerini ve ifade edici dil becerileri gibi dil becerilerini, psikomotor becerileri, verilen yönergeleri yerine getirme, oyuncaklarıyla oynama gibi ev ortamına uygun olan davranışları ailede kazanmaktadırlar. Bu nedenle aileler, çocukları gerek eğitim sürecine başlamadan önce gerekse eğitim sürecinde çok önemli yapı taşlarıdır (Ersoy ve Tezel-Şahin, 1999; Özcan, 2006; Schulz, 1987; Fox ve Binder, 1990; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006).

Çocukların okula başlamasıyla, okulda öğrenilenlerin ev ortamında da sürdürülebilmesi ve okul dışı ortamlara genellenebilmesi, okulda ve ev ortamında yapılanların tutarlı ve eş güdüm içerisinde olmasına da bağlı olabilmektedir (Cumniingham, 1985; Miller, 1975; Fox ve Binder, Akkök, 1991; Varol, 1996; Sucuoğlu, Küçüker, Kanık, 1993; Gültekin, 1999; Tavil, 2005). Bu nedenle, aile bireylerinin çocuk gelişimi ve eğitimi

konularında bilgilendirmeleri ve öğrendiklerini davranışa dönüştürmeleri için belli bir program çerçevesinde eğitilmeleri gerekmektedir (Tezel-Şahin ve Ersoy, 1999; Varol, 2005; Tavil, 2005; Diler - Sönmez, 2008). Günümüzde çocuğun ailesini de içine almayan bir eğitim programı ile istenen amaca ulaşmanın çok zor olduğu bilinmektedir. Bu nedenle son yıllarda aile eğitime verilen önem gittikçe artmaktadır (Aksoy ve Diğ.,1995; Varol, 2005; Can-Toprakçı, 2006; Diler -Sönmez, 2008).

Yetersizlikten etkilenmiş çocukların eğitiminde, aile normal çocukların eğitiminde olduğundan daha büyük bir öneme sahiptir. Fakat aileler, ne yapacaklarını bilmediklerinden ya da aşırı koruyucu bir tavır izlediklerinden dolayı, çocukların gelişimine yeterince katkıda bulunamamakta ve bütün bu nedenlerden dolayı, çocukların eğitime yönelik bilgi ve becerilere gereksim duymaktadırlar (Alberto ve Troutman, 1986; Vuran, 1997; Can -Toprakçı, 2006). Bu gereksimler doğrultusunda anne-babalara özellikle de yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne-babalarına, çocukları bir eğitim kurumuna başlayana kadar temel becerileri ve kavramları kazandırmaları gerekmektedir. Bunun yanında çocuklarının okula başlamasıyla da okulda kazanılan beceri ve kavramlar için, çocuklarının davranışlarını kontrol etme becerileri kazanmaları gerekmektedir. Bu da, ancak sistematik olarak sunulan aile eğitim programları aracılığı ile gerçekleşebilmektedir (Fox ve Binder, 1990; Varol, 1996; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin,2000; Tavil, 2004; Can -Toprakçı, 2006; Diler-Sönmez, 2008).

Son yıllarda anne babaları çocuklarının ilk ve sürekli öğretmenleri olarak gören yaklaşımların etkisiyle(Heward, 1996) anne- babaların yetersizlikten etkilenmiş çocuklarının eğitim programlarına katılmalarına verilen önem giderek artmaktadır. Bununla birlikte aile-uzman işbirliğinin sağlanmasının çocuğun eğitimindeki başarıyı olumlu yönde etkileyeceği görüşü de yaygın olarak benimsenmeye başlanmıştır. Anne babaların güçlü birer pekiştirme aracı olmaları, çocuklarını diğer insanlardan daha iyi tanımaları ve çocuklarına bir uzmandan daha fazla zaman ayırabilecek olmaları, okulda öğrenilen becerilerin evde anne babalar tarafından geliştirilmesinin, öğrenilenlerin etkinliliğini arttırması, anne babaların çocuklarına eğitici olmalarını destekleyebilecek görüşler olarak kabul edilmektedir (Turnbull, 1984; Fox ve Binder, 1990; Snell,1993; Varol, 1996; Gültekin, 1999; Özcan, 2004; Diler-Sönmez, 2008). Bu görüşten hareketle, anne- babanın çocuğun okulda verilen eğitimi evde destekleme

rolünü alması ile eğitimde okul- ev paralelliği sağlayacak, böylece çocuk eğitim ortamının da öğrendiği becerileri farklı ortamda genelleyecek, öğrenme hızlanacaktır (Miller, 1975; Akkök,1991; Fox ve Binder, 1990; Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol, 1996; Gültekin, 1999; Sucuoğlu ve diğ.1993; Özcan, 2004).

Normal gelişim gösteren çocukların anne babaları, günümüzde kitle iletişim araçlarıyla, yaygınlaşan internet hizmetleri aracılığıyla çocuklarının eğitimine nasıl katkıda bulunabileceğini öğrenebilmektedir. Ancak yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne babaları, çocuklarının davranışlarını kontrol etme, onlara kavram ve becerileri kazandırma yardım edebilme konularında sadece bilgi almaları yeterli olmamaktadır (Varol, 2005b) . Bu gereksinim bu konuda çalışan uzmanları, anne babanın çocukların eğitimine ilişkin bilgi ve beceri gereksinimini karşılayacak eğitim programlarını geliştirmeye itmektedir. Aile eğitim programları, anne babanın çocuklarına beceri ve kavramları öğretmede ve davranışları kontrol etmede kullanabilecekleri etkili yöntem ve teknikleri kazanmalarını amaçlayan programlardır(Küçükler, 1993; Diler -Sönmez, 2008).

Yetersizlikten etkilenmiş çocuk birçok beceriyi anne baba katılımıyla daha hızlı kazanmakta, farklı ortamlara genelleyeabilmekte, böylece kazanılan beceriler daha kalıcı olmaktadır(Cumniingham, 1985; Akkök, 1991; Varol, 1995; Cavkaytar, 1999; Tavis, 2005; Can -Toprakçı, 2006). Bunların yanı sıra anne babaların yetersizlikten etkilenmiş çocukların eğitimine öğretici olarak katılımları; anne, baba yetersizlikten etkilenmiş çocuk ve diğer kardeşler açısından çok yararlı olmaktadır (Akkök, 1984; Baker,1984; Cane ve diğ. 1985; Leyser, 1988). Anne babalar, çocuklarının gelişimine katkıda bulundukları için duygusal olarak rahatlamakta, çocuklarına karşı daha olumlu duygular geliştirebilmekte, kendilerini daha yeterli hissetmekte ve bu sayede anne- baba- çocuk etkileşimi gelişmektedir (Bettison, 1982; Goldstein ve diğ. 1979; Kravetz, 1990; Leyser, 1988; Simpson, 1996; Sucuoğlu vd., 1997; Adams, 2001; Diler- Sönmez, 2008).

Bu anlamda bakıldığı zaman, yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne babalarına çocuklarına yeni kavram ve becerileri nasıl öğreteceklerini kazandırmak gerekmektedir. Araştırmalar, normal ve özellikle yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip ailelerin, çocuklarına yeni beceriler öğretmelerinin, öğretilen becerilerin evde de sürdürülmesini sağlamalarının ve

onların uygun olmayan davranışlarını kontrol edebilmelerinin, aileye, çocuğa ve eğitim sürecine olumlu katkılar sağladığını göstermektedir (Akkök, 1984; Fox ve Binder, 1990; Varol, 1996; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin, 2000; Tavil, 2005). Ancak, anne-babaların, çocuklarına yeni kavram ve becerileri öğretmelerinin önkoşulunu, çocuklarının davranışlarını kontrol edebilmeleridir. Bu nedenle, anne-babalara özellikle de yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne-babalarına, çocuklarının davranışlarını kontrol etme becerilerinin kazandırılması gerekmektedir. Bu da, ancak sistematik olarak sunulan aile eğitim programları aracılığı ile gerçekleşebilmektedir (Fox ve Binder, 1990; Varol, 1996; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Türkiye’ de ailelerin, özellikle de annelerin çocuklarının eğitime katıldığını ve katıldıkları eğitimdeki amaçlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Sucuoğlu ve Kuloğlu (1992), "Otistik Çocuklara Bağımsız Yaşam Becerileri Kazandırılması" konulu araştırmayı iki aşamalı olarak planlamışlardır. Birinci aşamada 13 yaşındaki üç otistik çocuğa okul ortamında çeşitli bağımsız yaşam becerileri davranış değiştirme teknikleri uygulanarak öğretilmiş, ikinci aşamada ise annelerin eğitime katılmaları ile bu becerilerin ev ortamlarına genelleştirilmesi sağlanmıştır. Vuran (1997), annelere, çocuklarının uygun davranışlarını ödüllendirme ve uygun olmayan davranışlarını eleştirmeme becerilerinin kazandırılmasında, bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllerin birlikte kullanılması süreçlerinin, annelerin ödül kullanma ve eleştirme sıklığında, çocukların ise uygun olan ve uygun olmayan davranışlarında ne düzeyde değişikliğe yol açtığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Anabilim Dalı’na danışma amacı ile başvuran, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş üç çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada tek denekli deneysel desenlerden A, B, C, C+D şeklinde desenlenen değişen koşullar deseni kullanılmıştır. Araştırmada, annelerin ödüllendirme ve eleştirme davranışları ile birinci çocuğun oyuncakla oynama ve oyuncakla amacı dışında oynama, ikinci çocuğun verilen yönergeleri yerine getirme ve ısrar etme, üçüncü çocuğun anlamlı konuşma ve anlamsız konuşma davranışları hedef davranışlar olarak belirlenmiştir. Araştırmanın deney aşamasında yer alan tüm çalışmalar, çocukların evinde gerçekleştirilmiştir. Başlama düzeyi verilerinin toplanmasından sonra, anneler çocuklarının uygun davranışlarını ödüllendirme ve uygun olmayan davranışlarını eleştirmeme konularında sözlü ve yazılı olarak bilgilendirilmişlerdir. Bilgilendirmeyi izleyen oturumlarda kayıtlara

devam edilmiştir. Daha sonra, gösterdikleri ödüllendirme becerisinin sıklığı konusunda annelere dönüt verilmiştir. Son evrede ise, dönüt vermenin yanı sıra anneler ödüllendirilmiştir. Araştırma sonucunda, bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirme tekniklerinin kullanıldığı anne eğitiminin her evresinde, annelerin ödüllendirme becerilerinin arttığı belirlenmiştir. Bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirme tekniklerinin kullanıldığı aile eğitim programının, çocukların oyuncakla oynama, verilen yönergeleri yerine getirme ve anlamlı konuşma davranışlarının artmasına yol açtığı belirlenmiştir. Bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirme tekniklerinin kullanıldığı anne eğitimi sonucunda, annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışlarını izleyen eleştiri yorumlarının azaldığı, hatta sıfır düzeyine indiği gözlenmiştir. Ayrıca, uygulanan eğitim programının, çocukların oyuncakla amacı dışında oynama, ısrar etme ve anlamsız konuşma davranışlarının azalmasına yol açtığı belirtilmiştir. Anne eğitiminin tamamlanmasını izleyen beş haftalık süreden sonra, hem annelerin hem de çocukların kayıt edilen hedef davranışlarındaki değişikliklerin önemli oranda devam ettiği görülmüştür. Cavkaytar (1999), annelere çocuklarına özbakım ve ev içi becerilerinin kazandırılmasına yönelik uygulanan aile eğitim programının, zihinsel engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerine olan etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini, meslek okuluna devam eden 13-21 yaşlarında üç zihinsel engelli çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden beceriler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Annelere uygulanan eğitim toplantıları öncesinde, çocukların özbakım ve ev içi becerilerindeki performans düzeyleri araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Aile eğitim toplantıları, öğrencilerin devam ettiği okulda düzenlenmiştir. Anneler, aile eğitim oturumlarında öğretimini öğrendikleri becerileri çocuklarına öğretmiş ve uygulama evresi verileri elde edilmiştir. Anneler ele alınan beceriyi çocuklarına öğrettiklerinde, diğer becerinin öğretimine geçilmiştir. Her annenin, çocuğuyla en az üç becerinin öğretimini tamamlamasına kadar bu çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, çocukların her bir becerinin başlama düzeyinde, beceri basamaklarının büyük bir çoğunluğunu yerine getiremediklerini ve yoklama verilerinin başlama düzeyi verileri ile tutarlı olduğunu göstermiştir. Annelere uygulanan aile eğitim programı sonucunda, annelerin çocuklarına becerileri öğretmeye çalıştıkları öğretim sürecinde, tüm becerilerde hızlı bir gelişmenin olduğu belirlenmiştir. Öğretim süreci sonunda, çocuklar beceri basamaklarında bağımsızlık düzeyine ulaşmışlardır. İzleme verilerinin, öğretim süreci verileri ile tutarlılık gösterdiği

belirlenmiştir. Gültekin (2000), aile eğitim programının uygulanması sonucunda, annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışlarının (yönergeye karşı koyma ve gezinme) uyuşmayan davranışlarını ayrımlı pekiştirmesinin, çocukların uygun olmayan davranışlarının azalmasına yol açıp açmadığını, ikinci olarak da, annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışlarının uyuşmayan davranışlarını (yönergeyi yerine getirme ve bir etkinlikle ilgilenme) ayrımlı pekiştirmenin, çocukların uygun olmayan davranışlarının uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açıp açmadığının belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini, 1998-1999 öğretim yılında Özel İlgi Özel Eğitim Merkezinde bireysel eğitim almakta olan 21 öğrenciden 2 öğrenci ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden AB deseni kullanılmış ve araştırmada elde edilen verilerin analizinde grafiksel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın başlama düzeyi evresinde, araştırmacı tarafından bir no’lu denek sekiz gün, iki no’lu denek on gün kamera ile gözlenerek, her iki deneğin uygun olmayan davranışları ve bu davranışların uyuşmayan davranışlarının başlama düzeyi verileri elde edilmiştir. Daha sonra, her bir deneğin annesine, ev ortamında beş gün süresince “uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecinin kazandırılmasına yönelik aile eğitim programı” uygulanmıştır. Uygulanan aile eğitim programı sonunda, her iki deneğin anne-baba tarafından 11 gün boyunca uyuşmayan davranışlarını ayrımlı pekiştirme işlem süreci uygulanmıştır. Bu süre içinde, araştırmacı tarafından kamera ile sürekli kayıt yapılarak araştırmanın uygulama evresi oluşturulmuş ve uygulama evresi verileri elde edilmiştir. Araştırma bulguları, aile eğitim programı uygulanması sonucunda, annelerin çocuklarına uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecini uygulamalarının, birbirinden farklı uygun olmayan davranışların azalmasına ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açtığı izlenimini vermektedir. Can-Toprakçı (2006), zihinsel engelli öğrencilerin ailelerine, kurumda alınan eğitimle aynı anda Genişletilmiş Aile Eğitim Programının ve Geleneksel Veli Toplantılarının uygulanmasının, öğrencilerin matematik dersiyle ilgili amaçları edinmelerinde farklılığa yol açıp açmadığını ve edinilen amaçların kalıcılık ve genellenmesi üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek denekli desenlerden Değişen Koşullar Deseni kullanılmıştır. Araştırmanın deneklerini; 2004-2005 öğretim yılı Eryaman Eğitim Uygulama Okulu 2. sınıfındaki 3 öğrenci ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın deney sürecinde, Geleneksel Veli Toplantıları ve Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanmasından önce, öğrencilerin sınıfta çalışılacak kavramlarla ilgili başlama düzeyi (A) üç ayrı oturumda belirlenmiştir. Deney sürecinin ilk 15 günü içinde

matematik dersinde her öğrenci belirlenen amaçlar sınıfta gerçekleştirilirken, velilerle kararlaştırılan bir günde veli toplantısı yapılmıştır. Yapılan bu veli toplantısında, öğrencilerin okuldaki durumları, öğrencilerin evdeki durumları, öğrencilerin temizlik alışkanlıkları, velilerden istenilen araç gereçler, velilerin okuldan beklentileri hakkında görüşülmüştür(B). Deney sürecinin ikinci 15 günlük bölümünde, matematik dersinde öğrencilerle belirlenen amaçlar çalışılmaya başlamadan, annelere Genişletilmiş Aile Eğitim Programının (C) kurumda uygulanan aile eğitim oturumları uygulanmıştır. Daha sonra sınıfta öğrencilerle amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılırken, annelerle evde aile eğitim oturumları uygulanmıştır. Araştırmada, veriler grafiksel olarak gösterilmiş ve grafikler niteliksel olarak yorumlanmıştır. Kurumda alınan eğitimle aynı anda, Geleneksel Veli Toplantıları ve Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanmasının öğrencilerin matematik dersiyle ilgili alt amaçları edinimlerinin benzer etkinlikte olduğu, matematik dersiyle ilgili edindikleri alt amaçları sürdürmelerinde düşüş olduğu izlenimi edinirken; kurumda alınan eğitimle aynı anda Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanması sonucunda öğrencilerin matematik dersiyle ilgili edindikleri alt amaçları sürdürdüklerini, farklı araçlara genelledikleri ve öğretimi yapılmayan alt amaçları da gerçekleştirdikleri izlenimi edinilmiştir. Diler- Sönmez(2008), Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitim Programı'nın annelerde ve çocuklarda beklenen davranış değişikliklerini gerçekleştirmede etkisi açısından ve uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlilik açılarından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek denekli deneysel desenlerden “AB Deseni” kullanılmıştır. Araştırmaya 3 çocuk ve onların anneleri katılmıştır. Araştırmanın tümü ev ortamında yürütülmüştür. Deney sürecinde, ilk olarak annelere kuruluk süresi kaydı tutma becerisi kazandırılmıştır. Ardından anneler kuruluk süresi kayıtlarını tutmuşlardır. Daha sonra annelere, tuvalet kontrolü kazandırma becerisi kazandırılmıştır. Anneler bu beceriyi kullanarak, çocuklarına tuvalet kontrolü kazandırmışlardır. Araştırma bulguları, programa katılan annelerin, kuruluk kaydı tutma ve tuvalet kontrolü kazandırma becerilerinin alt amaçlarını gerçekleştirdiklerine; annelerin, çocuklarına tuvalet kontrolü eğitimi uygulaması, çocukların tümünün gündüz tuvalet kontrolünü kazanabildiklerini, çocukların kazandıkları tuvalet kontrolü becerini, uygulamadan 3, 10 ve 17 gün sonra sürdürebildiklerini, uygulama ve sosyal geçerlilik açısından değerlendirildiğinde, uygulama açısından güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de yapılan bu araştırmalar aile eğitiminin önemini ve gerekliliğini göstermenin yanında, aile kavramı başlığı altında sadece annenin yer aldığı ve bu eğitimin anne- çocuk eğitimi olduğunu göstermektedir. Ancak Türkiye’ de yapılan bu araştırmalar incelendiğinde düzenlenen aile eğitim programlarının, annelerle sınırlı kaldığı, son yıllarda yapılan programlarda annenin ve babaların programa dâhil edildiği görülmektedir. Babaların dâhil edildiği programlar ise anne baba tutumlarıyla ya da anne- baba katılımlarının karşılaştırılması amacına yönelik programlardır. Annelerle yapılan görüşmeler ve öznel gözlemler, annelerin bu sürece sadece kendi katılımlarının yeterli olmadığını, çocuklarının eğitiminde babalarında aktif katılımın olması gerektiğini ifade etmektedirler.

Sucuoğlu, Kanık, Küçüker (1994), öğretilebilir çocukların ailelerine yönelik olarak “Özel Eğitimde Anne-Baba Programları” adlı örnek çalışmalarında davranışçı yaklaşımı esas alan yapılandırılmış anne baba eğitimi programı hazırlamışlardır. Program anne-baba rehberliği el kitabı ve bu kitabın videokaseti ile desteklenmiştir. Uygulamaya zihin engelli çocuğa sahip anne babalar katılmıştır. Program grup çalışması şeklinde yürütülmüştür. Sonuç olarak anne babaların birbirleriyle etkileşime girerek deneyimlerini ve anlatılan konularla ilgili bilgilerini paylaştıkları, çalışmaya katılan babaların annelerden ayrı olarak gruplaştıkları, deneyimlerini birbirlerine aktardıkları gözlenmiştir. Sonuçta anne babaların programdan hoşlandıkları, yararlandıkları ve kazandıkları bilgileri günlük yaşama uyguladıklarının verdikleri geri bildirimlerden anlaşıldığı belirtilmektedir.

Küçüker, Bakkaloğlu ve Sucuoğlu (2001), gelişim geriliği olan 0- 3 yaş arasındaki çocuklara ve ailelerine yönelik bu erken eğitim programı sonrasında anne- baba ve çocukların etkileşimsel davranışlarında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Çalışma grubunu, gelişimsel geriliği olan çocuklar (N=40) ve babaları (N=14) oluşturulmuştur. Program merkezde yapılan dört haftalık anne- baba eğitiminin ardından yedi ay süreyle ev ağırlıklı olarak yürütülmüştür. Sonuçlar, erken eğitim sonrasında annelerin etkileşim sürdürme ve öğretme davranışlarının sıklığında artma ilgi ve uzak durma davranışlarının sıklığında azalma olduğunu babaların çocuklarıyla etkileşim davranışlarında ise değişiklik olmadığını göstermiştir. Bebeklerin anneleriyle etkileşim başlatma, tepki verme ve etkileşim sürdürme davranışlarının sıklığında program sonrasında artış gözlenirken, babalarıyla etkileşimsel davranışlarında herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Cavkaytar ve Çelik (2007), zihin engelli çocuğu olan anne babaların okulda anne baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmeyi amaçlamıştır. Araştırma 110 engelli çocuğun anne babasıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular, zihin engelli çocuğu olan anne-babaların çoğunluğu genel olarak okulda katılım alanlarını önemli bulmakta, gereksinim duymakta ve katılmayı istemektedir. Okulda eğitime katılım alanlarına göre anne babalar en çok genel ve özel sorunlarına çözüm aramak amacıyla öğretmenlerle birlikte yaptıkları toplantıları önemli görmekte, bu tip toplantılara gereksinimleri olduğunu ve katılacaklarını belirtmektedirler. Bunların yanı sıra anne- babanın çoğunluğu gönüllülüğe bağlı çalışmaları önemsiz bulmakta ve katılmayacaklarını belirtmişlerdir.

Ailenin anne, baba ve çocuklardan oluşan bir bütün olduğu düşünülerek, çocuğun gelişiminde anne kadar baba da önemli rol oynamaktadır. Babanın evin geçimini üstlenen tek kişi olma durumunun günümüzde azalması, annenin iş hayatına aktif katılımıyla, baba ile yetki ve rolleri birbirine eşit duruma gelmiştir. Ailede, çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılama görevinden genellikle anneler sorumlu tutulmaktadırlar. Çocuğun eğitiminde annenin önemi o kadar çok vurgulanmakta ki, baba çocuğun eğitiminde çoğu zaman unutulmakta veya arka planda kalmaktadır. Türkiye ve yurt dışında aile eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalar da bu bilgileri destekler niteliktedir. Türkiye de yetersizlikten etkilenmiş çocukların eğitimlerine yönelik olarak hazırlanan aile eğitim programları anne katılımıyla yürütülmektedir. Babaların dâhil edildiği eğitim programları anne- baba katılımının karşılaştırılmasına ve tutumlarına yönelik araştırmalardır. Yurt dışında yapılan çalışmalarda benzer nitelikte olup, sınırlı sayıda baba katılımı görülmektedir.

Lundahl, Brad, Tollefson, Risser, Lovejoy, (2008), Ebeveyn eğitime babaların dâhil edilmesine yönelik çalışmalarında anne ve babanın eğitimden eşit yararlanmalar sağlanmış ve çıkan sonuçlarda babaların ebeveyn dışında olmamaları ve eğitime katılmaları teşvik edilmeli sonucuna ulaşılmıştır. Green (2003), erken çocukluk programında erkek katılımı çalışmasında, erken çocukluk eğitime babaların dâhilini değerlendirmişlerdir. Bulgular, babaların olumlu tutumlarında artış olduğunu göstermektedir. Ortiz, Stile ve Stephen (2000) yapmış oldukları çalışmada, baba katılımının çocuklarının okuma ve yazma faaliyetleri, gelişmiş okuma ve yazma becerileri atmasına ve hem baba hem çocukta artan benlik saygısı bulguları edinmişlerdir. Parlakian ve Rovaris, (2009), çocuk bakım programlarıyla ilgili

birçok araştırmada, anne ve baların eşit katılımı hala mevcut olmadığını, bu programlar için ebeveyn anne anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Bunun sebebinin babaların çalışma programları çocuk bakımının annenin görevi olduğu inançları ve düşüncelerinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Babalar- erkekler- çocuk dünyasının önemli bir parçası olduğunu, babaların çocukları ile annelerden farklı olarak etkileşim kurabildiklerini belirtmişlerdir. Babaların daha fazla fiziksel ve ön görülemeyen oyun kullanma eğiliminde olduklarını ve böylelikle çocukların kendi kendini düzenleme kaba motor becerilerinde ve problem çözme becerilerinde bağımsızlık geliştirmesine yardımcı olabileceklerini belirtmişlerdir.

Ülkemizde aile eğitim programlarının baba katılımı olmadan yürütülmesi, babaların çocuklarının eğitimlerinin içinde yer almaları gerektiği ve çocuklarına yeni kavram ya da beceri öğretebilmesinin önkoşulunun çocuklarına uygun davranış kazandırmak olduğu düşünülürse, baba katımlı problem davranışların azaltılmasına yönelik bir aile eğitim programının geliştirilmesine, gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, aile eğitim programlarının, kuruma ya da eve dayalı olarak planlandığı ve grup ya da bire-bir eğitim yoluyla uygulandığı görülmektedir. Grup eğitimi yoluyla uygulanan aile eğitimi ile ilgili araştırmaların, var olan bir eğitim programını uygulama becerilerini ailelere kazandırma ve bunun çocuk davranışlarına etkisi üzerinde odaklandığı izlenimi edinilmektedir.

Bu nedenle, araştırmanın problemini, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Grup Eğitim Programıyla, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmalarında etkili midir? Sorusu oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir.

Araştırmanın genel amacını değerlendirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1.2.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, her bir babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli kavramları kazanmalarında etkili midir?

1.2.1.1 Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli kavramları kazanmasında etkili midir?

1.2.1.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli kavramları kazanmasında etkili midir?

1.2.1.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli kavramları kazanmasında etkili midir?

1.2.1.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli kavramları kazanmasında etkili midir?

1.2.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, her bir babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmalarında etkili midir?

1.2.2.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmasında etkili midir?

1.2.2.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmasında etkili midir?

1.2.2.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmasında etkili midir?

1.2.2.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV no'lu babanın, davranışları kontrol etmek için gerekli işlem süreçlerini kazanmasında etkili midir?

1.2.3. Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın uygulama güvenilirliği verileri ne düzeydedir?

1.2.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın sosyal geçerliliği babalara göre nedir?

1.3. Önem

Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir.

Ülkemizde yapılmış olan aile eğitim programlarında programının daha çok anneler üzerinde yoğunlaştığı ve babaların aile eğitim programlarının dışında bırakıldığı görülmektedir. Çocuğun eğitimde ailenin önemli olduğu vurgulanmış, fakat ailenin eğitim sürecine katılımı anne katılımı olarak uygulanmıştır. Aile eğitimi programları, aile içinde yer alan bireylerin gereksinim duydukları alanlarda eğitim almaları çerçevesinde oluşturulmaktadır. Aile içinde yer alan bireylerin eşit fırsatlarda bu eğitimi almaları en doğal haklarıdır. Bu nedenle aile eğitimlerine babanın aktif katılımı gerçekleştirilmelidir. Yapılan bu çalışmada, baba katılımlı Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu programın baba katılımlı aile eğitim programlarının yaygınlaştırılmasına, hazırlanmasına ve uygulanmasına ışık tutacağı umulmaktadır.

Oluşturulan eğitim programında, babalara kazandırılması amaçlanan kavramların sunumunda açık anlatım yöntemi, işlem süreçlerinin sunumunda doğrudan öğretim yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın bundan sonra kavram ve işlem süreçlerinin kazandırılmasına yönelik yapılacak çalışmalara yol göstereceği umulmaktadır.

Bu çalışmada, gruba yönelik aile eğitim programı yürütülmüş ve düzenlemeler grup aile eğitimi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda bakıldığında, bu çalışmanın, gerek devlete bağlı kurumlarda gerekse özel özel eğitim kurumlarında aile eğitimi yapacak kişilere grup aile eğitiminin planlanması ve uygulanması anlamında yol göstereceği umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1)Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okuluna devam eden ve aileleri tarafından davranış problemleri olduğu ifade edilen zihinsel engelli çocuklardan dördünün babaları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Aile Eğitim Programı: Bu çalışmada geliştirilen ve uygulanan aile eğitim programı,, ödülleri belirleme ve kullanma, uygun olmayan davranışı görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışları ödüllendirme kavramlarının açık anlatım yöntemi ile ödülleri kullanma, uygun olmayan davranışı görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme işlem süreçlerinin, model olma, rehberli uygulamalar ve bağımsız uygulamalar basamaklarından oluşan doğrudan öğretim yöntemi ile kazandırıldığı dört oturumdan oluşan, her oturumu ödevlerin kontrol edilmesi, öğretim süreci ve ödev verilmesi bölümlerinden oluşan, öğretim sürecinde betimlemelerin kullanıldığı programdır.

Ceza: Davranışı izleyen olayların, davranışın ileride oluşma olasılığını azaltması (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 1996; Tavil, 1996; Birkan, 1997; Gültekin, 2000).

Eleştiri: Uygun olmayan davranışı izleyen, uslu dur, otur, yeter artık, bıktım senden, yapma vb. sözel ifadeler.

Pekiştirme: Davranışın izleyen olayların, davranışın ileride oluşma olasılığını arttırması (Walker ve Shea, 1984; Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 1996; Tavil, 1996; Birkan, 1997; Vuran, 1997; Gültekin, 2000).

Sosyal pekiştireçler: İzlediği davranışın ileride oluşum sıklığını artıran fiziksel dokunma, dostça yüz ifadeleri ve ödül sözcükleridir (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 1996; Gültekin, 1999).

Etkinlik Pekiştireçleri: İzlediği davranışın ileride oluşum sıklığını artıran, müzik dinleme, oyunda verilen bir rol, yeni ve ilginç kitaplar, evde yapılacak olan etkinliklerde görev alma gibi yapılmasından hoşlanılan olaylardır(Özyürek, 1996; Gültekin, 1999).

Uyuşmayan Davranış: Uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan, topografik olarak uygun olmayan davranışla zıt olan, sosyal açıdan kabul edilebilir davranıştır(Özyürek, 1998; Gültekin, 1999).

Açık Anlatım Yöntemi: Kavramın, ilişkili-ilişkisiz nitelikleri, olumlu-olumsuz örnekleri, kuralların yapısı ve benzeri bilgilerin somutlaştırılarak sunulduğu, öğretmenin aktif olduğu ve ortamın öğretmen tarafından yapılandırıldığı bir yöntemdir (Lee, 1988 ; Varol, 1992; Varol, 1996; Kırcaali-İftar, Birkan ve Uysal, 1997; Alptekin, 2000).

Doğrudan Öğretim Yaklaşımı: Öğretimi yapılan beceride, ipuçlarının aşamalı olarak geri çekilmesini içeren alıştırmalarla, öğrenciyi bağımsız hale getirmeyi amaçlayan, model olma, rehberli uygulamalar ve bağımsız uygulamalar basamaklarından oluşan bir öğretim yöntemidir (Carnine, Silbert ve Sein, 1989; Gleason, 1995; Güzel, 1998; Kozloff, Nunziata ve Cowardin, 1999).

BÖLÜM II

KAYNAK TARAMASI

Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir.

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla; aile eğitimi ve önemi, doğrudan öğretim yaklaşımı, uygulamalı davranış analizi ve uygun olmayan davranışların pekiştirilerek azaltılması ve aile eğitimine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Aile Eğitimi ve Önemi

Yetersizlikten etkilenmiş çocuk ailenin bir bireyidir ve yetersizliğin getirdiği problemler, sınırlılıklar sadece çocuğu değil, tüm aile bireylerini etkilemektedir. Çocuğun gelişimsel başarı ve başarısızlıklarının aile bireylerini; anne baba ve diğer bireylerin çocuğa ve yetersizliğe karşı tutum ve davranışlarının da çocuğu etkilediği gözlenmektedir. Bu nedenlerden ötürü, yetersizlikten etkilenmiş çocuğun bir kurumda eğitimi çoğu zaman problemleri çözmekte yeterli olmamakta; anne baba, varsa kardeşlerin de yoğun eğitim programlarının aktif olarak katılmalarını zorunluluk haline getirmektedir(Sucuoğlu, 1994; Can-Toprakçı, 2006).

Yetersizlikten etkilenen çocukla yaşamları ve yetersizliğin çocuğun gelişimini etkilemesini gözlemleri nedeniyle, anne- baba çocuğun yetersizliğinin ve bunun etkilerinin farkında olan kişidir. Anne- babalara, çocuklarının değiştirilmek istenen davranışları ve uygulanan sağaltım yöntemleri konusunda bilgilendirilirse, bu davranışlar ailenin desteğiyle daha kolay değiştirilebilir (Snell, 1983; Elksnin, 1991; Can-Toprakçı, 2006) .

Anne- babanın ev ortamında çocukla çalışması, öncelikle çocuğun gelişimini ve çeşitli beceriler kazanmasını hızlandırmakta ve öğretilen beceriler daha kalıcı olmaktadır(Cunningham, 1985; Sucuoğlu, 1994; Can-Toprakçı, 2006).

Aile eğitimi, öğrenilenlerin kalıcı olmasını sağladığı gibi aynı zamanda çok fazla sayıda ve birbirinden çok farklı gereksinimleri olan yetersizlikten etkilenmiş çocuk olduğu düşünüldüğünde, ailelere çocuklarıyla sürekli olarak kullanabilecekleri sağaltım yöntemleri öğretilirse, çocuklarının yeni problemlerini çözmek için gerekli becerilere sahip olmaları sağlanabilecektir(Fox ve Binder, 1990; Can-Toprakçı, 2006). Birbirinden farklı gereksinimleri olan çok sayıda yetersizlikten etkilenmiş birey olması ve sınırlı sayıda personel olmasından dolayı bire bir eğitim hizmetleri verilememekte ya da sınırlı kalmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde karşılaşılabilecekleri sorunları önleme veya oluştuğunda nasıl çözeceklerini bilmelerinin sağlanması, hem ekonomik açıdan olumlu bir katkı sağlamakta hem de personel sınırlılığının aşılması anlamına gelmektedir (Miller, 1975; Fox ve Binder, 1990; Varol, 1996; Gültekin, 1999).

Aile eğitimi, genel olarak özel eğitim alanındaki gelişmelerin ve aile eğitimiyle ilgili yapılan araştırmaların etkisiyle, ülkemizde yasal düzenlemelerde de yerini bulmuştur. Özel eğitim hizmetlerini düzenlemek üzere çıkarılmış olan yasal düzenlemede (26184 sayı ve 31.05.2006 tarihli resmi Gazete’ de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği) Özel Eğitim İlkelerinin açıklandığı 6. maddenin f bendinde “Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır” ifadesi yer almaktadır.

Yönetmeliğin dördüncü bölümünün başlığı Aile Eğitimi’dir. Aile eğitimi hizmetlerinin açıklandığı 36. maddede, özel eğitimde aile eğitimi hizmetlerinin başlatılması ve yürütülmesi konusunda görevli olacak kurum ve kuruluşlar, meslek elemanları; hazırlanacak program türleri ve programın süresine ilişkin genel açıklamalar yer verilmiştir. İlgili maddede aile eğitim programının; aile eğitiminde esas olacak genel ilke ve amaçlar doğrultusunda bireyin yetersizliği, gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve ailenin ihtiyaçlarına uygun olarak, RAM’lar, özel eğitim okul ve kurumları, kaynaştırma

uygulamaları yapılan okullar tarafından hazırlanması ve bireyin ve ailenin ihtiyaçları doğrultusunda bireysel, grup ya da uzaktan eğitim şeklinde yürütülmesi karar bağlanmıştır. Yönetmelikte belirtilen bu esasların özel eğitimde görevli tüm yetkililer açısından bağlayıcı olduğu ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ailelerine yönelik eğitim hizmetlerinin zorunluluk olduğu görülmektedir.

2.1.2 Aileye Götürülecek Hizmet Çeşitleri

Yetersizlikten etkilenmiş çocukların ailelerine, çocuklarının eğitimine katılmalarına olanak sağlayacak destek hizmet çeşitlerinin “Bilgi verici danışmanlık”, “Psikolojik danışmanlık ve “Aile eğitim programları” şeklinde gruplandığı görülmektedir (Kargın, 1990; Kuloğlu, 1992; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.2.1. Bilgi Verici Danışmanlık

Bilgi verici danışmanlık, yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne-babalarına çocuklarının yetersizliği, türü, nedenleri, özellikleri, eğitim programı olanakları, yasal hakları, çocukları ile etkili iletişim kurma yolları, çocuğun gelişimine nasıl katkıda bulunacakları ve davranışlarını nasıl kontrol edebileceklerine yönelik bilgi vermeyi kapsamaktadır. Bilgi verici danışmanlık ile bir grup ortamı içinde ailelerin birbirleri ve uzmanla karşılıklı etkileşimde bulunmaları sağlanmakta ve ailenin sormak istediği sorulara yer verilerek bilgi verme düzeyinde hizmet verilmektedir (Kargın, 1990; Kuloğlu, 1992; Küçüker, 1993; Gültekin, 2000, Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006).

2.1.2.2 Psikolojik Danışmanlık

Psikolojik danışma, anne-babaların kendileri ve çocukları ile ilgili duygularını paylaştıkları bir süreç olmakla birlikte, bu süreçte anne-babaların kendilerini ve çocuklarını tanıyarak, çevreleriyle daha fazla ilişkiye girmeleri amaçlanmaktadır (Kuloğlu, 1992; Küçüker, 1993). Anne-babalar, çocuklarını yeterli ve yetersiz yönleriyle kabul edebildiklerinde, çocuklarının eğitimine daha kolay katılabilmektedirler (Snell, 1983; Gargiulo, 1985; Gültekin, 2000; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006).

2.1.2.3 Aile Eğitim Programları

Sistematiik ve kavramsal temelli bir süreç olan aile eğitiminin amacı, aileleri, anne-babalığın değişik yönleriyle ilgili bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve beceri sahibi yapmaktır (Schulz, 1987; Cavkaytar, 1999; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006). Aile eğitim programları, anne-babaların çocuklarına beceri ve kavramları öğretmede ve davranışlarını kontrol etmede kullanılabilecekleri etkili yöntem ve teknikleri kazanmalarını amaçlayan programlardır (Kargın, 1999; Küçükler, 1993; Tavil, 2005). Bu genel amaç doğrultusunda, ailelerin ve çocuğun gereksinimlerine uygun hizmetlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik olarak aile eğitim programları düzenlenmektedir(Kroth ve Edge, 1997; Schulz, 1987; Turnbull, 1983; Cavkaytar, 1999; Can-Toprakçı, 2006).

Günümüzde aile eğitiminde davranışçı yaklaşımın yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Akkök, 1984; Fox ve Binder, 1990; Elksnin ve Elksnin 1991; Varol, 1996; Vuran, 1999; Gültekin, 2000; Tavil, 2005). Davranışçı yaklaşım, gözlenebilir davranışlar ve çevre etmenleri üzerinde yoğunlaşır. Bu anlamda, davranışçı yaklaşım aile eğitiminde, davranışların anlaşılması ve kontrolü için anne-babalara uygulamalı davranış analizinin ilke ve işlem süreçleri ile çocuklarına beceri ve kavramları nasıl öğreteceklerini kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Elksnin ve Elksnin, 1991).

Davranışçı Yaklaşımın aile eğitimde yaygın olarak kullanılma nedeni, davranışçı yaklaşım konusunda uzman olmayan kişilerinde bu yaklaşım tekniklerini kolaylıkla öğrenebilmeleri ve sağaltım programlarını uygulayabilmelidir. Ayrıca davranışçı yaklaşım ile beceri ve kavram öğretimi ve davranış yönetimi işlem süreçleri birçok bireye aynı anda ve kısa sürede öğretilmektedir(Snell, 1983; Akkök, 1984; Alberto ve Troutman, 1986; Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol, 1996; Vuran, 1997; Gültekin, 2000; Tavil 2005).

2.1.3.Aile Eğitim Programı Çeşitleri

Aile eğitim programları ile anne- babalara gereksinimleri doğrultusunda hizmet verilmektedir. Bu programın amaçları, programın uygulandığı ortama göre çeşitli şekillerde oluşturulabilmektedir.

Aile eğitim programları, eve dayalı aile eğitim programları, kuruma dayalı aile eğitim programları ile ev ve kuruma dayalı aile eğitim programları olarak sınıflandırılabilir (Kargın, 1990; Vuran, 1997; Gültekin, 1999; Can-Toprakçı, 2006).

2.1.3.1. Eve Dayalı Aile Eğitim Programları

Eve dayalı aile eğitim programında, anne babalar çocuklarıyla evde çalışmaktadır. Ev, verimli bir öğretim ortamına dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Aile eğitimcisi belli bir programa göre ev ziyaretleri yaparak, çocuk ve anne baba ile çalışmaktadır. Bu ziyaretler sırasında aile eğitimcisi, hem aile ile çalışırken hem de çocuk- aile etkileşimini gözleyebilmektedir (Snell, 1983; Turnbull, 1983; Cavkaytar, 1998; Akçamete, 1989; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006).

Eve dayalı aile eğitim programları, özellikle erken çocukluk ve okul öncesi dönemde olan ya da ağır derecede yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne babalarının eğitilmesine yönelik olarak düzenlenmektedir. Eve dayalı programlar, çocuğun gereksinimleri belirlendikten sonra planlanmaktadır. Aile eğitimcisi, gereksinimleri belirlemek için gözlemler yapmakta ve yapılan gözlemler aile ile paylaşılıp, gereksinim duyulan alanlara aile ile birlikte karar verilmektedir. Bu gereksinimler doğrultusunda anne babalar çocuklarına belli bir beceri ya da kavramı nasıl öğreteceğinin kazandırılması ya da çocuğun uygun olmayan davranışının nasıl azaltılacağını kazandırmak amaçlanmaktadır (Miller, 1975; Snell, 1983; Vuran, 1997; Gültekin 2000; Tavil, 2005; Can-Toprakçı, 2006).

Eve dayalı aile eğitiminde, aile eğitimcisi öncelikle anne babanın varlığında çocuğun dil, özbakım, bilişsel, sosyal ve psikomotor becerilerde performans düzeyini belirlemektedir.

Aile eğitimcisi anne babayla birlikte, çocuğun belirlenen performans düzeyine dayalı olarak 1- 2 haftada gerçekleştirilmesi düşünülen bir ya da birkaç gelişim alanıyla ilgili amaçlar belirlemektedir. Aile eğitimcisi anne- babaya saptanan amaçları çocuklarına nasıl kazandıracaklarını çocukla çalışarak göstermekte ve daha sonra anne babalardan çocuklarına bu amaçları nasıl kazandıracaklarını göstermelerini istemektedir. Gerekliği yerde dönüt ve düzeltmelerde bulunmaktadır. Anne babalar, belirlenen amaçları bir iki hafta boyunca çocuklarına kazandırmaya çalışacakları beceri ve kavramlarla ilgili el kitapları verilmektedir. Aile eğitimcisi bir iki hafta sonra aileyi ziyarete gelmekte ve çocukta amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmekte ve tekrar aileyle birlikte bir iki haftalık plan yapmaktadır (Snell, 1983).

Evde uygulanmak üzere düzenlenen aile eğitim programlarının bazı avantajları bulunmaktadır;

-Öğrenme, çocuğun doğal çevresinde oluşmaktadır. Anne-babalar, becerileri ve kavramları, çocuğuna doğal ortamında öğrettiğinden, öğrenilenlerin doğal ortamlara aktarımı ve genellenmesi sorun olmayabilir.

-Uzman ve anne-babalar, çocuğun davranışlarını doğal ortamlarında oluş şekliyle gözleme şansına sahiptirler. Kendi doğal ortamında çocuk için neyin nasıl öğretilmesi gerektiği konusunda, anne-babalar da fikir belirteceğinden, programa anne-babaların yaşam biçimlerindeki ve değer yargılarındaki farklılıklar yansıyacaktır.

-Eğer beceriler, çocuğun ev ortamında, doğal pekiştireç olan anne-babalar tarafından öğretilirse, bu becerilerin diğer ortamlara genellenmesi ve kalıcılığının sağlanması kolaylaşacaktır.

-Ev öğretiminin başarısı, tamamen anne-babaların katılımına bağlıdır. Bu nedenle, ev ziyaretleri arasındaki sürede anne-babaların öğretim çalışmalarını evde sürdürmeleri beklenmektedir. Ev öğretimi, ancak bu şekilde uygulandığında anne-babaların etkin katılımı sağlanacaktır.

-Annenin, babanın, kardeşlerin ve diğer aile üyelerinin katılımı, gerçekçi ve ulaşılabilir bir hedef olacaktır. Öğretim, evde olduğundan, tüm aile bireylerinin öğretim sürecine katılma şansı daha fazla olacaktır.

-Uzman, hem anne-baba hem de çocukla çalıştığı için, öğretim programı kolaylıkla bireyselleştirilebilir (Miller, 1975; Snell, 1983; Vuran, 1997; Gültekin, 2000).

Eve dayalı aile eğitim programları, aile eğitimcisinin aileleri bilgilendirdiği, çocukla çalışarak aileye model olduğu, onların çocukları ile doğrudan etkileşimlerini gözleyerek danışmanlık yaptığı düzenlemelerdir (Schulz, 1987; Vuran, 1997; Can- Toprakçı; 2006).

2.1.3.2. Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları

Kuruma dayalı aile eğitim programlarında, ailenin eğitimi çocuğunun devam ettiği kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar, resmi eğitim kurumları, özel özel eğitim kurumları ve üniversitelere bağlı özel eğitim merkezleridir. (Akçamete, 1989). Kuruma dayalı aile eğitim programlarında, anne-babalara çocuklarına beceri, kavram ve uygun davranışları kazandırmaya yönelik beceriler aile eğitim oturumları yoluyla verilmektedir (Heward ve Orlansky, 1984; Vuran, 1997).

2.1.3.3. Ev ve Kuruma Dayalı Aile Eğitim Programları

Ev ve kuruma dayalı aile eğitim programları, ev ya da yalnızca okulda uygulanan programlar değil, her ikisinin de birlikte planlanmasından oluşur. Bu programda çocuk, hem okulda hem de evde eğitim almaktadır. Ayrıca aile ile aile eğitimi veren kişinin etkileşimi, hem evde hem de kurumda sürmektedir. Eve ve kuruma dayalı aile eğitim programları, diğer iki programa göre daha farklı planlanmaktadır. Eve ve kuruma dayalı aile eğiti programının daha dikkatli ve işbirliğini gerektirecek şekilde planlanması gerekmektedir (Kargın, 1990; Akçamete, 1989; Gültekin, 1999, Can- Toprakçı, 2006). Bunlardan birincisi; çocuğa okulda uygulanan programın, okulda ve evde yürütülmesine yönelik genişletilmiş uygulama programlarıdır. İkincisi; okulda kazandırılan bir amacın, ortam ve materyal değişikliği ile eve transfer edildiği genelleştirme programlarıdır. Üçüncü program çeşidi ise, özelleştirilmiş

programlardır. Bu programlar genellikle özbakım ve ev içi becerilerinin öğretimine yönelik olarak evde başlatılır ve sürdürülür. Diğer bir program çeşidi ise; davranış değiştirme programıdır. Anne-babaların çocuğun ev ortamındaki uygun olmayan davranışlarını azaltmaları ve uygun davranışlarını arttırmalarına yönelik olarak planlanmaktadır. Programlar, çocuğun bulunduğu okuldaki ev öğretmeni tarafından yürütülmektedir. Ev öğretmeni, gerektiğinde evde, anne-baba ve çocukla çalışarak programı yürütmektedir. Evde çalışmasını gerektirmeyen durumlarda ise, oluşturduğu iletişim dosyası ve telefon görüşmeleri ile anne-babayla iletişim kurmaktadır (Miller, 1975 ; McCarthy, Lund ve Bos, 1998)

2.1.4. Programın Amacına Göre Düzenlenen Aile Eğitim Programları

Aile eğitim programları, anne-babaların uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerini kazanmaları ve çocuklarına beceri ve kavramları öğretmeyi kazandırma amaçlarına yönelik olarak planlanabilmektedir (Elksnin ve Elksnin 1991; Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.4.1. Anne-babalara Uygulamalı Davranış Analizi İlke ve İşlem Süreçlerini Kazandırmaya Yönelik Aile Eğitim Programları

Yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip anne-babaları çocuklarının uygun olmayan davranışlarını kontrol etmekte sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Çok sayıda yetersizlikten etkilenmiş çocuk ve bu çocukların birbirlerinden farklı gereksinimleri olduğu düşünüldüğünde, anne-babalara uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerini kazandırmak, çocuklarının uygun olmayan davranışlarının azalması ve uygun davranışlarının artmasına yol açacağı gibi, çocuklara yeni beceri ve kavramların öğretilmesinin önkoşulunun da sağlanması anlamına gelecektir (Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Davranışçı yaklaşıma dayalı olarak anne-babalara uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerinin öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalarda, konuların oturumlara dağıtılmasının genel olarak aşağıdaki şekilde yer aldığı görülmektedir.

1.Oturum: Anne-babalar, bir davranışı gözlenebilir, ölçülebilir terimlerle tanımlamayı ve davranışı nasıl gözleyeceklerini öğrenirler.

2.Oturum: Anne-babalar, uygun davranışları arttırmak için pekiştireçleri belirlemeyi ve uygulamayı öğrenirler.

3.Oturum: Anne-babalar, dönüştürülebilir sembol pekiştireç sisteminin ne olduğunu ve uygun davranışları arttırmak için nasıl uygulandığını öğrenirler.

4.Oturum: Anne-babalar, uygun olmayan davranışları azaltmak için pekiştireçlerin geri çekilmesini öğrenirler.

5.Oturum: Anne-babalar, sürekli davranışları belirlemeyi ve bu davranışları uygun şekilde kaydetmeyi öğrenirler.

6.Oturum: Anne-babalar, pekiştireçleri ne zaman ve ne şekilde azaltacaklarını öğrenirler.

7.Oturum: Anne-babalar, uygun olmayan davranışları azaltmak için cezayı nasıl uygulayacaklarını öğrenirler.

8.Oturum: Anne-babalar, uygun olmayan davranışları azaltmak için tüm pekiştireçlerin geri çekilmesini, hangi özelliklere sahip çocuklara ne şekilde uygulanabileceklerini öğrenirler.

9.Oturum: Anne-babalar, uyaran kontrolü yöntemlerini kullanmayı öğrenirler.

10.Oturum: Anne-babalar, kendilerinde ve çocuklarındaki değişiklikleri değerlendirirler (Alberto ve Troutman, 1986; Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavis, 2005).

2.1.4.2. Anne-babalara Çocuklarına Beceri ve Kavram Öğretmeyi Kazandırmaya Yönelik Aile Eğitim Programları

Yetersizlikten etkilenmiş çocukların kavram ve becerileri öğrenmeleri, öğrenme ortamında ve yaşadıkları doğal çevrede kendilerinden beklenenleri yerine getirmeleri ve bağımsız olarak işlevde bulunmalarını sağlayabilecektir. Aile eğitimi yoluyla anne babalara çocuklarına beceri ve kavramları nasıl öğreteceklerinin kazandırılması, yetersizlikten etkilenmiş çocukların daha kısa sürede daha çok sayıda beceri ve kavram kazanmalarına ve sürdürmelerine hizmet edecektir(Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Davranışçı yaklaşıma dayalı olarak, anne-babalara çocuklarına beceri ve kavram öğretmeyi kazandırmaya yönelik aile eğitim programları; eve dayalı ve gruba dayalı olarak gerçekleştirilmektedir (Varol, 1996).

Eve dayalı aile eğitim programları aşağıdaki basamaklardan oluşmaktadır;

-Öğretmen tarafından yetersizlikten etkilenmiş çocuğun dil, özbakım, bilişsel, sosyal ve psikomotor becerilerdeki düzeyi, anne-babaların varlığında öğretmen tarafından belirlenir.

-Bir sonraki haftaya kadar, çocuğa hangi beceri ya da kavramın öğretileceğine anne-babalarla birlikte karar verilir.

-Öğretmen, anne-babalara, belirlenen becerileri çocuklarına nasıl öğreteceklerini demonstrasyon ile gösterir. Daha sonra davranışın prova edilmesi yolu ile anne-babaların öğrendiklerini çocuklarına nasıl uyguladıkları öğretmen tarafından gözlenir ve dönüt ve gerekli düzeltmelerde bulunulur.

-Anne-babadan, belirlenen beceri ve kavramları, bir hafta süreyle çocuklarına öğretmeleri istenir.

-Öğretmen tarafından, anne-babalara çocuklarına öğretecekleri beceri ve kavramlarla ilgili el kitapları verilir.

-Öğretmen, bir hafta sonra aileyi ziyaret ederek, çocukta amaçların gerçekleşip gerçekleşmediğini belirler ve tekrar bir haftalık plan yapılır (Snell, 1983; Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Beceri ve kavram öğretmeyi kazandırmak için planlanan gruba dayalı aile eğitim programlarında ise, anne-babaların görüşleri alındıktan sonra, 8-10 haftalık bir program oluşturulur. Her hafta, bir beceri ya da kavramın öğretimi üzerinde çalışılmaktadır. Ele alınan beceri ve kavramın öğretimine yönelik olarak düzenlenen oturumlarda izlenen basamaklar, sunu, demonstrasyon, davranışın prova edilmesi ve ev ödevlerinin verilmesi şeklinde oluşturulmaktadır. Ayrıca, anne-babalara, çocuklarına kazandıracakları beceri ve kavramlarla ilgili el kitapları verilmektedir. Oluşturulan her el kitabı genellikle, beceri ve analizi, çocuğun düzeyini belirleme, öğretim yöntemleri, kullanılacak öğretim materyali, ödül ve kullanımı, çocuğun beceride gösterdiği ilerlemeyi kaydetmeyi içermektedir (Snell, 1983; Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.5.Aile Eğitim Oturumlarının Planlanması ve Uygulanması

Bu başlık altında, aile eğitim oturumlarının planlanması ve uygulanması sürecine yer verilmiştir.

2.1.5.1.Aile Eğitim Oturumlarının Planlanması

Aile eğitim programları ile anne-babalara, çocuklarına beceri ve kavram öğretmeyi kazandırma ve çocuklarının davranışlarını kontrol edebilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Aile eğitim programları planlanırken, öncelikle anne-babaların gereksinimleri ve aile eğitim programının amacı doğrultusunda, programın grup ya da bire-bir olarak düzenlenmesine karar verilmelidir. Programın grup ya da bire-bir olarak yapılması belirlendikten sonra, oturumların düzenleneceği ortamın belirlenmesi ve oturumların hangi zaman aralığında, ne kadar sıklıkla ve ne kadar süre için yapılacağı anne-babaların görüşleri

de dikkate alınarak planlanmalıdır. Yapılan araştırmalar, kuruma dayalı ve grup eğitimi yoluyla düzenlenecek aile eğitim programlarında, haftada bir kez bir- bir buçuk saatlik olarak planlanan on haftalık aile eğitim programlarının olumlu sonuç verdiğini göstermektedir (Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Aile eğitim programı planlanırken, oturumun yapılacağı fiziksel ortamın, öğretim sürecinin gerçekleştirilmesi için elverişli, masaları ve sandalyeleriyle bir konferans odasına benzer özellikte olmasına dikkat edilmelidir. Oturumlarda, anne-babalar ve uzman yüz yüze bakacak şekilde karşılıklı oturmalı, gerektiğinde uzmanın anne-babalara model olabilmesi için sandalyeler arasında boşluklar bulunmalıdır. Bunların yanında, oturumların düzenleneceği yerin gürültüden uzak olması ve ışık düzeninin iyi ayarlanması gerektiği belirtilmektedir (Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Öğretmenin giyim kuşamını ve sözlü iletişimini, hitap edeceği grubun özelliklerini dikkate alarak belirlenmelidir. Sade ve düzenli bir şekilde giyinmelidir. Oturumlarda bilgilerini sunarken kullandığı dil, mümkün olduğunca bilimsellikten arınmış açık ve anlaşılır olmalıdır.(Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.5.2.Aile Eğitim Oturumlarının Uygulanması

Davranışçı yaklaşıma dayalı olarak düzenlenen aile eğitim oturumları aşağıdaki basamaklara yer verilerek uygulanmaktadır.

2.1.5.2.1.Ödevlerin Kontrol Edilmesi ve Öğretime Hazırlık

Bu bölüm, aile eğitim oturumlarından her birinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu bölümde, bir önceki oturumda anne-babalarla birlikte üzerinde durulan konunun, anne-babalar tarafından evde uygulanmasına yönelik olarak verilen ödevler üzerinde tartışılmaktadır. Anne-babaların ödev ile ilgili soruları varsa bu sorular cevaplandırılmakta ve gerekiyorsa açıklamalarda bulunmaktadır. Daha sonra o gün yapılacak olan oturum ile ilgili kısa bilgi verilmektedir (Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.5.2.2.Öğretim Süreci

Aile eğitim oturumlarının öğretim süreci boyutu, o gün üzerinde durulacak konuyla ilgili bilgilerin sunulması, yapılan sunuya ilişkin soru-cevap, model olma, rehberli uygulama ve bağımsız uygulama aşamalarından oluşmaktadır.

Sunu basamağında; o günkü oturumun konusuyla ilgili bilgiler sunulmakta ve sunulan bilgilere ilişkin sorular sorulmaktadır. Anne-babaların uygun cevap vermesi için gerekirse ipucu içeren sorulara yer verilmektedir.

Doğrudan öğretim yöntemine göre ödül kullanma işlem süreci ile ilgili öğretim sürecinde babalara aşağıdaki şekilde sunu yapılmıştır;

Biraz önce, ödüllerin çocuklarımızın uygun davranışlarını sürdürmek ve arttırmak için uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek verilmesi gerektiğini betimlemelerden ayırt ettik. Şimdi ise ödülleri, uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışı betimleyerek kullanmanızı isteyeceğim. Öncelikle ben size bu durumu betimleyeceğim, daha sonra sizin benzer örnek durumlarda ödülleri kullanmanızı isteyeceğim denilerek model olma basamağına geçilmiştir.

Model olma basamağında; ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışların betimlenerek kullanıldığı dört ayrı betimleme yapılmıştır. I. Örnekteki betimleme yapılırken “uygun davranış yapıldığında” ve “davranışın anında ve betimlenerek ödüllendirildiği” betimleme kesilmiş ve “dinlediğiniz gibi çocuğun dişlerini kendi başına fırçalaması, uygun bir davranıştır” – “dinlediğiniz gibi davranış babası tarafından anında ve “canım oğlum benim kendi başına dişlerini fırçaladığını görüyorum, mükemmelsin” şeklinde betimlenerek ve yanağını okşayarak, ödüllendirilmiştir” şeklinde açıklama yapılmıştır. Daha sonra betimleme tekrar yapılmış ve çocuk kendi başına dişlerini fırçalarken, bölümü söylenip çocuğun bu davranışı nasıl bir davranış diye sorulmuştur, cevap vermek isteyenlere söz hakkı verilerek ve doğru cevapları “evet çocuğun kendi başına dişlerini fırçalaması uygun bir

davranıştır bravo denilerek ödüllendirilmiştir. Daha sonra, betimlemenin devamında babanın ne yapması gerektiği sorulmuştur. Söz almak isteyenlerden birine söz hakkı verilerek ve doğru cevabı “çok haklısınız, baba anında ve canım oğlum benim, kendi başına dişlerini fırçaladığını görüyorum, mükemmelsin vb. şeklinde betimleyerek ödüllendirecektir denilmiştir. Eğer doğru cevap veremezse, gruptan bir başkasına söz hakkı verilerek, doğru cevabından sonra, evet harika, baba, canım oğlum benim kendi başına dişlerini fırçaladığını görüyorum, mükemmelsin vb. şeklinde betimleyerek davranışı ödüllendirecektir denildikten sonra, yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenmiş ve doğru cevabı, bravo, baba canım oğlum benim kendi dişlerini fırçaladığını görüyorum, mükemmelsin vb. şeklinde betimleyerek ödüllendirecektir denilmiştir. II., III. Ve IV. betimlemelerde de benzer uygulama yapılmıştır.

Model olma basamağı yukarıdaki şekilde tamamlandıktan sonra, rehberli uygulama basamağına geçilmiştir.

Rehberli uygulama basamağında; öncelikle gruptan baba rolünü oynayacak gönüllü olan bir kişi belirlenmiştir. Aynı zamanda çocuk rolünü oynaması için, programa dâhil olmayan bir kişi hazır bulunmuştur. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (sürahiden bardağa su dökme) yapması, baba rolündeki kişinin de bu davranışı biraz önce öğrendiğimiz ödüllendirme ilkelerini kullanarak ödüllendirmesi istenecektir. Baba rolündeki kişi uygun davranışı ödüllendirmeye başlamadan önce, uygulamacı, ödüllendirmenin davranış yapıldıktan hemen sonra ve davranışın betimlenerek yapılacağını tekrar hatırlatacaktır (Genel Kuralı Söyleme). Daha sonra, uygulamacı, baba rolündeki kişiden uygun davranışı ödüllendirmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye, şimdi ne tür bir davranış yaptı? diye sorulacaktır. Kişi, uygun davranış yaptı cevabını verirse, evet teşekkür ederim sürahiden bardağa su dökme uygun bir davranıştır şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? şeklinde ipucu verilecek ve uygun bir davranış yaptı cevabını verirse, evet teşekkür ederim sürahiden bardağa su dökme uygun bir davranıştır şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra baba rolündeki kişiye şimdi ne yapacaksınız? diye sorulacaktır. Kişi, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sürahiden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğim cevabını verirse, evet, davranışı hemen ve aferin

benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceksiniz bravo şeklinde ödüllendirilecektir. Anne-baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, davranışı anında ve aferin benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız? denilecek ve kişi doğru şekilde açıklayınca, evet hemen ve aferin benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz bravo denilecektir. Eğer söylemede eksik bıraktığı bir yer olursa (örneğin; betimleyerek), evet davranışı hemen ancak bir de aferin benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız denilecek ve doğru açıklayınca, bravo davranışı hemen ve aferin benim güzel sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, anne-baba rolünü oynayan kişinin de önceden belirlenmiş ödülü kullanarak davranışı ödüllendirmesi tekrar istenecektir. Baba davranışı uygun ödüllendirirse, sürahidenden bardağa su dökme davranışını, hemen ve aferin benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa (örneğin; betimleyerek ödüllendirme) çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye şimdi ne yapmalıydık diye sorulacaktır. Kişi betimlemeliydim derse, evet aferin benim güzel sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz şeklinde betimlemeliydiniz hadi şimdi betimleyerek ödüllendirelim denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi baba rolündeki kişinin de davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Doğru yaptığında evet davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II. III. ve IV. Örnek davranışlar içinde gruptaki herkesle aynı uygulama tekrar edilecektir.

Rehberli uygulama basamağı yukarıdaki şekilde tamamlandıktan sonra, bağımsız uygulama basamağına geçilmiştir.

Bağımsız uygulama basamağında; uygulamacı sorumluluğu babalara bırakmıştır. Bunun için, öncelikle gruptan gönüllü iki kişi belirlenerek, bir tanesinden çocuk diğerinden baba- anne olması istenmiştir. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (sessizce TV izleme) yapması, baba rolündeki kişinin de bu davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Daha sonra, uygulamacı, baba rolündeki kişiden uygun davranışı ödüllendirmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye, şimdi ne tür bir davranış yaptı? diye sorulacaktır. Kişi, uygun davranış yaptı cevabını verirse, evet uygun davranış yaptı bravo denilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? Şeklinde ipucu verilecek ve uygun bir davranış yaptı cevabını verirse, evet uygun davranış bravo şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra baba rolündeki kişiye şimdi ne yapacaksın? diye sorulacaktır. Kişi, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sessizce TV izliyor şeklinde betimleyerek ödüllendireceğim cevabını verirse, evet, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sessizce TV izliyor şeklinde betimleyerek ödüllendireceksiniz bravo şeklinde ödüllendirilecektir. Baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız? denilecek ve açıklayınca, betimleyerek ödüllendireceğiz bravo denilecektir. Eğer söylemede eksik bıraktığı bir yer olursa (örneğin; betimleyerek), evet davranışı hemen ancak bir de betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız denilecek ve doğru açıklayınca, bravo davranışı hemen ve betimleyerek ödüllendireceğiz denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, baba rolünü oynayan kişinin de önceden belirlenmiş ödülü kullanarak davranışı ödüllendirmesi tekrar istenecektir. Baba davranışı uygun ödüllendirirse, bravo sessizce TV izleme davranışını, hemen ve betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa (örneğin; betimleyerek ödüllendirme) çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye şimdi ne yapmalıydık diye sorulacaktır. Kişi betimlemeliydim derse, evet hadi şimdi betimleyerek ödüllendirelim denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi anne-baba rolündeki kişinin de davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Doğru yaptığında evet davranışı hemen ve betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II., III. Ve IV. Örnek davranışları için çocuk rolünü oynayan kişinin davranışları durdurulup baba rolünü oynayan kişiden açıklaması istenmeyecek ancak kişi, uygun davranışları için “uygun davranış anında ve şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer bir yeri eksik/yanlış yaparsa ya da atlarsa, uygulamacı ne yapacağına ilişkin küçük hatırlatmalar da bulunacak (anında / betimleme vb) ve ödüllendirmeyi tekrar etmesini isteyecektir (Çocuk rolünü üstlenen kişiden de davranış tekrar yapması/davranışa devam etmesi istenir). Baba rolündeki kişi ödüllendirmeyi uygun yapınca “uygun davranış anında ve şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra kişilerin rolleri değiştirilir ve ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır (Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

2.1.5.2.3.Ödev Verilmesi

Yapılan oturumun sonunda, üzerinde durulan konuyla ilgili olarak anne-babanın evde çocuğuyla uygulama yapmasına yönelik olarak ödev verilmektedir. Uzman, babaya ödevin ne olduğu ve nasıl yapılacağına ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. Anne-babalara o günkü oturumla ilgili sorularının olup olmadığı sorularak, o günkü oturuma son verilmektedir(Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Ayrıca, çocuklarının davranışlarındaki değişiklikler ve ilerlemeler anne-babalar için pekiştirici bir özellik taşımaktadır. Bununla birlikte, anne-babaların oturumlara düzenli katılımları, birbirleri ile yardımlaşmaları, düzgün kayıt tutmaları ve verilen ödevleri yapmaları için pekiştirilmeleri de önemlidir. Ayrıca, kendilerinden beklenen ödevleri yapmadıklarında bu durumun görmezlikten gelinmelidir (Varol, 1996; Gültekin, 2000; Tavil, 2005).

Bu araştırmada da, her bir oturum, ödevlerin kontrol edilmesi, öğretim süreci ve ödev verilmesi bölümlerinden oluşmuştur. Her bir bölümle ilgili babaların gösterdikleri uygun davranışlar ödüllendirilmiş, uygun olmayan davranışlar ise görmezden gelinmiştir.

2.2. Uygulamalı Davranış Analizi ve Uygun Olmayan Davranışların Pekiştirme İle Azaltılması

Uygulamalı davranış analizi, davranışı etkileyen etmenleri sistematik olarak inceleyen bir alandır. Uygulamalı Davranış Analizinin Temel (deneysel) ve uygulamalı olmak üzere iki biçimi vardır. Temel (deneysel) davranış analizi, katı laboratuvar ortamında belirlenen çevre koşullarında ortaya çıkan davranışlarla çevresel düzenlemeler arasında sistematik ilişki araştırılmaktadır (Özyürek, 2007).

Deneysel davranış analizinin uygulamalı biçimi, uygulamalı davranış analizi olarak bilinmektedir. Deneysel davranış analizinin tersine, uygulamalı davranış analizinde; incelenen davranış sosyal bakımdan önemli kabul edilen davranış ve incelenen ortam davranışın olduğu gerçek yaşam ortamıdır (Özyürek, 2007).

Davranışçı yaklaşımda, davranışın nedeni kişide değil, kişinin çevreyle etkileşiminde görülmektedir. Bu nedenden dolayı davranış, davranış öncesi olaylar ve davranışın sonuçlarının oluşturduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden ötürü, davranış değiştirmek için, davranış öncesi ve davranış sonrası olayları değiştirme yoluna gidilmektedir (Özyürek, 2007).

Davranış değiştirme süreçleri davranış ilkelerini uygulamaya geçirme sürecidir. Oldukça az sayıda davranış ilkesi olmakla beraber, bu ilkelere türemiş çok sayıda davranış değiştirme işlem süreci bulunmaktadır (Özyürek 2007).

Davranışla sonuçlarının işlevsel ilişkisinin betimlendiği davranış ilkelerinden biri, edimsel pekiştirme ilkesidir. Bu ilke, davranışın sonuçlarının (izleyen olaylar) davranışın ileride oluşum sıklığının arttırılması için uygulanan işlem sürecidir. Davranışı birey tarafından hoş giden bir uyarının izlemesi, davranışın ileride oluşum sıklığının artmasına neden olmaktadır (Walker ve Shea, 1984; Alberto ve Troutman, 1986 ; Özyürek, 2007). Davranışla sonuçlarının işlevsel ilişkisinin betimlendiği bir diğer ilke; davranışın sonuçlarının davranışın ileride oluşum sıklığını azalttığı şeklinde düzenli bir ilişkinin betimlendiği ceza ilkesidir (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007).

2.2.1.Uygun Olmayan Davranışların Pekiştirme ile Azaltılması

Davranışları azaltmada kullanılan temel ve yaygın davranış ilkelerinden biri ceza ilkesidir. Ceza ilkesi, davranışın sonuçlarının, davranışın ileride oluşum sıklığını azalttığı şeklinde düzenli bir ilişkiyi betimlemektedir. Davranışları azaltmada kullanılan diğer bir yol, pekiştirme ilkesinin işlem süreçlerinden ayrımlı pekiştirmedir. Diğer davranışların, uygun davranışların, seyrek yapılan davranışların ve uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri, davranışların azaltılmasında kullanılan en yaygın ayrımlı pekiştirme türleridir (Alberto ve Troutman 1986; Özyürek 2007; Tavil, 2005).

2.2.1.1.Diğer Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri

Diğer davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreci, belirlenmiş süre içinde azaltılmak istenen davranış oluşmadığında, uygun olan diğer davranışların pekiştirilmesidir. Bu süreçte, uygun olmayan davranışın sadece oluşup oluşmadığına ilişkin verinin toplanması yanı sıra, pekiştirilecek olan diğer davranışlara ilişkin veri toplamak da gereklidir (Tavil, 1996; Birkan, 1997; Gültekin, 2000; Özyürek, 2008).

Diğer davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinin üç türü bulunmaktadır. Birincisi, hedef davranış belirlenmiş tüm zaman aralığında hiç oluşmadığında, sürenin bitiminde pekiştirecin sunulmasıdır. Literatürde buna “tüm aralık” adı verilmektedir. İkincisi; belirlenmiş bir anda hedef davranışın oluşup oluşmadığına göre pekiştirecin verilmesidir, bu da “kısmi aralık” olarak isimlendirilmektedir. Üçüncüsü ise, etkinlik sonunda hedef davranış hiç oluşmadığında pekiştirecin sunulmasıdır (Alberto ve Troutman, 1986; Wollmer ve Iwata, 1992; Tavil, 1996; Gültekin, 2000; Özyürek, 2008).

2.2.1.2.Uygun Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri

Uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri, pekiştirecin daha önceden belirlenmiş uygun davranışların oluşumundan hemen sonra verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Alberto ve Troutman, 1986; Tavil, 2005; Özyürek, 2007).Uygun davranışların ayrımlı

pekiştirme işlem sürecinin kullanılmasının temel gerekçesi, uygun davranışı arttırmak için, önceden belirlenmiş uygun olmayan davranışın anında azalmasını sağlayabilmesidir (Alberto ve Troutman, 1986 ; Özyürek, 2007; Tavis, 2005).

Uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri, pekiştirmeler ile uygun davranışların arttırılması şeklinde düzenlenmiş olmasından dolayı, öğretmene diğer davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinden daha fazla kontrol imkanı sunmaktadır (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007; Tavis, 2005). Uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri, uygun olmayan davranışların oluşup oluşmadığını dikkate almadan, bir davranışı arttırmak için her zaman kullanabilen bir işlem sürecidir. Bu işlem süreçlerinin kullanımı sırasında, uygun olmayan davranışların sıklığı, pekiştirilen uygun davranışların sıklığının artması nedeni ile genellikle azalır (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007; Tavis, 2005).

Uygun olmayan davranışları azaltmak için uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerini kullanmanın en önemli avantajı, öğretmene uygun olmayan davranışı azaltmak için hazırlanan programı, çocuğun eğitsel programı içine dâhil etme olanağı sunmasıdır. Aynı zamanda, uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinin, iki dezavantajı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, doğrudan uygun olmayan davranış üzerinde çalışılmamasıdır. İkincisi ise, uygun olmayan davranışın, uygun davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri programı sırasında hala meydana gelmesi olasılığıdır (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek 2007; Tavis, 2005).

2.2.1.3.Seyrek Yapılan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri

Seyrek yapılan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri, zararsız ya da istenilen bir davranış olsa bile, fazla sayıda meydana gelen uygun olmayan davranışları azaltmak için kullanılan işlem sürecidir (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007). Çok fazla meydana gelen uygun olmayan davranışların sayısının ya da süresinin belirlenen zamanda istenilen ölçütte ya da ölçütten daha aşağıda oluşması durumunda pekiştirilmesi, seyrek yapılan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinin en yaygın olarak kullanılan uygulamasıdır (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007). Uygun olmayan

davranışın tüm oturum boyunca ölçüt düzeyinde ya da ölçütten daha aşağıda olması durumunda pekiştirilmesi ve aralıklara bölünmüş oturumun bir aralığında uygun olmayan davranışın belirlenen ölçüt sınırında ya da ölçütten daha aşağıda olmasında pekiştirilmesi, seyrek yapılan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinin diğer uygulamalarını oluşturmaktadır. (Alberto ve Troutman 1986; Özyürek, 2007).

2.2.1.4.Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesi İşlem Süreçleri

Uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreci, uygun olmayan davranışla fiziksel ve işlevsel olarak uyuşmayan davranışların pekiştirilip, uygun olmayan davranışların görmezlikten gelindiği bir süreçtir (Alberto ve Troutman, 1986; Vollmer ve Iwata, 1992; Taval, 1996; Özyürek, 2008; Gültekin, 2000). Uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreci ile uyuşmayan davranışlar artırılarak; uygun olmayan davranışın sıklığının azalması sağlanır (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2008; Gültekin, 2000).

Uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreci kullanılırken yapılması gereken, uygun olmayan davranışın özelliklerini ve işlevini betimlemektir. Bu bilgiler doğrultusunda, uygulayıcı uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan uyuşmayan davranışları belirlemektir. Uyuşmayan davranış belirlenirken, davranışın çocuğun davranış dağarcığında yer alması, yaşadığı ya da bulunacağı ortamlarda devam ettirilme olasılığının olması, davranışın pratik ve işlevsel bir değerinin olması göz önünde bulundurulmalıdır (Özyürek, 2008; Gültekin, 2000).

Uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecinin kullanımında, uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışı bulunamazsa ya da yok ise, eğitsel ve sosyal açıdan uygun bir davranışın belirlenmesi uygun olabilecektir (Alberto ve Troutman, 1986; Özyürek, 2007; Gültekin, 1999; Taval; 2005)

Uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecinin en önemli avantajı, uyuşmayan davranışın meydana geldiği sırada, uygun olmayan davranışın meydana gelme olasılığının olmamasıdır. Bu süreçte, olumlu pekiştirmenin kullanılmasına önem verilir, itici uyarılar kullanılmaz. Uygun olmayan davranış azaltılırken, yerine geçecek olan eğitsel ve

sosyal açıdan uygun davranışlar artırılmaktadır(Alberto ve Troutman, 1986; Tavis, 1996; Birkan, 1997; Özyürek, 2008; Gültekin, 1999).

Bu araştırmada, babaların çocuklarının uygun olmayan davranışlarını azaltmalarını sağlayabilmek için, babalara uyuşmayan davranışları ayrımlı pekiştirme işlem sürecini uygulama becerisini kazandırmaya yönelik aile eğitim programı hazırlanmış ve uygulanmıştır.

2.3. Aile Eğitim Programlarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde, yurtdışında ve ülkemizde aile eğitim programları ile ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.3.1.Yurtdışında Aile Eğitim Programlarının Etkililiğini Sınayan Araştırmalar

Kashima, Baker ve Landau (1980), zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların annelerine yönelik video kullanılarak yapılan eğitimle, uzmanlarca yürütülen yüz yüze eğitimin etkinliğini karşılaştırmışlardır. Araştırmada ailelerin video eğitime katılıma istekli olup olmadıkları ve bunu yardımcı bulup bulmadıkları, bu programdan ne kadar faydalanabildikleri, video ile verilen eğitimin sonuçlarının, uzmanlarca verilen yüz yüze eğitimin sonuçlarıyla karşılaştırılabilir olup olmadığı ve bu programdan elde edilen yararların mevcut içerikle ilgili amaçlara özgü olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmanın deneklerini, 2-11 yaşları arasında zihinsel yetersizlikten etkilenmiş 61 çocuğun ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan aileler, yüz yüze eğitim için 19, videodan eğitim için 22 ve ertelenmiş eğitim için 20 aile olarak gruplanmıştır. Eğitimdeki bütün aileler bir eğitim öncesi bireysel değerlendirmeye, dört haftalık toplantılarına, evde görüşmelere ve bireysel eğitim sonrası değerlendirme oturumuna katılmışlardır. Kontrol grubunu oluşturan ertelenmiş eğitim grubundaki aileler, ikinci değerlendirmeden sonra rastgele iki gruptan birine dâhil edilerek başlamışlardır. Hazırlanan “Ebeveyn Öğretmen” eğitim müfredatı, bağımsızlık serilerine adımlar, başlangıç düzeyinde kendine yetebilme becerilerini değerlendirme ve öğretmek için bir beceriyi tanımlama, davranışsal öğretim tekniklerinin kullanılması ve özelleştirilmiş programın geliştirilmesi, destekleyiciler kullanma, problemlerin ortadan kaldırılmasını kapsamaktadır. Araştırmanın sonuçları ailenin programa katılımı, programın

tamamlanması ve öğretim kayıtlarının kullanımına dayanılarak değerlendirilmektedir. Yüz yüze eğitim ve videodan eğitim programını tamamlama oranları eş değer çıkmıştır. Ebeveynlerin % 85' i videodan eğitimi tamamlamış ve programı faydalı bulmuşlardır. Anne-babaların çoğunluğu, videodan eğitim programıyla verilen eğitimden yarar sağladıklarını belirtmişlerdir. Video ve canlı eğitim grupları program tamamlama tüketici tahmini çocuğun beceri kazanımları, anne- babanın eğitim yeterliliği ve evde uygulamalarda benzerlikler göstermektedir. Videodan eğitim programıyla verilen eğitimde elde edilen yararlar amaçlara uygun olarak çıkmıştır.

Sandler ve Coren (1981), ev ve kuruma dayalı eğitim programının anne- babalarca değerlendirilmesini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın denekleri, 15 aylık ile 5 yaş arasındaki yetersizlikten etkilenmiş 26 çocuğun anneleridir. Anne- babalar genel olarak iyi eğitimlidirler ve sosyoekonomik olarak üst – orta sınıflardan gelmektedirler. Hem bireysel hem küçük grup çalışmalarlarıyla 8 haftalık yoğun eğitime alınmışlardır. Her çocuk için 6 hafta da bir takım toplantıları yapılarak, çocuğun bireyselleştirilmiş eğitim programındaki kısa dönemli amaçlarda gelişimi değerlendirilerek yeni amaçlar konulmuştur. Her takım toplantısını takip eden hafta boyunca anne- babalar, öğretmenleri çocuklarına eğitim verirken gözlemlemişlerdir. Bu oturum takiben, anne- babaya çocuğuna öğretim yapma fırsatı verilmiştir. Bu öğretme oturumu, anne- baba eğitimcisi tarafından videokasete kaydedilmiş ve oturumlardan sonra eğitimci ve anne- baba kaseti birlikte izleyerek anne- babaya dönüt verilmiştir. Hem ebeveyn hem de eğitimci, ev okul arasında veri kaydı tutmuşlardır. Böylelikle anne- babanın, çocuğun okulda çalışılan bir becerideki gelişimini net olarak görmesi ve öğretmeninde becerinin evde çocuk tarafından nasıl yapıldığını görmesini sağlamak olanaklı olmuştur. Anne- babalar ve öğretmenler, haftada bir bireysel olarak ilerideki ev okul programını planlamak için toplanmışlardır. Her çocuğun programında bulunan becerilerin öğretilmesi için gerekli olan öğretimsel materyaller, günlük olarak ev ve okul arasında gidip gelmiştir. Eve ve kuruma dayalı aile eğitim programı uygulandıktan sonra, aile eğitim programının çeşitli bileşenleri ile ilgili 20 soruluk bir anketle, ailenin memnuniyeti ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda anne- baba, anne – baba eğitim programından memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Ebeveynler, genellikle okul kadrosu ile düzenli buluşmaları % 85 ve 6 haftada en az bir kere buluşmasını %92 önemli bulmuşlardır. Bütün ebeveynler (%100) çocuklarına yeni bir şey veya değiştirilmiş bir beceri öğretilirken

gözlemlemeyi ve % 96' sı çocuklarına kendileri öğretim yaparken dönüt almayı anlamlı bulmuşlardır.

Clark ve Baker (1983), farklı sosyo kültürel ve ekonomik düzeye sahip anne-babaları, aile eğitim programına katılma, program sonundaki başarı düzeyi ve program sonrası çalışmalara katılımları açısından gruplamayı amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini, 3-13 yaşları arasında orta ve hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş 103 çocuğun anne-babaları oluşturmuştur. 103 çocuğun anne-babalarına, çocuklarına becerileri nasıl öğreteceklerini ve uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçlerini kazandırmaya yönelik iki yıllık UCLA “Anne-baba Öğretmenler” adı altında bir eğitim programı uygulanmıştır. Sekiz aileden oluşan gruplar halinde 10 haftalık aile eğitim oturumları düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda, anne-babaların en az dört toplantıya ve eğitim sonrası düzey belirleme oturumuna katılımları programı tamamlama ölçütü olarak kabul edilmiştir. Eğitim sonrası düzeyleri, Davranışsal Vinettes testinin uygulanması, çocuklarına beceri öğretme ve davranışlarını kontrol etme uygulamalarının izlenmesi ve eğitim oturumlarında gösterdikleri performansa göre değerlendirilmiştir. Buna göre, ortalama üzerinde (%66) puan alma çok yeterli olmanın, ortalamanın altında (%34) puan alma az yeterli olmanın ölçütü olarak kabul edilmiştir. Deney sonrası çalışmalar ise altı ay sonra anne-babalarla yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda, 103 aileden %91'inin eğitimi tamamlamıştır. Çalışmada, eğitim sonrası ve deney sonrasında en iyi sonuçları elde eden anne-babaların genellikle evli, yüksek sosyo-ekonomik düzeye ve iyi bir eğitime sahip oldukları belirlenmiştir.

Friman ve Altman (1990), kendi başına yürüeyebilen, özbakım becerilerinde düşük performansa sahip, işlevsel konuşması olmayan ağır derecede zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bir çocuğun sandalyeden kalkma, önündeki materyalleri dişleme ve atma davranışlarını, anne-babalara uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecini kazandırarak azaltmayı amaçlamışlardır. Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden ABAB deseni kullanılmıştır. Araştırma, hastane okulunun video çekimine elverişli ve gözlem aynasının bulunduğu boş bir odasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, ebeveynlerin, araştırmacı tarafından geliştirilen sağaltım programını çocuğa uygulaması istenmiştir. Ebeveynlere çocuğu oturtmaları, bir etkinlikle meşgul etmeleri ve pekiştireçleri vermeleri için

yönergeler verilmiştir. Tüm oturumlar video kamera ile kayıt edilmiş ve davranışların oluşum yüzdesi çıkartılmıştır. Sağaltım süresince, anne-babalar belirlenmiş zaman aralığında, çocuğun sandalyede oturmasını pekiştirmişlerdir. Pekiştirecin verildiği aralıklar, 28. ve 29. oturumlara kadar 10 saniye ile sınırlıyken, 30. oturum sırasında aralık, 20 saniyeyi bulacak şekilde desenlenmiştir. Araştırma sonucunda, anne-babalar tarafından uygulanan sağaltım programının, uygun olmayan davranışın azalmasına ve uyuşmayan davranışların ise artmasına yol açtığı belirlenmiştir.

Feldman (1993), zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların annelerine eve dayalı aile eğitim programını uygulamanın, çocukların dil gelişimine olan etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma, deney ve kontrol grubu oluşturularak desenlenmiştir. Deney grubunun deneklerini, 4-28 aylık zihinsel yetersizlikten etkilenmiş 28 çocuk ve annesi, kontrol grubunun deneklerini ise, 4-46 aylık normal olarak ifade edilen 38 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada öncelikle, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip 28 annenin çocukları ile normal olarak ifade edilen aynı yaşlardaki 26 çocuk karşılaştırılarak, anne-çocuk etkileşimi ve dil gelişimleri açısından farklılıkları belirlenmiştir. Daha sonra, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğu olan 28 anne, çocuk yaşlarına göre kendi aralarında çift olarak eşlenmiş ve rastgele olarak aile eğitim programı grubuna ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Aile eğitim programı grubu üyelerine, eve dayalı aile eğitim programı uygulanmıştır. Her aile eğitim oturumu, haftada bir kere deneklerin evinde, çocukların oyun oynama etkinliklerine yer verildiği zaman diliminde, 60 dakikalık oturumlar şeklinde düzenlenmiştir. Bu sürenin 10 dakikasında, eğitim oturumu düzenlenmiş ve geriye kalan sürede çeşitli konularda öneri ve destekleyici bilgiler aktarılmıştır. Aile eğitim programının uygulandığı 14 aileden 8 aile için eğitim oturumları, taklit etme becerilerinin, övücü sözler ve baş okşama gibi dokunsal ödüllerin uygulanmasının öğretilmesine ilişkin düzenlenmiştir. Diğer 6 aile için bu sıra, taklit etme becerileri ve sözel ödüllerin uygulanmasının öğretilmesine yönelik planlanmıştır. Ayrıca uzmanlar, çocuklarının gelişim düzeyine uygun oyunlar üzerinde önerilerde bulunmuş ve oyuncaklar geçici olarak temin edilmiştir. Oturumlar, sunu, demonstrasyon ve davranışın prova edilmesi bölümlerinden oluşmuştur. Aile eğitim programının uygulanmasından sonra öncelikle deney grubunu oluşturan aile eğitim grubu ile kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda, kontrol grubuna, aile eğitim programına katılmaları için öneride bulunulmuş ve kabul eden 8 aileye aile eğitim programı

uygulanmıştır. Daha sonra, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların oluşturduğu deney grubu ile normal olarak ifade edilen çocukların oluşturduğu kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Araştırma sonunda, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların ebeveynlerine uygulanan aile eğitim programının, annelerin çocuklarıyla daha istekli çalışmalarına yol açtığı, pekiştirici etkileşimlerde bulunmalarının arttığı ve bebeklerin dil performanslarında önemli gelişmeler sağlandığı belirtilmiştir. Aile eğitim programının uygulandığı deney grubundaki zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların, kontrol grubundaki çocuklara göre ilk kelimelerini daha erken konuştukları belirlenmiştir.

Donley ve Williams (1997), tarafından yapılan bir çalışmada, anne-babaların ödüllendirilmelerinin, çocukları ile daha fazla öğretim amacını gerçekleştirmede, onların çabalarını arttırıp arttırmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, aile eğitimi çalışmalarında her bir amacı gerçekleştiren aileye sertifika verilerek, her sertifikanın ödül kazanmak için bir şans numarası içerdiği belirtilmiştir. Ödülleri; eğlence parkı bileti, konser bileti, Beyaz Sarayı gezme gibi etkinlikler oluşturmuştur. Anne-babaların, yılsonunda bu ödüllerden birine sahip olabilmek için daha fazla amacı gerçekleştirme çabalarında dikkate değer bir artış gözlenmiştir. Bu çalışmanın sonunda yazarlar, ödüllerin yetişkinlerin yaşamında da önemli olduğunu ve onların motivasyonunu arttırdığını belirtmişlerdir.

Binnendyk ve Lucyshyn (2009), tarafından yapılan çalışmanın amacı, ailenin otistik bir çocukta yemeği red davranışının sağaltılıp, yerine olumlu bir davranış koymadaki etkililiğini değerlendirmektir. Çalışma otistik bir çocuk ve ailesiyle evlerinde yapılmıştır. Çalışma sürecinde bir yemek rutini oluşturularak deneysel bir çalışma tasarlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarında babanın katılımının çocuğun yeme davranışını arttırdığı gözlenmiştir.

2.3.2.Ülkemizde Aile Eğitim Programları Etkililiğini Sınayan Araştırmalar

Özen, Çolak ve Acar (2002), okulöncesi düzeyde zihin özürlü çocuğa sahip annelerin günlük yaşamda çocuklarında karşılaşılan problemler ve bu problem davranışların çözümüne yönelik görüşleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmaya 19 anne katılmış ve araştırma verileri niceliksel olarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, annelerin günlük yaşamda çocuklarında pek çok problem davranışla karşılaştıkları, bu problem davranışları azaltmak amacıyla sözel olarak uyarma, çocuğu bulunduğu ortamdaki alarak kapalı bir ortama götürme ve ceza tekniklerini kullandıkları görülmüştür. Sonuç olarak, annelerin günlük yaşamda karşılaştıkları problem davranışların çözümüne yönelik danışmanlık hizmeti alma gereksinimleri olduğu belirlenmiştir.

Küçüker, Bakkaloğlu ve Sucuoğlu (2001), gelişim geriliği olan 0- 3 yaş arasındaki çocuklara ve ailelerine yönelik bu erken eğitim programı sonrasında anne- baba ve çocukların etkileşimsel davranışlarında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Çalışma grubunu, gelişimsel geriliği olan çocuklar (N=40) ve babaları (N=14) oluşturulmuştur. Program merkezde yapılan dört haftalık anne- baba eğitiminin ardından yedi ay süreyle ev ağırlıklı olarak yürütülmüştür. Sonuçlar, erken eğitim sonrasında annelerin etkileşim sürdürme ve öğretme davranışlarının sıklığında artma ilgi ve uzak durma davranışlarının sıklığında azalma olduğunu babaların çocuklarıyla etkileşim davranışlarında ise değişiklik olmadığını göstermiştir. Bebeklerin anneleriyle etkileşim başlatma, tepki verme ve etkileşim sürdürme davranışlarının sıklığında program sonrasında artış gözlenirken, babalarıyla etkileşimsel davranışlarında herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Cavkaytar ve Çelik (2007), zihin engelli çocuğu olan anne babaların okulda anne baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmeyi amaçlamıştır. Araştırma 110 engelli çocuğun anne babasıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular, zihin engelli çocuğu olan anne-babaların çoğunluğu genel olarak okulda katılım alanlarını önemli bulmakta, gereksinim duymakta ve katılmayı istemektedir. Okulda eğitime katılım alanlarına göre anne babalar en çok genel ve özel sorunlarına çözüm aramak amacıyla öğretmenlerle birlikte yaptıkları toplantıları önemli görmekte, bu tip toplantılara gereksinimleri olduğunu ve katılacaklarını belirtmektedirler. Bunların yanı sıra anne- babanın çoğunluğu gönüllülüğe bağlı çalışmaları önemsiz bulmakta ve katılmayacaklarını belirtmişlerdir.

Eylenen (1999), engelli çocuğa sahip ailelere sunulacak “ Aile Eğitim Programı”nın aile üzerindeki etkilerin, bu etkiye bağlı olarak ailelerin engelli çocuklarına tavır, düşünce tutumlarındaki değişiklik miktarının bulunmasını amaçlamıştır. Araştırmaya deney grubu 21; kontrol grubuna 20 engelli çocuk anne babası seçilmiştir. Sekiz hafta süren “Aile Eğitim

Programı” verilmiştir. Araştırmanın bulguları, eğitim programına katılan, anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarında deney öncesine göre anlamlı düzeyde artışlar görülmüştür. Eğitim programına katılmayan anne babaların deney öncesi ile deney sonundaki tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Deney öncesi eğitim programına katılan ve katılmayan anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Eğitim programına anne babaların çocuklarına yönelik tutumları, bu programa katılmayan anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarına göre anlamlı düzeyde daha fazla değişmiştir. Deney sonunda eğitim programına katılan anne babaların çocuklarına yönelik tutumları, çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde değişim göstermezken, çocukların engel gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Eğitim programına katılan anne- babaların çocuklarına yönelik tutumları programa katılan ebeveynin anne ya da baba oluşuna ailede engelli üyenin varlığına, ebeveynin tahsil durumuna göre anlamlı derecede değişiklik göstermiştir.

Fatih-Meral (2006), anne babaların, zihin engelli çocukların yetiştirilmesine yönelik etkinliklere baba katılımına ilişkin yaptıkları değerlendirmeye dayanılarak, (1) babaların zihin engelli çocukların yetiştirilmesine yönelik etkinliklere genel katılım durumları, (2) babaların, zihin engelli çocuklarının yetiştirilmesine yönelik etkinliklere katılım durumlarının katılım alt alanlarına(katılımının değerlendirilmesi; çocuk bakımı ve sosyalleştirme sorumluluğu; çocuk yetiştirme kararlarında etki ve çocuk yetiştirme görevleri; erişilebilirlik) göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve (3) babaların zihin engelli çocuklarının yetiştirilmesine yönelik etkinliklere katılım durumları ile ailelerin, babaların, annelerin ve çocukların bazı demografik özellikleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 41 anne- babadan oluşan 82 kişilik bir grup katılmıştır. Bulgular, anne baba değerlendirmelerine göre babaların zihin engelli çocuklarının yetiştirilmesine yönelik etkinliklere genel katılım durumlarının ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Babaların ve annelerin, Baba katılımına ilişkin yaptıkları değerlendirmede, babaların sadece “ Çocuk Bakımı” alt alanında düşük katılım sergiledikleri, diğer katılım alt alanlarında ise zihin engelli çocuklarıyla ilgili etkinliklere daha yoğun katıldıkları belirlenmiştir. Çocuğun öncelikli bakım sağlama sorumluluğunun ise ağırlıklı olarak anneye ait olduğu bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre, ailenin ekonomik düzeyi babanın haftalık çalışma saatleri toplamı; zihin engelli çocuğun cinsiyeti ile babaların zihin engelli çocuklarının yetiştirilmesine yönelik etkinliklere katılım durumları arasında

anlamalı bir ilişki bulunamamıştır. Babaların zihin engelli çocukların yetiştirilmesine yönelik etkinliklere katıldıklarını göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda, çocuğun zihin engelli olmasının baba katılımı üzerinde belirgin bir etkisi olduğu söylenebilir.

Özgür (1993), eğitilebilir zihinsel özürlü çocukların anan babalara rehberliği içeren eğitim hizmetlerinin verilmesi ile onların çocuklarına karşı tutumlarında nasıl, ne yönde ve ne düzeyde bir değişikliğin oluştuğunu saptamak; eğitimlerinin sonunda kendilerinde oluşan tutum değişikliğinin çocuklarını nasıl etkilediğini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada bir deney, bir kontrol grubu olarak, 44 anne- baba yer almıştır. Anne babalara 16 hafta süren bilgi verici seanslar uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan değişkenler ile araştırmanın amacına ilişkin saptanan denencelerin sınanabilmesi için deneklerin ön test, son test ve ön görüşme, son görüşmelere ilişkin tutum puanları birbiriyle karşılaştırılmıştır. Gruplar arasında ortalama tutum puan farklılıklarının karşılaştırılmasında T testi tekniğinden yararlanılmış ve oluşan farklılıkların anlamlı olup olmadığına ilişkin alınan kararlarda .05güven düzeyi esas alınmıştır.

Tavil (2005), Davranış denetimi aile eğitim programı aracılığıyla , annelerin, ev ortamına uygun olmayan davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarına yol açıp açmadığını ve aile eğitim programının sonunda, kavram ve işlem süreçlerini kazanan annelerin, kazandığı kavram ve işlem süreçlerini kullanarak çocuğunun ev ortamına uygun olmayan davranışını azaltıp azaltmadığını belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden “AB Deseni” kullanılmıştır. Araştırmanın deneklerini, Özel Barış Özel Eğitim Merkezi’ne devam eden zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin annelerinden, çocuklarında uygun olmayan davranış olan 6 anne ve bu annelerden aile eğitim programı sonucunda, davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanan ve evde kamera çekimi için gönüllü olan bir anne ve çocuğu oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için, aile görüşme formu, scatter plat kaydı, anekdot kaydı, video kamera, televizyon, hedef davranış kayıt formu, pekiştireç belirleme formu, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı, işlemlere ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı kullanılmıştır. Araştırmanın deney sürecinde, geliştirilen aile eğitim programının uygulanması öncesinde araştırma kapsamına dâhil edilen 6 annenin, araştırmada kazanması amaçlanan kavram ve işlem süreçlerinde başlama düzeyleri üç ayrı oturumda belirlenmiştir

(A). Annelerin başlama düzeylerinin belirlenmesinin ardından, gruba 6 oturumluk aile eğitim programı uygulanmıştır (B). Aile eğitim programının tamamlanmasından sonra davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanan ve evde kamera çekimi için gönüllü olan bir annenin çocuğunun ev ortamına uygun olmayan davranışının ve bu davranışın uyuşmayan davranışının başlama düzeyi belirlenmiştir. Başlama düzeyi verilerinin belirlenmesinin ardından, anne programda kazandığı kavram ve işlem süreçlerini kullanarak sağaltım programını uygulamıştır. Araştırmada, araştırma verileri, grafiksel olarak gösterilmiş ve grafikler niteliksel olarak yorumlanmıştır. Programının uygulanması sonunda araştırma kapsamına dâhil edilen anneler, davranış, ev ortamına uygun olmayan davranış, uyuşmayan davranış, ödül, görmezden gelme ve uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirmesi kavramlarının ve işlem süreçlerinin alt amaçlarının hepsini gerçekleştirmiştir. Bu nedenle, Davranış Denetimi Aile Eğitim Programının, kavramların ve işlem süreçlerinin kazanılmasına yol açtığı izlenimi edinilmektedir. Ayrıca I No'lu annenin aile eğitim programıyla kazandığı kavram ve işlem süreçlerini kullanarak, çocuğun yayılarak okuma yazma davranışını azaltabildiği, çocuğun yayılarak okuma yazma davranışının uyuşmayan davranışı olan dik oturarak okuma yazma davranışını arttırabildiği izlenimi edinilmektedir.

Can-Toprakçı (2006), zihinsel engelli öğrencilerin ailelerine, kurumda alınan eğitimle aynı anda Genişletilmiş Aile Eğitim Programının ve Geleneksel Veli Toplantılarının uygulanmasının, öğrencilerin matematik dersiyle ilgili amaçları edinmelerinde farklılığa yol açıp açmadığını ve edinilen amaçların kalıcılık ve genellenmesi üzerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek denekli desenlerden Değişen Koşullar Deseni kullanılmıştır. Araştırmanın deneklerini; 2004-2005 öğretim yılı Eryaman Eğitim Uygulama Okulu 2. sınıfındaki 3 öğrenci ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın deney sürecinde, Geleneksel Veli Toplantıları ve Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanmasından önce, öğrencilerin sınıfta çalışılacak kavramlarla ilgili başlama düzeyi (A) üç ayrı oturumda belirlenmiştir. Deney sürecinin ilk 15 günü içinde matematik dersinde her öğrenci belirlenen amaçlar sınıfta gerçekleştirilirken, velilerle kararlaştırılan bir günde veli toplantısı yapılmıştır. Yapılan bu veli toplantısında, öğrencilerin okuldaki durumları, öğrencilerin evdeki durumları, öğrencilerin temizlik alışkanlıkları, velilerden istenilen araç gereçler, velilerin okuldan beklentileri hakkında görüşülmüştür(B). Deney sürecinin ikinci 15 günlük bölümünde, matematik dersinde öğrencilerle belirlenen amaçlar çalışılmaya başlamadan, annelere

Genişletilmiş Aile Eğitim Programının (C) kurumda uygulanan aile eğitim oturumları uygulanmıştır. Daha sonra sınıfta öğrencilerle amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılırken, annelerle evde aile eğitim oturumları uygulanmıştır. Araştırmada, veriler grafiksel olarak gösterilmiş ve grafikler niteliksel olarak yorumlanmıştır. Kurumda alınan eğitimle aynı anda, Geleneksel Veli Toplantıları ve Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanmasının öğrencilerin matematik dersiyle ilgili alt amaçları edinimlerinin benzer etkinlikte olduğu, matematik dersiyle ilgili edindikleri alt amaçları sürdürmelerinde düşüş olduğu izlenimi edinirken; kurumda alınan eğitimle aynı anda Genişletilmiş Aile Eğitim Programının uygulanması sonucunda öğrencilerin matematik dersiyle ilgili edindikleri alt amaçları sürdürdüklerini, farklı araçlara genelledikleri ve öğretimi yapılmayan alt amaçları da gerçekleştirdikleri izlenimi edinilmiştir.

Diler-Sönmez (2008), Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitim Programı'nın annelerde ve çocuklarda beklenen davranış değişikliklerini gerçekleştirmede etkisi açısından ve uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlilik açılarından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek denekli deneysel desenlerden "AB Deseni" kullanılmıştır. Araştırmaya 3 ocuk ve onların anneleri katılmıştır. Araştırmanın tümü ev ortamında yürütölmüştür. Deney sürecinde, ilk olarak annelere kuruluk süresi kaydı tutma becerisi kazandırılmıştır. Ardından anneler kuruluk süresi kayıtlarını tutmuşlardır. Daha sonra annelere, tuvalet kontrolü kazandırma becerisi kazandırılmıştır. Anneler bu beceriyi kullanarak, çocuklarına tuvalet kontrolü kazandırmışlardır. Araştırma bulguları, programa katılan annelerin, kuruluk kaydı tutma ve tuvalet kontrolü kazandırma becerilerinin alt amaçlarını gerçekleştirdiklerine; annelerin, çocuklarına tuvalet kontrolü eğitimi uygulaması, çocukların tümünün gündüz tuvalet kontrolünü kazanabildiklerini, çocukların kazandıkları tuvalet kontrolü becerini, uygulamadan 3, 10 ve 17 gün sonra sürdürebildiklerini, uygulama ve sosyal geçerlilik açısından değerlendirildiğinde, uygulama açısından güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

Taşkın ve Erkan (2009), tarafından yapılan çalışmada, 9-12 yaş arası çocukları olan babaların, eğitim programlarının etkilerine yönelik tutumunu ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Çalışma grubunu bir baba eğitim programına katılan 14 baba oluşurmaktadır. Çalışma ön test son test uygulanmıştır. Veriler baba görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni baba eğitim programıdır. Eğitim

öncesinde çalışma grubuna ön test olarak baba görüşme formu verildi. Bir hafta sonra eğitime başlandı. 10 haftalık eğitim verildi. Eğitim programı tamamlandıktan sonra aynı test bir kez daha son test olarak uygulandı. Çalışmada kullanılan veriler PARAMETRİK olmayan Wilcoxon Rank testi ile analiz edilmiştir. Bulgular baba eğitim programının, babaların çocuklarıyla birlikte dışarı çıktıklarında onlarla sözlü etkileşim kurduklarında yeni şeyler yapmayı öğrettiklerini, çocuklarının günlük bakımlarıyla ilgilendiklerini, oyun ortamlarına katılma sıklıklarının arttığı gözlenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir.

Bu bölümde sırasıyla; araştırma deseni, denekler ve seçimi, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, deney süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1.Araştırma Deseni

Bu araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden “AB Deseni” kullanılmıştır. Bu başlık altında öncelikle AB deseni ve genel özellikleri, sonrasında ise AB deseninin araştırmada nasıl kullanıldığının açıklanmasına yer verilmiştir.

3.1.1. AB Deseni ve Genel Özellikleri

AB deseni, tek denekli deneysel desenlerin bir çeşitlemesi olup, yarı deneysel bir desendir. AB desenine göre ilk olarak; bağımlı değişken (değiştirilecek hedef davranış), olduğu doğal ortamda, üst üste üç kararlı nokta elde edinceye kadar gözlenip kayıt edilerek başlama düzeyi belirlenir. Başlama düzeyi verilerinde kararlılık sağlandıktan sonra, bağımlı değişken üzerinde etkili olabilecek işlem süreçleri uygulanır. Uygulanan işlem süreçlerinin sonunda, işlem süreçlerinin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için, bağımlı değişken üç kararlı nokta elde edilinceye kadar gözlenerek kayıt edilir. Bu evreye sağaltım

evresi adı verilir (Tawney ve Gast, 1984; Alberto ve Troutman, 1990; Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997).

Sağaltım evresinin sonunda, A ve B evrelerinde elde edilen veriler karşılaştırılarak, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılır. (Tawney ve Gast 1984 ; Alberto ve Troutman 1990; Kırcaali-İftar ve Tekin 1997).

AB deseninin en olumsuz özelliği; bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiye ait güçlü olmayan çıkarımlar yapmaya yol açmasıdır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi benzer şartlar altında tekrarlanmadığında, bağımlı değişkende gözlenen değişikliğe bağımsız değişkenin sebep olduğu kesin bir dille söylenememekte ve uygulamanın bağımlı değişkeni etkilediğine ilişkin izlenim edinilebilmektedir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için, yapılan çıkarsama; denek sayısını artırma yoluyla güçlendirilmeli ve deneysel sonuçlar benzer özelliği taşıyan deneklerle tekrarlanmalıdır (Tawney ve Gast, 1984 ; Alberto ve Troutman, 1990; Kırcaali-İftar ve Tekin 1997).

AB deseniyle yapılan araştırmalarda, veriler grafik olarak verilir. Değerlendirmeler ise görsel olarak analiz edilir (Tawney ve Gast, 1984; Alberto ve Troutman, 1990; Kırcaali-İftar ve Tekin 1997).

3.1.2.Araştırmada AB Deseninin Uygulanması

Bu araştırmada, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirleme amacını değerlendirmek için AB desenine yer verilmiştir. Bu amaçla ilgili bağımlı değişkenler; araştırma kapsamına alınan babaların, davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerindeki düzeyleridir. Bağımsız değişken ise; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programıdır.

Bu araştırmanın başlama düzeyi (A) aşamasında, araştırma kapsamına dâhil edilen babaların problem davranışları azaltmak için gerekli kavram ve işlem süreçlerindeki

düzeyleri, üç oturum üst üste kayıt edilerek belirlenmiştir. Başlama düzeyi verilerinin belirlenmesinden sonra araştırmacı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programını haftada iki oturumdan oluşmak kaydıyla 2 hafta süresince uygulamıştır. Programın uygulanmasına ödül belirleme ve kullanma oturumuyla başlanmıştır. Birinci oturumun uygulanmasından hemen sonra, başlama düzeyinde kullanılan ön test babalara tekrar verilerek işaretlemeleri istenmiştir. Değerlendirmeden sonra, önceden belirlenen günde ikinci oturumun uygulamasına geçilmiştir. İkinci oturumun uygulanmasından hemen sonra, başlama düzeyinde kullanılan ön test babalara tekrar verilerek işaretlemeleri istenmiştir. Değerlendirmeden sonra bir sonraki oturuma geçilmiştir. Üçüncü ve dördüncü oturumlar için aynı süreç izlenerek babaların kavram ve işlem süreçlerindeki düzeyleri kayıt edilerek belirlenmiştir (B Evresi).

3.2.Denekler ve Seçimi

Bu araştırmanın deneklerini, ÖZEL ADNAN AĞIR ÖZEL EĞİTİM OKULU' na devam eden ve uygun olmayan davranış gösteren, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin babalardan yedisi tarafından oluşturulmuş olup, programın uygulanmaya başlamasından sonra üç babanın işleriyle bağlantılı özel nedenlerinden dolayı program kapsamından çıkarılmaları ile dört babayla programa devam edilmiştir.

Araştırmanın deneklerini belirleyebilmek amacıyla; öncelikle çocukların ÖZEL ADNAN AĞIR ÖZEL EĞİTİM OKULU' ndaki dosyaları incelenmiş ve kurumdaki eğitim koordinatrisi ile görüşülerek, çocukların babaları tarafından belirtilmiş olan problem davranışlarının olup olmadığı hakkında bilgi alınmıştır. Problem davranışları olduğu belirlenen çocukların babalarına, düzenlenecek olan Aile Eğitim Programına katılmak isteyip istemediklerini görüşme yapılarak belirlenmiştir. Görüşmeden sonra programa katılacak tüm babalar ile grup olarak bir ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşmede araştırmacı babaların çocuklarının ev ortamındaki davranışlarına yönelik olarak hazırlanan formu doldurmaları istenmiştir. Görüşme sona erdikten sonra araştırmacı tarafından formlar incelenmiş, okuma yazma bilme ölçütünü karşılayan, daha önce hiçbir aile eğitimi programına katılmamış ve programa katılmak isteyen yedi baba belirlenmiştir. Babaların hemfikir oldukları bir gün ve saatte toplantı yapılmıştır. Toplantı sırasında ailelere programın genel amacı, programın nasıl

yürütüleceği ve haftada kaç gün kaç saatlik oturumlarla gerçekleştirileceği söylenerek, bu koşullarda programa katılmaya gönüllü olan yedi baba araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Ancak programın uygulanmaya başlamasından sonra üç babanın işleriyle bağlantılı özel nedenlerinden dolayı program kapsamından çıkarılmaları ile dört babayla programa devam edilmiştir.

Araştırma kapsamına dâhil edilen babaların özellikleri aşağıda verilmiştir;

I No' lu baba; İlkokul mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve iki çocuklu ve serbest meslek sahibidir.

II No' lu baba; Üniversite mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve iki çocuklu ve sınıf öğretmenidir.

III No' lu baba; Lise mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve iki çocuklu ve serbest meslek sahibidir.

IV No' lu baba; İlkokul mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve iki çocuklu ve servis şofördür.

V No' lu baba; Üniversite mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve tek çocuklu ve muhasebecidir.

VI No' lu baba; Lise mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve üç çocuklu ve serbest meslek sahibidir.

VII No' lu baba; Lise mezunu, daha önce hiçbir aile eğitim programına katılmamış ve iki çocuklu ve serbest meslek sahibidir.

3.3.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Bu başlık altında, araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan veri toplama araçlarına yer verilmiştir.

3.3.1. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçları

Araştırmada, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına katılan babaların araştırmada kazandırılması amaçlanan kavramlardaki düzeylerini belirlemeye hizmet edecek nitelikte ölçüt bağımlı ölçü araçları geliştirilmiştir.

Kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı geliştirilirken öncelikle kavram analizinden yararlanılarak her bir kavrama ilişkin kavram analizi yapılmıştır. Daha sonra yapılan kavram analizinden yararlanılarak ölçüt bağımlı ölçü araçlarının bildirimleri oluşturulmuş ve bildirimlerde ifade edilecek davranışla ilgili ölçüt belirlenmiştir. Daha sonra bildirimlerde ifade edilen davranışları ölçmeye hizmet edecek sorular belirlenerek, her soru için betimlemeler oluşturulmuştur (Ek 1).

Geliştirilen Kavramlara İlişkin Ölçü Araçları (Ek 1), Ödül Kullanma Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.1), Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.2), Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.3) Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 1.4) ve Kavramlara İlişkin Ölçü Aracı Kayıt Çizelgesinden (Ek 1.5) oluşmaktadır.

3.3.1.1. Ödül Kullanma Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Ödül Kullanma Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına katılan babaların, Ödül Kullanma kavramına ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Ödül Kullanma Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt ve sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Ödül Kullanma kavramına ait göstermesi gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların göstereceği davranışların kabul edilme ölçütü olan dört betimleme setinden üçünün doğru yanıtlanmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü ise soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, bir olumlu ve bir olumsuz betimlemenin bulunduğu dört ayrı betimleme setinden oluşmaktadır (Ek 1.1).

3.3.1.2. Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına katılan babaların, Görmezden Gelme kavramına ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır

Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt ve sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Görmezden Gelme kavramına ait göstermesi gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların göstereceği davranışların kabul edilme ölçütü olan dört betimleme setinden üçünün doğru yanıtlanmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü ise soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, bir olumlu ve bir olumsuz betimlemenin bulunduğu dört ayrı betimleme setinden oluşmaktadır (Ek 1.2).

3.3.1.3. Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına babaların, Uyuşmayan Davranış kavramına ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt ve sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Uyuşmayan Davranış kavramına ait göstermesi gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların göstereceği davranışların kabul edilme ölçütü olan dört betimleme setinden üçünün doğru yanıtlanmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü ise soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, bir olumlu ve bir olumsuz betimlemenin bulunduğu dört ayrı betimleme setinden oluşmaktadır (Ek 1.3).

3.3.1.4. Uygun Davranışı Ödüllendirme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme)

Uygun Davranışı Ödüllendirme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme), Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına, Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) kavramına ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt ve sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) kavramına ait göstermesi gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların göstereceği davranışların kabul edilme ölçütü olan dört betimleme setinden üçünün doğru yanıtlanmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü ise soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, bir olumlu ve bir olumsuz betimlemenin bulunduğu dört ayrı betimleme setinden oluşmaktadır (Ek 1.4).

3.3.1.5. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçlarının Kayıt Çizelgelerinin Hazırlanması

Kavramlara İlişkin Ölçü Araçları'nın, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına babalara uygulanması sırasında, babaların doğru ve yanlış

tepkilerini kaydetmek amacıyla, Ödül Kullanma, Görmezden Gelme, Uyuşmayan Davranış ve Uygun Davranış Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) Ölçüt Bağımlı Ölçü Araçları Kayıt Çizelgeleri geliştirilmiştir. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçlarının tümünün geliştirilmesinde aynı yol izlenmiştir.

Kavramlara İlişkin Ölçü Araçları Kayıt Çizelgeleri, her bir kavrama ilişkin kayıt formunda, babanın ad-soyadı, ölçmenin yapıldığı tarih, babanın yapması istenenlere ilişkin açıklama, her bir betimleme setinin olumlu ve olumsuz betimlemelerinin yazılı metni ve her bir betimlemeye ilişkin betimlemenin yazılı metninin hemen altında babanın doğru cevabı işaretleyeceği kutucuklar bulunmaktadır (Ek 1.5).

3.3.1.6. Kavramlara İlişkin Ölçü Araçlarının Puanlanması

Ölçüt bağımlı değerlendirmede, öğrencinin amacı gerçekleştirip gerçekleştiremediğinin belirlenmesi esas alınmaktadır. Amacın gerçekleşme ölçütü olarak genellikle %70 ve üzeri benimsenmektedir (Thiagarajan 1974). Bu araştırmada, Davranış Denetimi Aile Eğitim Programına katılan babaların, Ödül Kullanma, Görmezden Gelme, Uyuşmayan Davranış ve Uygun Davranış Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirmesi) Kavramları Ölçüt Bağımlı Ölçü aracındaki her bir bildirimin ifade ettiği amacı gerçekleştirip gerçekleştiremediğinin ölçütü olarak %75 ölçütü benimsenmiştir. Buna göre, her bir bildirimle ilgili olarak her bir betimleme setinde bir olumlu bir olumsuz betimlemenin bulunduğu dört ayrı betimleme seti hazırlanmış ve babalar bu dört betimleme setinden üçüne doğru tepkide bulunduğu, bildirimi gerçekleştirdiği kabul edilmiştir

3.3.2. İşlem Süreçlerine İlişkin Ölçü Araçları

Araştırmada, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına katılan babaların, araştırmada kazandırılması amaçlanan işlem süreçlerindeki düzeylerini belirlemeye hizmet edecek nitelikte ölçüt bağımlı ölçü araçları geliştirilmiştir.

İşlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçları geliştirilirken öncelikle, işlem süreçlerinin her biri analiz edilmiştir ve alt işlemlere bölünmüştür. Ödül kullanma işlem

sürecine yönelik ölçü aracı, ödülleri uygun davranıştan hemen sonra kullanma ve ödülleri betimleyerek kullanma alt işlemlerinden, ev ortamına uygun olmayan davranış görmezden gelme işlem sürecine yönelik ölçüt bağımlı ölçü aracı, uygun olmayan davranış olduğunda o tarafa bakmama ve davranışa ilişkin hiçbir şey söylememe alt işlemlerinden ve uygun davranış ödüllendirme (uyuşmayan davranış ayrımlı pekiştirme) işlem sürecine yönelik ölçüt bağımlı ölçü aracı, uygun olmayan davranış olduğunda görmezden gelme ve uyuşmayan davranış oluştuğunda ödüllendirme alt işlemlerinden oluşmaktadır. Daha sonra yapılan bu analizlerden yararlanılarak, ölçüt bağımlı ölçü araçlarının bildirimleri oluşturulmuştur. Ölçü aracında her bir alt işlem bir bildirimle ifade edilmiştir. Bildirimlerin oluşturulmasının ardından, bildirimde ifade edilen davranışla ilgili ölçüt belirlenmiştir. Daha sonra bildirimlerde ifade edilen davranışları ölçmeye hizmet edecek nitelikte sorular belirlenerek, her soru için araştırmacı tarafından yapılarak gösterilecek davranış örnekleri oluşturulmuştur. (Ek 2)

Geliştirilen İşlem Süreçlerine İlişkin Ölçü Araçları (Ek 2), Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 2.1), Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı (Ek 2.2), Uygun Davranış Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracından (Ek 2.3) oluşmaktadır.

3.3.2.1. Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim programına katılan babaların, ödül kullanma işlem sürecine ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt, sorular ve kayıt çizelgesi olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Ödül Kullanma İşlem Sürecine ait yapması gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların yapacağı davranışların kabul edilme ölçütü olan dört davranıştan üçünün doğru yapılmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü, soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte,

araştırmacı tarafından yapılacak dört ayrı davranış örneğinden, kayıt çizelgesi bölümü ise Ödül Kullanma İşlem Sürecinin, ödülleri uygun davranıştan hemen sonra kullanma ve ödülleri betimleyerek kullanma alt işlemlerinden oluşması nedeniyle, araştırmacı tarafından yapılan davranışa karşı babanın yapması gereken ödülleri uygun davranıştan hemen sonra kullanma ve ödülleri betimleyerek kullanma alt işlemlerine ilişkin işaretleme kutucuğunun bulunduğu sütundan oluşmaktadır (Ek 2.1).

3.3.2.2. Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına, katılan babaların, görmezden gelme işlem sürecine ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt, sorular ve kayıt çizelgesi olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Görmezden Gelme İşlem Sürecine ait yapması gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların yapacağı davranışların kabul edilme ölçütü olan dört davranıştan üçünün doğru yapılmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü, soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, araştırmacı tarafından yapılacak dört ayrı davranış örneğinden, kayıt çizelgesi bölümü ise araştırmacı tarafından yapılan davranışa karşı babanın yapması gereken uygun olmayan davranış olduğunda o tarafa bakmama ve uygun olmayan davranışa ilişkin hiçbir şey söylememe alt işlemlerine ilişkin işaretleme kutucuğunun bulunduğu sütundan oluşmaktadır (Ek 2.2).

3.3.2.3. Uygun Davranışları Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı

Uygun Davranış Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına, Uygun Davranış Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı

Pekiştirme) işlem sürecine ilişkin düzeylerini, programın uygulanması öncesi ve sonrası belirleme amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı, bildirimler, ölçüt, sorular ve kayıt çizelgesi olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bildirimler bölümünde, babaların Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Sürecine ait yapması gereken davranışların ifadesi olan bir bildirim bulunmaktadır. Ölçüt bölümünde, babaların yapacağı davranışların kabul edilme ölçütü olan dört davranıştan üçünün doğru yapılmasını doğru tepki kabul etmeye hizmet eden $\frac{3}{4}$ ölçütü benimsenmiştir. Sorular bölümü, soru yönergesi ve bildirimi ölçmeye hizmet edecek nitelikte, araştırmacı tarafından yapılacak dört ayrı davranış örneğinden, kayıt çizelgesi bölümü ise araştırmacı tarafından yapılan davranışa karşı babanın yapması gereken uygun olmayan davranış olduğunda görmezden gelme görmezden gelme ve uyuşmayan davranış olduğunda ödüllendirme alt işlemlerine ilişkin işaretleme kutucuğunun bulunduğu sütundan oluşmaktadır (Ek 2.3).

3.3.2.4. İşlem Süreçlerine İlişkin Ölçü Araçlarının Puanlanması

Ölçüt bağımlı değerlendirmede, öğrencinin amacı gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin belirlenmesi esas alınmaktadır. Amacın gerçekleşme ölçütü olarak genellikle %70 ve üzeri benimsenmektedir (Thiagarajan 1974). Bu araştırmada, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programına, katılan babaların, Ödül Kullanma, Görmezden Gelme ve Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirme) İşlem Süreçleri Ölçüt Bağımlı Ölçü aracındaki her bir bildirimin ifade ettiği amacı gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin ölçütü olarak %75 ölçütü benimsenmiştir. Buna göre, her bir bildirimle ilgili olarak araştırmacı tarafından yapılacak olan dört farklı davranış belirlenmiştir. Ödülleri kullanma, görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme (uyuşmayan davranışları ayrımlı pekiştirme) işlem süreçlerinin değerlendirilmesinde, araştırmacı tarafından yapılan davranışa, her bildirimin var olan ikişer alt işlemini de uyguladığında o davranışa işlem sürecini doğru uyguladığı, sadece birini uygulamış ya da hiç birini uygulamamış ise işlem sürecini yanlış uyguladığı kabul edilmiştir.

Babalar, araştırmacı tarafından yapılan dört davranıştan üçüne işlem sürecini doğru olarak uyguladığında, bildirimini gerçekleştirdiği kabul edilmiştir.

3.3.3. Hedef Davranış Belirleme Formu ve Uygulanması

Babaların, çocuklarının evde yaptığı problem davranışları belirtmesi ve davranışın olası nedenlerini belirleyebilmek amacıyla Hedef Davranış Belirleme Formu kullanılmıştır. Hedef Davranış Belirleme, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; görüşmeyi gerçekleştiren ve görüşülen kişinin adı soyadı, görüşme tarihi ve saati bilgileri bulunmaktadır. İkinci bölüm ise; çocuğun ev ortamında problem davranışı olup olmadığı ve eğer var ise bu davranışların neler olduğunu belirlemek, bu davranışların bir gün içinde kaç kez ya da ne kadar süre ile oluştuğunu, davranışın günün hangi saatlerinde, hangi ortamda ve ne ile meşgulken meydana geldiğini, bu sırada ortamda kimlerin olduğunu, davranış oluşmadan önce ve oluştuktan sonra çevredekilerin neler yaptığını, çocuğun bu davranışı yaparak istediğini elde edip etmediğini, babanın bu davranışı kontrol etmek için neler yaptığını ve çocuğun günlük rutinini ortaya çıkaran sorulardan oluşmaktadır.

Hedef Davranış Belirleme, programa katılacak babalarla birebir görüşülerek uygulanmıştır. Hedef Davranış Belirleme, babalara uygulanırken, öncelikle formun görüşmeyi gerçekleştiren ve görüşülen kişinin adı soyadı, görüşme tarihi ve saati bölümlerinin bulunduğu birinci kısmı araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Daha sonra, formun ikinci bölümündeki sorular sırasıyla babalara sorulmuş ve babaların verdikleri yanıtlar forma kayıt edilmiştir (Ek 3).

3.4 Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formları

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı' nın uygulanması sırasında, aile eğitim programında yer alan uygulama basamaklarının uygulamacı tarafından güvenilir biçimde uygulanıp uygulanmadığını belirleyebilmek amacıyla, uygulama güvenirliliği verileri toplanmıştır. Bu amaçla Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formları geliştirilmiştir (Ek 4).

3.4.1. Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formlarının Geliştirilmesi ve Araştırmada Kullanılması

Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formlarının geliştirilmesi için Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın da yer alan oturumları ve araştırmacının babalara programı sunarken uygulaması gereken uygulama basamakları alt alta sıralanmıştır. Uygulama basamaklarının karşısında evet ve hayır sütunları açılmıştır. Formun başına amacı, uygulama yönergesi, gözlemci ve tarih başlıkları yazılarak form oluşturulmuştur. Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu, Özel Eğitim Bölümü'nde görevli öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiş ve forma son şekli verilmiştir.

Uygulama güvenirliği verilerinin, alandan olan kişilerin uygulamayı yürüttükleri durumlarda oturumların % 20' sinde; alandan olmayan kişilerin uygulamayı yürüttükleri durumlarda ise, % 30 ve üzerinde toplanıldığı belirtilmektedir (Tekin, 1999). Araştırmada uygulama güvenirliği verilerinin hangi oturumlarda alınacağını dolayısıyla hangi oturumlar için form hazırlanacağını belirlemek üzere, programda yer alan öğretim oturumları, eşit olasılıklı örnekleme ile seçilmiştir. Buna göre, Ödül Belirleme Ve Ödül Kullanma Oturumu Model Olma Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu; Uygun Olmayan Davranışı Görmezden Gelme Oturumu Rehberli Uygumla Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu; Uyuşmayan Davranışı Belirleme Oturumu Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu; Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu Bağımsız Uygumla Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu geliştirilmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması sırasında tüm oturumlar kamera ile kaydedilmiştir. Uygulama bitiminde, araştırmacının dışında iki özel eğitim öğretmeni, uygulamacının Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formlarında yer alan basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa formda yer alan “evet” sütununa; uygun değilse “hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirlenmiştir. Gözlenen uygulamacı davranışı\planlanan uygulamacı davranışı x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

3.5. Sosyal Geçerlilik Formu

Sosyal geçerlilik, araştırmada babalara Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının önemine ve işlevselliğine, çocuklarının problem davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmenin babalar için ne derece önemli olduğuna ilişkin denek görüşlerini içermektedir. Sosyal geçerlilik bulguları ile araştırmanın temel bulgularına destek sağlaması hedeflenmiştir. Bu amaçla araştırmanın deney grubunu oluşturan babalara araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Sosyal Geçerlilik Formu’ uygulanmıştır.

Sosyal geçerlilik soru formu sekiz sorudan oluşmaktadır. Araçta yer alan sorular, babaların çalışmadan memnun olup olmadıkları ve katıldıkları çalışmanın ya da kendilerinin gereksinimlerini ne derece karşıladığını belirlemeye yönelik düzenlenmiştir (Ek 5).

3.6. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı

Bu başlık altında; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı’nın, geliştirilmesi, kapsamı, aile eğitim oturumlarında kullanılan öğretim materyallerinin geliştirilmesi, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı’nın, ön uygulamasına yer verilmiştir.

3.6.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Grup Eğitim Programı’nın Geliştirilmesi

Bu araştırmada, babaların çocuklarının problem davranışlarını azaltabilmelerini sağlamak amacıyla; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı geliştirilmiştir

Aile eğitim programını geliştirebilmek amacıyla; öncelikle uygulamalı davranış analizi ilke ve işlem süreçleri, davranış kontrolü, doğrudan öğretim yöntemi, aile eğitimi ve aile eğitim programları ve öğretim materyali geliştirme süreçlerinin yer aldığı kaynaklar gözden geçirilmiştir. Gözden geçirilen kaynaklardan yararlanılarak, geliştirilecek aile eğitim programı ile babalara kazandırılması amaçlanan kavram ve işlem süreçleri belirlenmiştir. Kavram ve

işlem süreçlerinin belirlenmesinin ardından, bu kavram ve işlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçları geliştirilmiştir. En son olarak, kavram ve işlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçlarında yer alan bildirimlerden yararlanılarak, bildirimler davranışsal amaç haline dönüştürülmüş ve aile eğitim programının amaçları oluşturulmuştur.

Aile eğitim programının amaçlarının belirlenmesinin ardından, bu amaçların babalara kazandırılacağı, her biri ortalama bir-bir buçuk saat arasında değişen sürelerden oluşan dört aile eğitim oturumunun öğretim süreci planlanarak programın geliştirilmesi tamamlanmıştır. En son olarak, hazırlanan aile eğitim programı ile ilgili olarak Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde iki öğretim üyesinin görüşleri alınmış ve öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılarak aile eğitim programına son hali verilmiştir.

3.6.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın, Kapsamı

Bu başlık altında sırası ile aile eğitim oturumlarında ele alınan konular, aile eğitim oturumlarının genel formatı ve oturumların öğretim süreçlerine yer verilmiştir.

3.6.2.1.Aile Eğitim Oturumlarında Ele Alınan Konular

Geliştirilen aile eğitim programının amaçları doğrultusunda bu amaçların babalara kazandırılacağı, her biri ortalama bir-bir buçuk saat arasında değişen sürelerden oluşan dört aile eğitim oturumu planlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde, programın on oturumdan oluştuğu görülmektedir(Alberto ve Troutman, 1986; Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol, 1996; Gültekin, 2000; Taval, 2005). Ancak programımızın planlanması aşamasında alınan uzman görüşleri doğrultusunda dört oturuma indirilmiştir. Uzmanlar, programda yer alan bilgilerin, ailelerin eğitim sürecine aktif katılımıyla doğal süreçte kazandıkları, bundan dolayı programda yer alan oturumların öğretiminin işlevsel nitelikte olması gerektiği doğrultusunda görüş bildirmişlerdir.

Bu oturumların sırası ve ele alınan konular aşağıdaki şekildedir;

I.OTURUM: : Ödül belirleme ve ödül kullanma

II. OTURUM: . Ev ortamına uygun olmayan davranışı görmezden gelme

III. OTURUM: Uyuşmayan davranışları belirleme

IV. OTURUM. Uygun Davranışı Ödüllendirme (Uyuşmayan Davranışları Ayrımlı Pekiştirme)

3.6.2.2.Aile Eğitim Oturumlarının Bölümleri

Her bir aile eğitim oturumu, ödevlerin kontrol edilmesi ve öğretime hazırlık, öğretim süreci ve ödev verilmesi bölümlerinden oluşmaktadır.

3.6.2.2.1.Ödevlerin Kontrol Edilmesi ve Öğretime Hazırlık

Ödevlerin kontrol edilmesi ve öğretime hazırlık basamağı, her bir oturumun ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu bölümde, bir önceki oturumda üzerinde durulan konunun babalar tarafından uygulanmasına yönelik verilen ödevler toplanmakta ve uygun yapılan ve yapılmayan ödevler üzerinde tartışılmaktadır. Babaların, ödev ile ilgili soruları olursa bu sorular uygulamacı tarafından cevaplandırılmakta ve açıklama yapılmaktadır. Bu bölümde en son olarak, ödevi yapan babalara ödevi yaptıkları için teşekkür edilmekte, eğer ödevi yapmayan ebeveyn var ise hiçbir şey denilmemekte ve yapılacak olan oturumun içeriği hakkında kısaca bilgi verilerek, öğretim süreci bölümüne geçilmektedir.

İlk oturumda, babalarla daha önceden çalışılmadığı için, ödevlerin kontrol edilmesi basamağı yer almamaktadır.

3.6.2.2.2.Öğretim Süreci

Aile eğitim oturumlarında babalara kazandırılması amaçlanan kavramların açık anlatım yöntemine, işlem süreçlerinin ise doğrudan öğretim yöntemine dayalı olarak öğretim süreçleri hazırlanmıştır.

3.6.2.2.2.1.Açık Anlatım Yöntemiyle Kavramların Sunumu

Açık anlatım yöntemi ile kavramların sunumu için, betimlemeler oluşturulmuştur. Betimlemeler için program kapsamında ele alınan kavramların her bir alt amacı için, kavramın olumlu ve olumsuz dört örneğinin yer aldığı betimlemeler hazırlanmıştır.

Kavram sunulurken, açık anlatım yönteminin gereği olarak kavramla ilgili olumlu ve olumsuz örnekleri içeren betimlemeler sırasıyla sunulur, betimleme kesilerek araştırmacı tarafından örnek betimlenmekte ve gerekli görülen yerlerde betimlemeler tekrar yapılabilmektedir. Her bir kavramla ilişkili dört olumlu ve dört olumsuz örneğin betimlemelerle sunulması ve babaların kavramın olumlu ve olumsuz örneklerini söylemesinden sonra, amaçların babalarda gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyebilmek amacıyla, sunu sonu değerlendirme yapılmaktadır. Sunu sonu değerlendirmede de daha önceden hazırlanan ve kavramın olumlu ve olumsuz örneklerinin yer aldığı betimlemeler kullanılmaktadır. Sunu sonu değerlendirme yapılırken, öncelikle babalara üzerlerinde dinleyecekleri betimleme metninin, sunulacak sıra ile yazılmış halinin bulunduğu değerlendirme kâğıtları dağıtılmakta ve bu değerlendirme kâğıtlarını nasıl kullanacakları açıklanmaktadır. Daha sonra kavramın olumlu ve olumsuz örneğinin bulunduğu betimlemeler yapılarak, babalardan önlerindeki değerlendirme kâğıtlarına kavramın olumlu ve olumsuz örneğini işaretlemeleri istenmektedir. Babaların işaretlemeleri bitince, değerlendirme kâğıtları toplanarak işaretlemeleri kontrol edilmektedir. Doğru işaretleyenler, neden doğru olduğu betimlenerek ödüllendirilmektedir. Doğru işaretleyemeyenlere ise, betimleme tekrar yapılacak ve ipuçlarını içeren yönlendirici sorular sorulmaktadır. Yönlendirici soruların yanı sıra gruptaki diğer babalara da sorularak model olmaları sağlanmaktadır.

3.6.2.2.2. Doğrudan Öğretim Yöntemiyle İşlem Süreçlerinin Öğretim Süreci

Babalara işlem süreçlerini uygulama becerisini kazandırmaya yönelik öğretim sürecinde, doğrudan öğretim yönteminin gereği olarak; model olma, rehberli uygulama ve bağımsız uygulama basamaklarına yer verilmiştir.

Ele alınan işlem sürecinin model olma aşaması için betimlemeler hazırlanmıştır. Bu aşamada, betimlemeler yapılarak araştırmacı betimlemeyi keserek babalara betimlemeyle ilgili sorular sormakta ve doğru cevapları ödüllendirmekte, doğru verilmeyen ya da eksik bırakılan cevaplarla ilgili açıklama yapmaktadır. Daha sonra hangi işlem sürecinin kullanılması gerektiği sorulup, doğru cevaplar ödüllendirmekte, doğru verilmeyen ya da eksik bırakılan cevaplarla ilgili açıklama yapılmaktadır. Model olma aşamasında, dört ayrı betimleme kullanılmaktadır.

Rehberli uygulama aşamasında ise rol oynamaya yer verilmektedir. Bu amaçla gruptan gönüllü olan bir kişi baba rolünü oynaması için belirlenmektedir. Çocuk rolünü oynaması için ise, programa dâhil olmayan bir kişi ortamda hazır bulunmaktadır. Çocuk rolünü oynayacak kişinin rolünü oynaması, baba rolünü oynayacak kişinin de öğrenilen işlem sürecini uygulaması istenmiştir. Bu sırada araştırmacı, işlem süreci ile ilgili genel kuralı hatırlatmaktadır. Çocuk rolünü oynayan kişinin, yapmış olduğu uygun davranışlarında davranışı kesmesi istenmekte ve baba rolünü oynayan kişiye “bu ne tür bir davranıştı”, “şimdi ne yapacaksın” şeklinde sorular yöneltilmektedir. Kişinin doğru cevapları ödüllendirmekte, doğru verilmeyen ya da eksik bırakılan cevaplarla ilgili diğer kişilere sorular sorularak cevaplar alınmakta ve açıklama yapılmaktadır. Baba rolünü oynayan kişinin işlem sürecini uygulaması istenmekte ve sürecini doğru olarak uyguladığında ödüllendirilerek yerine oturması istenmektedir. Baba rolünü oynayan kişi, işlem sürecini doğru uygulayamadığında, ipucu verilmekte ve doğru yapması sağlanarak ödüllendirilmektedir. Rehberli uygulama aşamasında, dört ayrı davranış üzerinde bütün babaların işlem sürecini uygulaması sağlanmaktadır.

Bağımsız uygulama aşamasında, işlem sürecinin uygulanma sorumluluğu babalara bırakılmaktadır. Bu nedenle gruptan gönüllü iki ayrı baba belirlenmekte ve birinin baba

diğerinin çocuk rolünü oynaması sağlanmaktadır. Çocuk rolündeki kişiden tahtada yazılı bulunan davranışı gerçekleştirmesi, baba rolündeki kişiden de öğrenilen işlem sürecini uygulaması istenmektedir. İlk örnek davranış için çocuk rolünü oynayacak kişi davranışı yaptığıında davranışı kesmesi istenmekte ve baba rolündeki kişiye “bu ne tür bir davranıştı”, “şimdi ne yapacaksın” şeklinde sorular yöneltilmekte, kişinin doğru cevapları ödüllendirmekte, doğru verilmeyen ya da eksik bırakılan cevaplarla ilgili diğer kişilere sorular sorularak cevaplar alınmakta ve açıklama yapılmaktadır. Baba rolünü oynayan kişi işlem sürecini doğru olarak uyguladığında ödüllendirilmektedir. Daha sonra babaların rolleri değiştirmesi sağlanarak birinci örnek davranış için gruptaki herkesin aynı şeyi yapması sağlanmaktadır. 2., 3. ve 4. örnek davranışta aynı şekilde gerçekleştirilmekte, araştırmacı tarafından hiçbir müdahalede bulunulmamakta ve işlem sürecinin uygun uygulandığı zaman baba ödüllendirilmekte, uygun uygulanmadığı zamanlarda gerekli düzeltmelerde bulunulmaktadır.

3.6.2.2.3.Ödev Verilmesi

Her oturumun son basamağını, o günkü oturumda üzerinde durulan konunun evde babalar tarafından uygulanmasına yönelik olarak, ödev verilmesi oluşturmaktadır. Uygulamacı, babalara o oturumla ilişkili olarak ödevlerinin ne olduğunu söylemekte ve ödevin nasıl yapılacağına ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. En son olarak, ebeveynlere oturumla ilgili sorularının olup olmadığı sorulmakta ve varsa soruları cevaplandırılarak oturuma son verilmektedir.

Her oturum sonunda, babalara oturumla ilgili bilgileri içeren “Bugün Neler Öğrendik?” adlı bilgilendirme materyali verilmektedir. Bu materyal aracılığıyla, ebeveynlerin oturumda öğrendikleri konuları tekrar gözden geçirmesi, hatırlamakta zorlandığında istediği bilgiye ulaşmasını sağlamak amaçlanmaktadır. “Bugün Neler Öğrendik?” adlı bilgilendirme materyali, oturumda sunulan bilgilerin kısa ve öz bir şekilde yazılı ifadeler haline dönüştürülmesi ve örneklerin sunulmasıyla oluşturulmuştur.

3.6.3.Aile Eğitim Oturumlarında Kullanılan Öğretim Araçlarının Geliştirilmesi

Geliştirilen aile eğitim programındaki kavram ve işlem süreçlerinin babalara kazandırılmasına yönelik olarak belirlenen amaçların gerçekleştirilebilmesi için, öğretim aracı olarak betimlemeler kullanılmıştır. Bu nedenle babalara kazandırılması planlanan her bir amaca yönelik betimlemeler hazırlanmıştır.

Aile eğitim programının uygulanmasında kullanılan betimlemeler, kavram ve işlem süreçleri ölçü araçlarında yer alan örneklerden farklı örneklerdir.

3.6.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile ile Eğitim Programı'nın Ön Uygulaması

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın eksikliklerini belirleyebilmek ve programın uygulanması sırasında karşılaşılabilecek aksaklıkları belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla, araştırma kapsamında olmayan dört anne ile bir grup oluşturulmuş ve uygulama gerçekleştirilmiştir.

Ön uygulama sonrasında, bir kavramın sunumunda kavramın açıklaması tekrar düzenlenerek yalınlaştırılmıştır.

3.7.Deney Süreci

Bu başlık altında, araştırmanın deney sürecinin nasıl gerçekleştirildiği açıklanmıştır.

3.7.1. Babalara Kavram Ve İşlem Süreçlerini Kazandırmaya Yönelik Deney Süreci

3.7.1.1.Başlama Düzeyi Belirleme (A)

Bu başlık altında, ortam düzenlemesi ve babaların kavram ve işlem süreçleri ölçüt bağımlı ölçü araçlarında başlama düzeylerinin belirlenmesine yer verilmiştir.

3.7.1.1.1. Ortam Düzenlemesi

Babaların, kavramlara ilişkin başlama düzeyleri, grup olarak, Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okulu'nun toplantı salonunda, işlem süreçlerine ilişkin başlama düzeyleri, kurumdaki bireysel eğitim odasında belirlenmiştir.

Babalara, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçlarını uygulamadan önce, ortam düzenlemesi yapılmıştır. Babaların oturacağı sandalyeler, babaların birbirlerinin işaretlemelerini görmeyecekleri “U” şeklinde dizilmiştir. Her babaya bir dosya- kalem ve silgi verilmiştir.

Babalara, işlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçlarını uygulamadan önce, kimsenin odaya girmemesi sağlanmıştır. Bu aşamada, ölçü araçları araştırmacı ve babanın karşılıklı oturması sağlanarak ve bire bir olarak uygulanmıştır.

3.7.1.1.2. Başlama Düzeylerinin Belirlenmesi

Babaların kavram ve işlem süreçleri ile ilgili başlama düzeylerinin belirlenmesi için, kavram ve işlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçlarının soruları, öğretimde kullanılan betimlemelerden farklı bir betimleme kullanılarak sorulmuştur.

Babaların kavramlara ilişkin başlama düzeyleri belirlenirken, öncelikle dinleyecekleri betimlemelerin yazılı metninin bulunduğu yazılı materyal dağıtılmıştır. Daha sonra babalara, her bir betimleme setinde kavramın bir olumlu bir de olumsuz örneğinin yer aldığı dört ayrı betimleme ve her bir betimleme seti sona erdikten sonra hangi betimlemenin kavramı örneklediği, hangi betimlemenin örnekmediğini önlerindeki yazılı materyale işaretlemeleri istenmiştir. Babaların işaretlemeleri bitince, araştırmacı yazılı materyalleri toplamış ve babaların kavramlarla ilgili düzeylerini ölçüt bağımlı ölçü aracındaki ölçütü dikkate alarak kayıt etmiştir.

Araştırmada kullanılan desenin gereği olarak, babaların kavramlarla ilişkili başlama düzeyi, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçlarının üç ayrı oturumda uygulanması sonucunda belirlenmiş ve babaların üç oturumun en az ikisinde, ölçüt düzeyinde doğru tepki verdiği bildirimler gerçekleştiriliyor kabul edilmiştir.

İşlem süreçlerine ilişkin ölçüt bağımlı ölçü araçları, babalara bire bir olarak uygulanmıştır. Araştırmacı, her bir işlem sürecini babaların kullanmasına hizmet edecek davranışı demostre etmiş ve bu durumda yapmaları gereken işlem sürecinin ana yönergesini verip, babaların yerine getirmesini istemiştir. Babaların üç oturumun en az ikisinde, ölçüt düzeyinde doğru tepki verdiği bildirimler gerçekleştiriliyor kabul edilmiştir. Bu aşamada, babalara herhangi bir ipucu verilmeden yaptıkları kayıt edilmiştir.

3.7.1.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının, Uygulanması (B)

Araştırmada babaların problem davranışları azaltabilmeleri için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazandırmak amacıyla, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı uygulanmıştır. Hazırlanan aile eğitim programındaki amaçların, kavram ve işlem süreçlerini içermesi nedeniyle, oturumlarda yer alan kavramların öğretiminde açık anlatım yöntemi, işlem süreçlerinin öğretiminde doğrudan öğretim yöntemi kullanılmıştır.

Bu nedenle, sağaltımın açıklanmasına, ortam düzenlemesi, açık anlatım yöntemine göre kavram öğretimi ve doğrudan öğretim yöntemine göre işlem süreçlerinin öğretimi başlıkları altında yer verilmiştir.

3.7.1.2.1.Ortam Düzenlemesi

Babalara kavram ve işlem süreçlerinin kazandırılması için öğretim çalışması, Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okulu'nun toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir.

Kavramlara ilişkin öğretim öncesinde, babaların oturacağı sandalyeler, babaların birbirlerinin işaretlemelerini görmeyecekleri “U” şeklinde dizilmiştir. Her babaya bir dosya, bir kalem ve silgi dağıtılmıştır.

İşlem süreçlerine ilişkin öğretim öncesinde, babaların oturacağı sandalyeler “U” şeklinde dizilmiştir ve her babanın rahatlıkla görebileceği bir yere araştırmacının oturacağı masa ve sandalye yerleştirilmiştir.

3.7.1.2.2.Açık Anlatım Yöntemine Göre Kavram Öğretimi

Kavramların öğretiminde açık anlatım yöntemi kullanılmıştır. Ele alınan kavramın öğretiminde, açık anlatım yönteminin gereği olarak kavramın önceden hazırlanmış olan olumlu ve olumsuz örnekleri betimlemeler aracılığı ile sunulmuş ve dört ayrı betimleme setiyle sunu bitince, sunuda kullanılan materyalden farklı olan dört ayrı betimleme setiyle değerlendirme yapılmıştır.

3.7.1.2.3.Doğrudan Öğretim Yöntemine Göre İşlemlerin Öğretimi

İşlem süreçlerinin öğretiminde doğrudan öğretim yöntemi kullanılmıştır. Aile eğitim oturumlarında ele alınan işlem süreçlerinin öğretimi, doğrudan öğretim yönteminin gereği olarak, model olma, rehberli uygulama ve bağımsız uygulama aşamalarından oluşmaktadır.

3.8. Verilerin Analizi

Tek denekli deneysel desenler ile yapılan araştırmalarda verilerin analizi, sonuçların grafikte gösterilip, grafiğin görsel olarak yorumlanması yoluyla yapılır(Kratochwill ve Levin, 1978; Tawney ve Gast, 1984). Bu araştırmada, tek denekli desenlerden AB deseni kullanılarak grafikte gösterilen veriler görsel olarak analiz edilmiştir.

Araştırma amaçlarında yer alan soruların cevaplanabilmesi için kümülatif grafikten yararlanılmıştır. Araştırmada yer alan kavram ve işlem süreçleri için iki farklı kümülatif grafik bulunmaktadır.

Bu araştırmada Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamına dâhil edilen dört deneğin her birine ait ayrı grafik oluşturulmuş, bu grafikler kümülatif grafik şeklinde çizilmiştir. Kümülatif grafik araştırma ya da uygulama süresince toplam tepki sayısının önemli olduğu durumlarda veya belirli bir amaca yönelik ilerleme kümülatif davranış birimlerinde ölçülebiliyorsa kullanılır (Cooper ve diğerleri, 1987; Güzel 1998). Bu araştırmada uygulama süresince babaların kazandıkları kavram ve işlem süreçlerindeki amaçların sayısını göstermek amacı ile kullanılmıştır.

Kümülatif grafiklerde her gözlem periyodu sırasında kayıt edilen tepkilerin sayısı daha önceki bütün gözlem periyotlarında kayıt edilen toplam tepki sayısına eklenir. Kümülatif grafiklerde “y” ekseninde, veri toplama işlemi başladığı andan itibaren kayıt edilen tepkilerin toplam sayısı gösterilir. “x” ekseninde ise gözlem periyotları, oturumlar yer alır. Grafikte en son veri noktasına bakılarak, deneklerin toplam davranış miktarı görülebilir. Böylece toplam ilerleme görsel analizle kolaylıkla fark edilebilir (Cooper ve diğerleri, 1987).

Bu araştırmada kümülatif grafikte “x” ekseninde oturumlar, “y” ekseninde ise babaların programda kazanacakları kavram ve işlem süreçlerine ait amaç sayısı gösterilmiştir. Kavramlar için hazırlanan grafikte “x” eksenini öğretim süreci dört oturumdan oluştuğu için dört eşit aralığa, babaların gerçekeştirmeleri hedeflenen toplam amaç sayısı dört olarak belirlendiği için “y” eksenini dört eşit aralığa bölünmüştür. İşlem süreci için hazırlanan grafik ise, “x” eksenini öğretim süreci üç oturumdan oluştuğu için üç eşit aralığa, babaların gerçekeştirmeleri hedeflenen toplam amaç sayısı üç olarak belirlendiği için “y” eksenini üç eşit aralığa bölünmüştür.

Grafikte “y” ekseninde bulunan “0” noktası babanın programda yer alan kavram ve işlem süreçlerine ait amaçlardan hiçbirini ölçüt düzeyinde gerçekeştiremediği anlamına gelmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

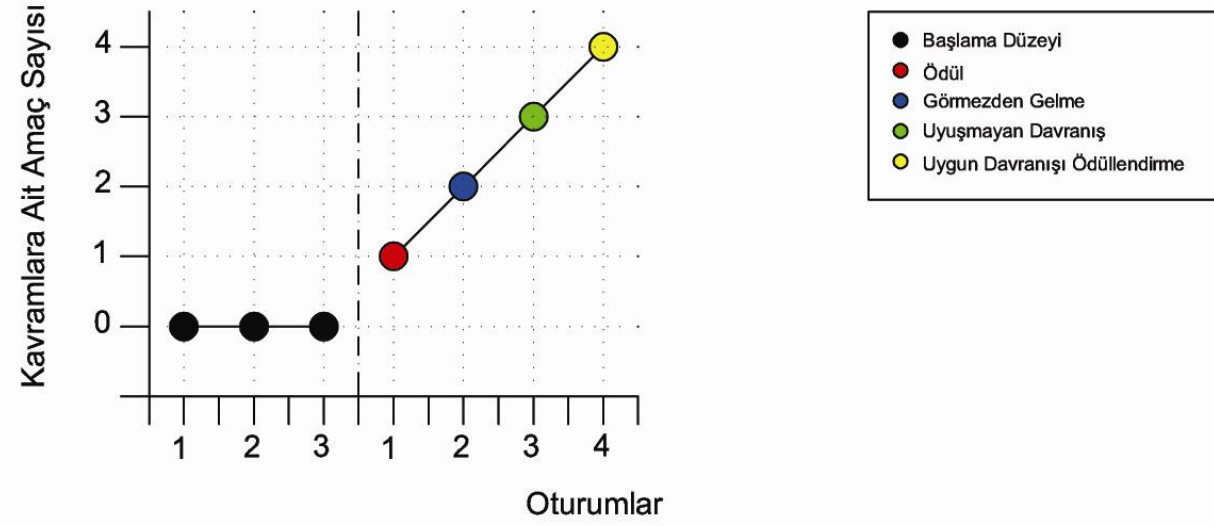
Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir.

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma amaçlarındaki sıra ile bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, Her Bir Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmalarında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

4.1.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I No'lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, I no'lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli kavramları kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1
1 No.lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 1’de görüldüğü gibi, I no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışı ödüllendirme(uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) kavramlarına ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, kavramlara ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

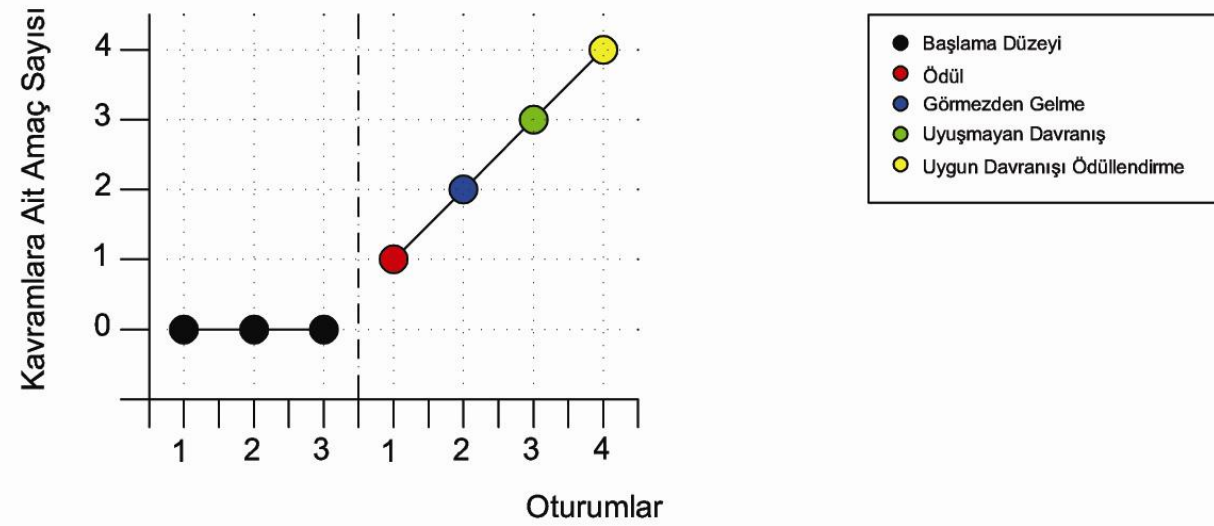
I no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. I no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışın ödüllendirilmesi kavramlarına ait dört amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında I no’ lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 1 de görüldüğü gibi I no’ lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının çocuklarının problem davranışlarını azaltmaya yönelik 0 düzeyinde kavrama sahip I no’lu babanın, çocuğunun problem davranışlarını azaltmaya yönelik kavramları kazanmalarında etkili olduğu söylenir.

4.1.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, II no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli kavramları kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 2’de gösterilmiştir.

Grafik 2
2 No.lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 2’de görüldüğü gibi, II no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışı ödüllendirme(uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) kavramlarına ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, kavramlara ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

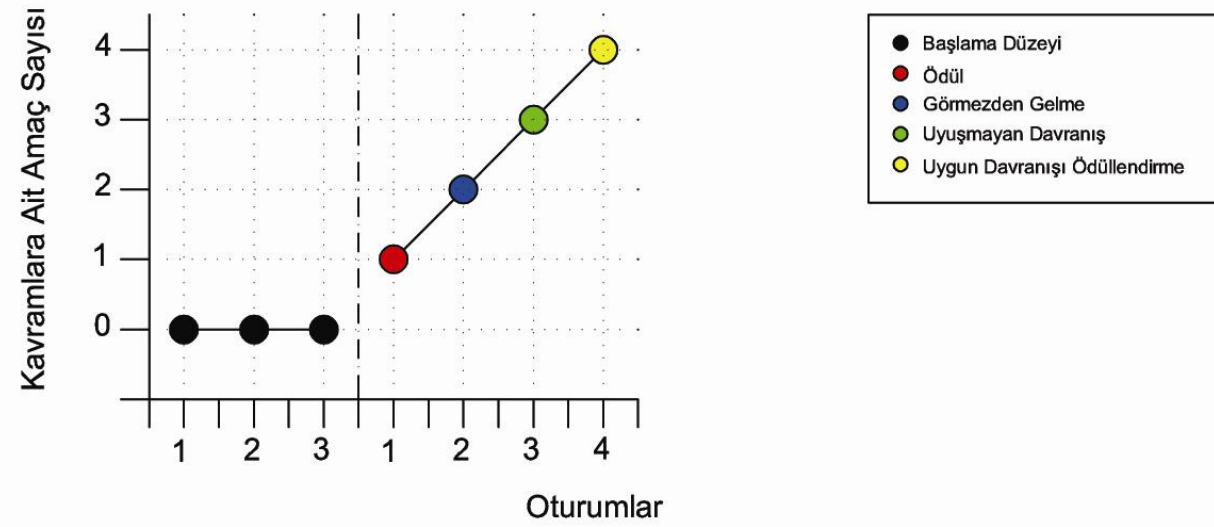
II no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. II no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışın ödüllendirilmesi kavramlarına ait dört amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında II no’ lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 2’de görüldüğü gibi II no’ lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının çocuklarının problem davranışlarını azaltmaya yönelik 0 düzeyinde kavrama sahip II no’lu babanın, çocuğunun problem davranışlarını azaltmaya yönelik kavramları kazanmalarında etkili olduğu söylenir.

4.1.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, III no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli kavramları kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 3’de gösterilmiştir.

Grafik 3
3 No.lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 3’te görüldüğü gibi, III no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışı ödüllendirme(uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) kavramlarına ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, kavramlara ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

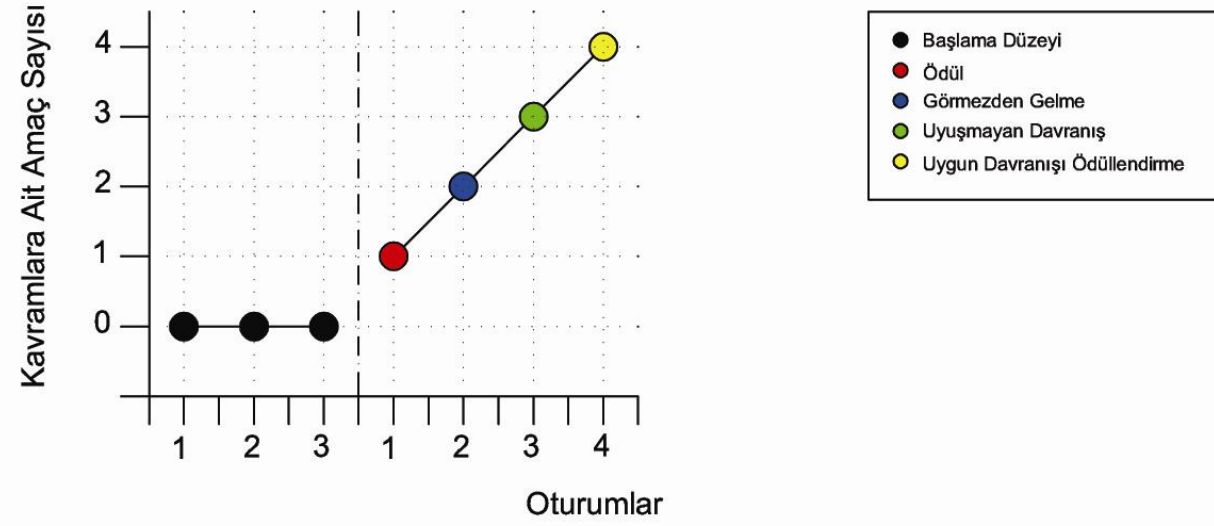
III no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. III no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışın ödüllendirilmesi kavramlarına ait dört amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında III no’lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 3 te görüldüğü gibi III no’lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının çocuklarının problem davranışlarını azaltmaya yönelik 0 düzeyinde kavrama sahip III no’lu babanın, çocuğunun problem davranışlarını azaltmaya yönelik kavramları kazanmalarında etkili olduğu söylenir.

4.1.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli Kavramları Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, IV no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli kavramları kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 4’te gösterilmiştir.

Grafik 4
4 No.lu Babanın Kavramları Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 4’te görüldüğü gibi, IV no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışı ödüllendirme (uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) kavramlarına ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, kavramlara ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

IV no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. IV no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranışın ödüllendirilmesi kavramlarına ait dört amacı gerçekleştirmiştir.

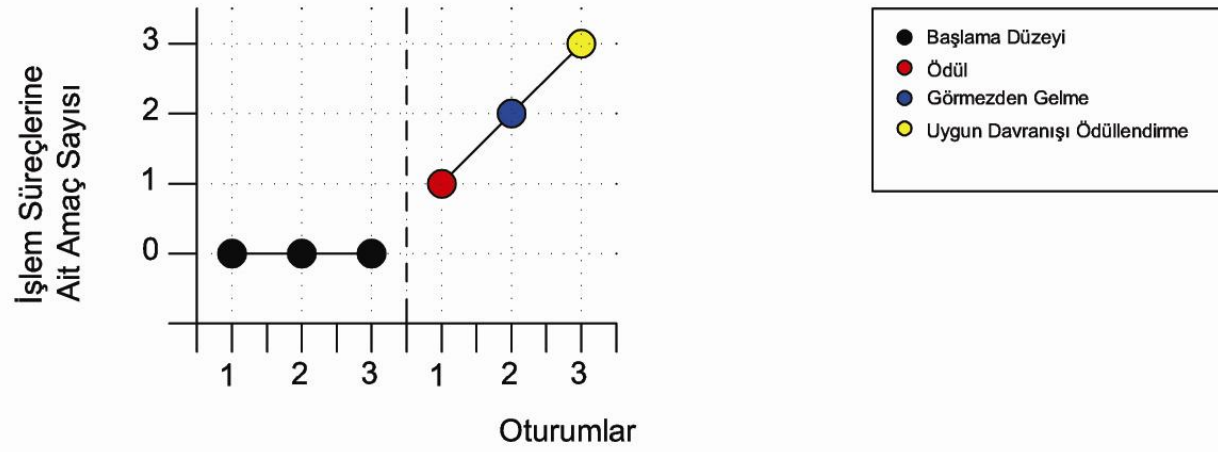
Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında IV no’lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 4’te görüldüğü gibi IV no’lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının çocuklarının problem davranışlarını azaltmaya yönelik 0 düzeyinde kavrama sahip IV no’lu babanın, çocuğunun problem davranışlarını azaltmaya yönelik kavramları kazanmalarında etkili olduğu söylenir.

4.2.Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, Her Bir Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmalarında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

4.2.1. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, I No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, I no'lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli İşlem süreçlerini kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 5'te gösterilmiştir.

Grafik 5

1 No.lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 5’ te görüldüğü gibi, I no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme (uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) işlem süreçlerine ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, işlem süreçlerine ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

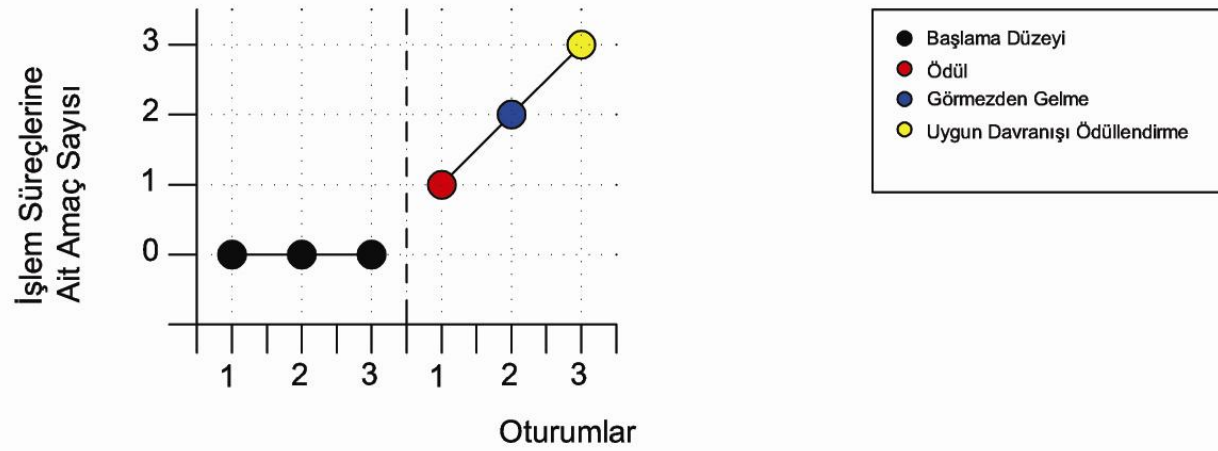
I no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. I no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme ve uygun davranışın ödüllendirilmesi işlem süreçlerine ait üç amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında I no’ lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 5’ te görüldüğü gibi I no’ lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç olarak Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının çocuklarının problem davranışlarını azaltmaya yönelik 0 düzeyinde işlem sürecine sahip I no’lu babanın, çocuğunun problem davranışlarını azaltmaya yönelik işlem süreçlerini kazanmasında etkili olduğu söylenir.

4.2.2. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, II No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, II no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli İşlem süreçlerini kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 6’ da gösterilmiştir.

Grafik 6
2 No.lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

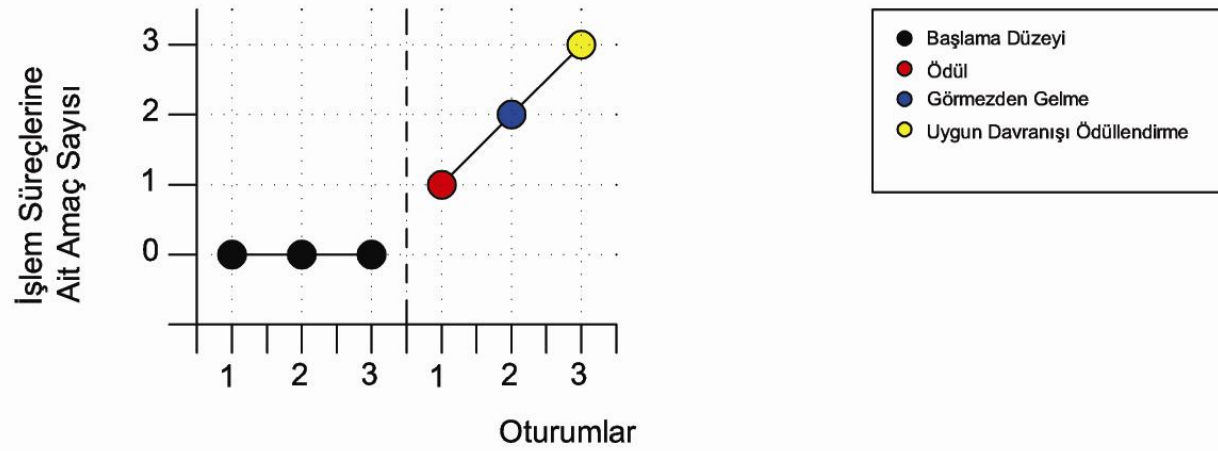
Grafik 6’da görüldüğü gibi, II no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme (uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) işlem süreçlerine ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, işlem süreçlerine ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

II no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. II no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme ve uygun davranışın ödüllendirilmesi işlem süreçlerine ait üç amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında III no’lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 6’da görüldüğü gibi II no’lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

4.2.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, III No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, III no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli İşlem süreçlerini kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 7’de gösterilmiştir.

Grafik 7

3 No.lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

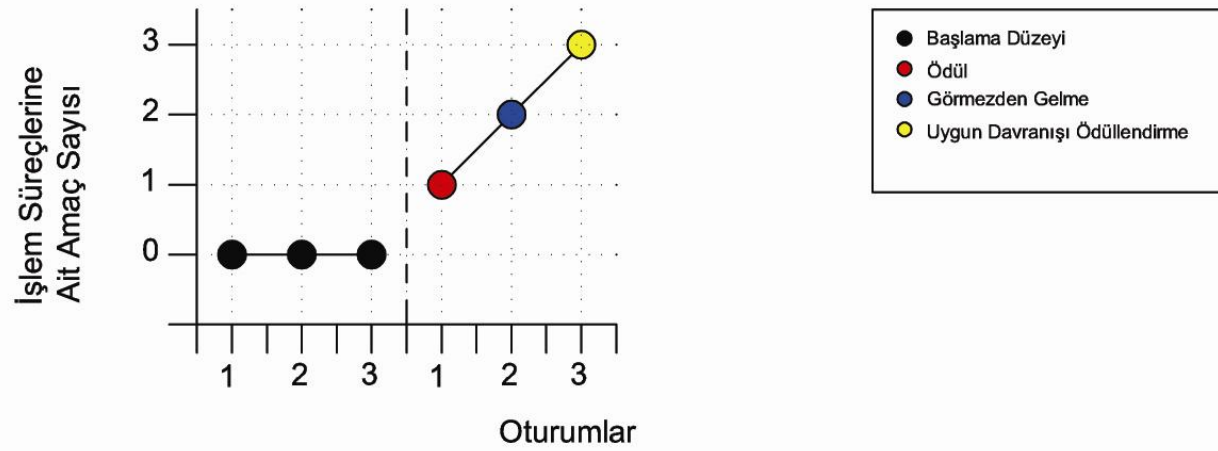
Grafik 7’de görüldüğü gibi, III no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme (uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) işlem süreçlerine ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, işlemin süreçlerine ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

III no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. III no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme ve uygun davranışın ödüllendirilmesi işlem süreçlerine ait üç amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında III no’lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 7’de görüldüğü gibi III no’lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

4.2.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, IV No’lu Babanın, Davranışları Kontrol Etmek İçin Gerekli İşlem Süreçlerini Kazanmasında Etkili Olup Olmadığına İlişkin Bulgular Ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, IV no’lu babanın, Problem Davranışları Azaltabilmek İçin Gerekli İşlem süreçlerini kazanmasına etkili olup olmadığına ilişkin veriler Grafik 8’de gösterilmiştir.

Grafik 8
4 No.lu Babanın İşlem Süreçlerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Grafik

Grafik 8’ de görüldüğü gibi, IV no’lu baba, başlama düzeyi (A) aşamasında yapılan üç oturumluk değerlendirmede, ödül, görmezden gelme ve uygun davranışı ödüllendirme (uygun olmayan davranışın görmezden gelinmesi, uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi) işlem süreçlerine ait amaçlarda gerçekleştirdiği amaç sayısı “0” düzeyindedir. Yani, işlem süreçlerine ait amaçların hiç birisini gerçekleştirememektedir.

IV no’lu baba’ya Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması (Sağaltım Aşaması) sırasında her bir oturumun sonunda oturuma ait değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme ölçütü karşıladığında bir sonraki oturuma geçilmiştir. IV no’lu baba sırasıyla ödül, görmezden gelme ve uygun davranışın ödüllendirilmesi işlem süreçlerine ait üç amacı gerçekleştirmiştir.

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programında IV no’lu babanın başlama düzeyine göre gerçekleştirdiği toplam amaç sayısında büyük bir artış göstermiştir. Grafik 8’ de görüldüğü gibi IV no’lu babanın başlama düzeyi değerlendirmesinde elde edilen eğrinin eğimi 0 hızında sabit bir eğimdir. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması yani sağaltım ile birlikte eğitim pozitif yönde artmış ve ölçüt düzeyine ulaşmıştır.

4.3. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı’nın Uygulama Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı’nın uygulanması sırasında, aile eğitim programında yer alan uygulama basamaklarının uygulamacı tarafından güvenilir biçimde uygulanıp uygulanmadığını belirleyebilmek amacıyla, uygulama güvenirlği verileri toplanmıştır. Bu amaçla Uygulama Güvenirlği Veri Toplama Formları geliştirilmiştir(Ek 4).

Uygulama güvenirlği verilerinin, alandan olan kişilerin uygulamayı yürüttükleri durumlarda oturumların % 20’ sinde; alandan olmayan kişilerin uygulamayı yürüttükleri durumlarda ise, % 30 ve üzerinde toplanıldığı belirtilmektedir (Tekin, 1999). Araştırmada

uygulama güvenilirliği verilerinin hangi oturumlarda alınacağını dolayısıyla hangi oturumlar için form hazırlanacağını belirlemek üzere, programda yer alan öğretim oturumları, eşit olasılıklı örnekleme ile seçilmiştir. Bunun için deneklere ve öğretim oturumlarının her birine numara verilmiştir. Daha sonra hangi deneğin hangi öğretim aşamasının oturumunun izleneceği belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki öğretim ünitelerinin belirlenen öğretim oturumlarının aşamaları, belirlenen denek için izlenmiştir:

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Ödülleri Belirleme ve Kullanma Oturumu Model Olma Aşaması
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışı Görmezden Gelme Oturumu Rehberli Uygulama Aşaması
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme Oturumu
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu Bağımsız Uygulama Aşaması

Problem Davranışların Azaltılmasına Grup Yönelik Aile Eğitim Programının uygulanması sırasında tüm oturumlar kamera ile kaydedilmiştir. Uygulama bitiminde, araştırmacının dışında iki özel eğitim öğretmeni, uygulamacının Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formlarında yer alan basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa formda yer alan “evet” sütununa; uygun değilse “hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirlenmiştir. Gözlenen uygulamacı davranışı\planlanan uygulamacı davranışı x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Buna göre, araştırmacının uygulama güvenilirliği verileri aşağıda verilmiştir.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Ödülleri Belirleme ve Kullanma Oturumunun Model Olma Aşaması Uygulama

Güvenirliği Veri Toplama Formu' nun uygulanması sonucunda, Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu uygulama güvenilirliği % 100 olarak bulunmuştur.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışı Görmezden Gelme Oturumu Rehberli Uygulama Aşması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu'nun uygulanması sonucunda Model Olma Aşaması uygulama güvenilirliği % 100 olarak bulunmuştur.
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme Oturumu Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu' nun uygulanması sonucunda, Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme Oturumu uygulama güvenilirliği % 100 olarak bulunmuştur.
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu Bağımsız Uygulama Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu' nun uygulanması sonucunda, Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu Bağımsız Uygulama Aşaması uygulama güvenilirliği % 100 olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak eşit olasılıklı örneklem yöntemi ile belirlenen öğretim süreçlerine ait görüntülerin, alanda uzman iki kişinin izlemesi ve uygulama güvenilirliği veri toplama formlarına işaretlemeleri sonucunda, öğretim süreçlerinin her bir aşamasında uygulama güvenilirliği % 100 olarak bulunmuştur. Buna göre, araştırmacı öğretim süreçlerini % 100 güvenilir şekilde uygulayabilmiştir.

4.4. Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın Sosyal Geçerliliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Grup Eğitim Programı'nın uygulanması sonucunda, babaların programa ilişkin düşüncülerini, programın onların

gereksinimlerini ne düzeyde karşıladığını ve genel olarak memnun olup olmadıklarını belirlemeye yönelik olarak sosyal geçerlik formu kullanılmıştır (Ek 5). Sosyal geçerlik formu programın tamamlanmasını izleyen ilk görüşmede babalarla birebir görüşülerek uygulanmıştır. Tablo 1’de her bir babanın, formun kapalı uçlu sorularına verdikleri cevaplar yer almaktadır.

TABLO 1: SOSYAL GEÇERLİK FORMUNDAKİ SORULARA VERİLEN CEVAPLAR

SORULAR	VERİLEN CEVAPLAR			
	I NO.LU BABA	II NO.LU BABA	III NO.LU BABA	IV NO.LU BABA
1-Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Programına katıldığınız için memnun musunuz?	Evet, memnunum	Evet, memnunum	Evet, memnunum	Evet, memnunum
2- Katıldığınız aile eğitimi çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmeyi ne ölçüde karşıladı?	Tümüyle karşıladı	Tümüyle karşıladı	Tümüyle karşıladı	Tümüyle karşıladı
3- Katıldığınız aile eğitimi diğer velilere önerir misiniz?	Evet, öneririm	Evet, öneririm	Evet, öneririm	Evet, öneririm
4- Almış olduğunuz eğitim sizce yeterli miydi?	Evet, yeterliydi	Evet, yeterliydi	Evet, yeterliydi	Evet, yeterliydi
5-Gereksinim duyulan başka konularda da tekrar programımıza katılmak ister misiniz?	Evet, isterim	Evet, isterim	Evet, isterim	Evet, isterim

Tüm babalar, formada yer alan I. soruya , “Evet, memnunum”, II. Soruya “Tümüyle karşıladı”, III. soruya “Evet, öneririm”, IV. soruya “Evet, yeterliydi” ve V. Soruya “Evet, isterim” cevabını vererek olumlu görüş bildirmişlerdir. Babalar, Problem Davranışların

Azaltılmasına Grup Yönelik Aile Programına katıldıkları için memnun olduklarını; eğitimin çocuklarının davranışlarını kontrol edebilecek ölçüde olduğunu; katıldıkları aile eğitimini diğer velilere önereceklerini; almış oldukları eğitimi yeterli bulduklarını ve gereksinim duyulan başka konularda da tekrar programa katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Açık uçlu sorulan sorulara ise I no. lu baba, çalışmada hoşuna gitmeyen bir yönünün olmadığını belirtmiştir. Çalışmanın en hoşuna giden tarafının, çocuğunun olumlu davranışlarını görmeye başladığını belirtmiştir. Çalışma sonunda kendisindeki değişikliklerin ne olduğu sorusuna, çocuğuyla vakit geçirmekten zevk almaya başladığı cevabını vermiştir. I no' lu babanın, programdan memnun olduğu izlenimi edilmektedir.

II no' lu baba, açık uçlu olarak sorulan sorulara verdiği cevaplarda, çalışmada hoşuna gitmeyen bir yönünün olmadığını, çocuğunun yapmış olduğu davranışlara daha değişik bir gözle bakabildiğini belirtmiştir. Çalışmada hoşuna giden tarafın ne olduğu sorulduğunda, çocuğunun yapmış olduğu davranışları daha rahat kontrol edebildiğini belirtmiştir. Çalışma sonunda kendisindeki değişikliklerin ne olduğu sorusuna, çocuğuna artık kızmadığını ifade etmiştir. II no' lu babanın, programdan memnun olduğu izlenimi edilmektedir.

III no' lu baba, çalışma sonunda, çalışmada hoşuna gitmeyen bir yönünün olmadığını belirtmiştir. Çalışmada hoşuna giden tarafın kızıyla ilgilenmenin artık çok hoşuna gittiğini belirtmiştir. Çalışma sonunda kendisindeki değişikliğe ilişkin soruya, artık kızına bağırmadığını için çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. III no' lu babanın, programdan memnun olduğu izlenimi edilmektedir.

IV no' lu baba, çalışma sonunda, çalışmada hoşuna gitmeyen bir durumun olmadığını belirtmiştir. Çalışmada hoşuna giden tarafın, eskiden onu ödüllendirecek hiçbir davranış olmadığını düşünürken çocuğunun yaptığı birçok olumlu davranışı fark ettiğini belirtmiştir. Çalışma sonunda kendisindeki değişikliklerin ne olduğu sorusuna, artık çocuğunu cezalandırmak yerine ödüllendirebildiğini ifade etmiştir. IV no' lu babanın, programdan memnun olduğu izlenimi edilmektedir.

Sonuçta, babaların sorulara verdikleri cevaplara bakıldığında, dört babanın da katıldıkları programın, onlar için olumlu olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

BÖLÜM V

ÖZET, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın genel amacı; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemektir

Araştırmanın bu bölümünde sıra ile özet, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1.Özet

Bu araştırmada, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmaktadır.

Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden “AB Deseni” kullanılmıştır.

Araştırmanın deneklerini, Özel Adnan Ağır Özel Eğitim Okulu' na devam eden zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin babalarından, çocuklarında problem davranışları olan yedi babayla eğitim başlanmıştır, üç babanın işleriyle bağlantılı özel nedenlerinden dolayı program kapsamından çıkarılmaları ile dört babayla programa devam edilmiştir.

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için, hedef davranış kayıt formu, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı, işlemlere ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı, uygulama güvenilirliği formu ve sosyal geçerlilik formu kullanılmıştır.

Araştırmanın deney sürecinde, geliştirilen aile eğitim programının uygulanması öncesinde araştırma kapsamına dâhil edilen dört babanın, araştırmada kazanması amaçlanan kavram ve işlem süreçlerinde başlama düzeyleri üç ayrı oturumda belirlenmiştir (A). Babaların başlama düzeylerinin belirlenmesinin ardından, gruba dört oturumluk aile eğitim programı uygulanmıştır (B).

Araştırmada, araştırma verileri, grafik olarak verilmiş ve grafikler görsel olarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonunda elde edilen bulgular şu şekildedir;

-Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması sonunda araştırma kapsamına dâhil edilen babalar, ödül, görmezden gelme, uyuşmayan davranış ve uygun davranış ödüllendirme (uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi) kavramlarına ait amaçlarının hepsini gerçekleştirmiştir. Bu nedenle, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, kavramların kazanılmasında etkilidir.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının uygulanması sonunda araştırma kapsamına dâhil edilen babalar, ödül kullanma, görmezden gelme ve uygun davranış ödüllendirme (uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi) işlem süreçlerine ait amaçlarının hepsini gerçekleştirmiştir. Bu nedenle, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, işlem süreçlerinin kazanılmasında etkilidir.

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlilik açısından değerlendirildiğinde, uygulama açısından güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

5.2.Tartışma

Bu araştırmada; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkili olup olmadığını belirlemek amaçlanmaktadır.

Tek denekli deneysel desenlerden AB deseninin kullanıldığı bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular; Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarında etkilidir.

Bu araştırmada etkisi belirlenmesi amaçlanan aile eğitim programı davranışçı yaklaşıma dayalı olarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde davranışçı yaklaşımın aile eğitiminde yaygın olarak kullanıldığı ve etkili olduğu görülmektedir. Hornby ve Singh (1984), davranışçı yaklaşıma dayalı grup eğitiminin anne-babaların uygulamalı davranış analizi ilkeleri konusundaki bilgilerini geliştirdiğini ve evde anne/baba-çocuk etkileşiminde olumlu değişikliklere yol açtığını görmüştür. Donley ve Williams (1997), davranışçı yaklaşıma dayalı olarak yaptığı çalışmada, anne-babaların ödüllendirilmesinin onların çocukları ile çalışmaya olan motivasyonlarını arttırdığını, belirtmiştir. Akkök (1984), ailelerin davranışsal yaklaşıma dayalı aile rehberliği programına katılmasının, çocuklarının özbakım becerilerinin gelişimine olumlu katkılar sağladığını belirtmiştir. Sucuoğlu, Küçükler ve Kanık (1993), davranışçı yaklaşıma dayalı olarak yaptıkları çalışmada, programın bütün anne-babaların beklentilerini karşıladığını, belirtmişlerdir. Tavi (2005), Davranış Denetimi Aile Eğitim Programıyla annelerin, çocuğunun uygun olmayan davranışlarını kontrol ettiğini belirtmişlerdir.

Araştırmada, davranışçı yaklaşıma dayalı hazırlanan aile eğitim programının, babaların eğitiminde etkili olması yukarıdaki araştırmaların sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

Araştırma sonucunda, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı'nın, babaların, problem davranışları azaltabilmek için gerekli kavram ve işlem

süreçlerini kazanmalarında etkili olması, babalara kavram ve beceri kazandırmayı amaçlayan diğer araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Kashima, Baker ve Landau (1980), eve dayalı bir aile –merkezli modelle yürütülen özel eğitim hizmetlerinin, anne-babaların eğitim becerilerinin gelişmesinde etkili ve verimli olduğunu, belirtmiştir. Feldman (1993), zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların annelerine eve dayalı aile eğitim programını uygulamanın, annelerin çocuklarıyla daha istekli çalışmalarına yol açtığını ve pekiştirici etkileşimlerde bulunmalarının arttığını, belirtmiştir. Sucuoğlu ve diğerleri (1994), otistik ve zihin engelli çocukların annelerine verilen öğretme becerileri eğitim programının, annelerin özellikle ödül kullanma ve yardım tekniklerinde gelişmeler elde etmelerine yol açtığını göstermişlerdir. Birkan (2002), ailelere sunulan bir Küçük Adımlar Kursu’nun, her annenin Küçük Adımlar Programındaki çocuğu değerlendirme, öğretimi planlama ve öğretim yapma becerilerini %100 düzeyinde gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Diler- Sönmez (2008), annelere eve dayalı gündüz tuvalet kontrolü aile eğitim programının annelerde ve çocuklarında beklenen davranış değişikliklerini gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Araştırmada, babalar dört kavram ve üç işlem sürecinin kazandırılmasının amaçlandığı ve babaların hepsinin bu kavram ve işlem süreçlerini kazandığı hatırlandığında, bu durumun, Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programının kavram ve işlem süreçlerini kazandırmada etkili olduğunun kanıtı olarak bakılabilir.

Araştırmada kullanılan desenin “AB Deseni” olması araştırmaya yarı deneysel bir nitelik kazandırmakta, ayrıca sonuçların genellenmesini ve değişikliğin uygulanan bağımsız değişkenden kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemeyi güçleştirmektedir (Tawney ve Gast, 1984 ; Alberto ve Troutman, 1990; Kırcaali-İftar ve Tekin 1997). Aile eğitim programının grup eğitimi yoluyla gerçekleştirilmesi, araştırmada başka bir desenin kullanılması açısından sınırlılık yaratmıştır. Ancak, araştırmada kavram ve işlem süreçlerinin kazanılması aşamasında altı annenin bir grup içinde eğitilmesi ve sonuçların her bir babada ayrı ayrı gösterilmesi, araştırma sonuçlarının genellenmesi ve meydana gelen değişikliğin uygulanan bağımsız değişkenden kaynaklanıp kaynaklanmadığının belirlenmesindeki sınırlılığı ortadan kaldırabilir. Uygulanan aile eğitim programının kurumda yürütülmesi, babaların her birinin işyerlerinin kuruma uzak mesafelerde oluşu, babaların çocuklarını eğitime getirdikleri gün ve saatlerde kurumda bulunabildikleri, ulaşım için okulun servis aracı ve toplu taşıma araçlarını

kullanmaları nedeniyle zaman kaybı yaşanması, araştırmada başka desenin kullanılması açısından sınırlılık yaşatmıştır.

Bu araştırmada, aile eğitim programı, grup eğitimi yoluyla yürütülmüştür. Bu anlamda bakıldığında grup eğitimi, babaların birbirlerinden öğrenmeleri ve başarılarını paylaşmaları, ekonomik oluşu, daha çok babaya hizmet götürülmesi, birçok problemlerinde yalnız olmadıklarını, başkalarının da bu tür problemlerinin olduğunu görmeleri, kendilerini anlayan babalarla güçlü duygularını paylaşabilmeleri, birlikte çözüm üretebilmeleri ve bu çözümleri paylaşabilmeleri açısından son derece önemli görülmektedir (Miller,1975; Snell, 1983; Akkök, 1984; Varol, 1996; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin, 1999; Tavil, 2005). Bu anlamda bakıldığı zaman, araştırmanın verimli olduğu düşünülebilir. Ancak, grup eğitiminin, gruptaki tüm babaların gereksinimlerinin karşılanması açısından sınırlılık göstermesi, aile eğitimi oturumlarının zamanlarının belirlenmesi anlamlarında sınırlılık yaratabilmektedir (Miller, 1975; Snell, 1983; Akkök, 1984; Varol, 1996; Vuran, 1997; Cavkaytar, 1999; Gültekin, 1999; Tavil, 2005). Bu araştırmada, aile eğitim programının, problem davranışların azaltılmasına yönelik olduğu program öncesinde belirtilmiş ve bu anlamda gereksinimi bulunan babalar programa dâhil edilerek bu sınırlılık ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Ancak, oturumların gün ve saatlerinin belirlenmesinde grup olarak ortak karar almada güçlüklerle karşılaşmış ve bu durum, yapılan çalışmanın aynı zamanda bir araştırma olduğu ve katılımın düzenli olması gerektiği açıklandıktan sonra, babaların özverili ve iyi niyetli davranışları ile aşılabilmektedir. Uygulamaya yönelik olarak planlanacak ve yürütülecek aile eğitim programlarında, öncelikle babaların gereksinimlerinin belirlenmesi ve ortak gereksinim ve uygun gün ve saatler açısından benzerlik gösteren babalarla grup oluşturmak, yürütülecek çalışmaların verimliliğini arttırabilir.

Araştırmada, geliştirilen problem davranışların azaltılmasına yönelik aile eğitim programının, sosyal geçerli bir program olduğu bulunmuştur. Babaların tümü, böyle bir aile eğitim programına katıldıkları için memnun olduklarını, belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan babaların programa ilişkin görüşlerinin olumlu olmasında, (a) problem davranışların azaltılabilmesi için gerekli kavramları kazanmış olmaları; (b) problem davranışların azaltılabilmesi için gerekli işlem süreçlerini kazanmış olmaları; (c) babalara verilen sistematik eğitimin etken olabilir. Bu sonuç annelerin katıldıkları aile eğitim programlarında (Sandler ve

Coren (1981), Feldman (1993) Kashima, Baker ve Landua (1990), Can Toprakçı (2006) alınan sosyal geçerlilik verileriyle tutarlılık göstermektedir. Dolayısıyla, bu özellikte geliştirilecek problem davranışların azaltılmasına yönelik aile eğitim programlarının, kabul göreceği ve işlevsel olacağı düşünülebilir.

Bu çalışmanın kurumda yapılmış olması ve araştırmaya katılan babaların hepsinin kurum servisi ve toplu taşıma araçlarını kullanarak kuruma gelmesi babalar açısından sıkıcı, masraflı ve zahmetli olmuştur. Bu durum çok iyi kontrol edilmediği takdirde katılımı azaltabilir. Dolayısıyla, ileride yürütülecek benzer çalışmalarda bu sorunları önleyici girişimlerde bulunulması (örneğin; ulaşımın kolaylaştırılması, diğer çocuklarının bakımının sağlanması vb) çalışmayı daha etkin kılabilir.

5.3.Öneriler

Bu başlık altında, araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.3.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada etkililiği gösterilen aile eğitim programı, yetersizlikten etkilenmiş çocukların devam ettiği kurumlarda, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uygulanabilir.
2. Bu çalışmada etkililiği gösterilen aile eğitim programı, normal çocukların devam ettiği okullarda uygulanabilir.

5.3.2.İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışmada babaların, programda kazanılan kavram ve işlem süreçlerini kullanarak çocuklarının ev ortamına uygun olmayan davranışlarını azaltıp azaltmadığı araştırılabilir.

2. Bu araştırmada geliştirilen Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Grup Aile Eğitim Programı, normal gelişim gösteren çocukların babalarına uygulanarak, programın, programda kazanılması amaçlanan kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarına yol açıp açmadığına ve babaların, programda kazanılan kavram ve işlem süreçlerini kullanarak çocuklarının ev ortamına uygun olmayan davranışlarını azaltıp azaltmadığı araştırılabilir.
3. Bu araştırma, anne ve kardeşleri de kapsayacak şekilde geliştirilerek yürütülebilir.
4. Çocuklara kavram ve beceri kazandırmaya yönelik olarak davranışçı yaklaşıma dayalı geliştirilecek aile eğitim programının, çocukların kavram ve becerileri kazanmasına yol açıp açmadığı araştırılabilir.
5. Geliştirilecek aile eğitim programlarının sunulmasında Doğrudan öğretim yönteminin, diğer yöntemlerle etkisi karşılaştırılabilir.
6. Geliştirilecek aile eğitim programında örnekler, video ortamında düzenlenip, örnekler videodan sunulabilir.
7. Araştırmada elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttırmak amacıyla, aynı araştırma, başka deneklerle, başka ortamlarda ve başka uygulamacılar tarafından tekrarlanabilir.
8. Bu araştırmada, programın uygulanması anlamında yaşanan güçlükler nedeniyle, izleme çalışması yapılamamıştır. Bu araştırmayla benzer şekilde yapılması planlanan ilerideki araştırmalara izleme çalışması katılabilir.
9. Aile eğitim programında yer alan örnekler, babaların kendi çocuklarıyla ilgili verdikleri örneklerle yeniden düzenlenerek daha da zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA

Adams, J.F. Impact of Parent Training on Family Functioning. *Child & Family Behavior Therapy*. 23,1,29,42.

Akçamete, G. (1989) Okul Öncesi Düzeydeki İşitme Özürlülerde Aile Eğitimi, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, XIII, 71: 65-68.

Akçamete, G. ve Kargın, T. (1996) İşitme Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, II, 2 : 7-24.

Akkök, F. (1984) “*Davranışsal Yaklaşım Dayalı Aile Rehberliğinin Öğretilebilir Çocukların Özbakım Becerileri Üzerindeki Etkisi*” Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara

Akkök, F. ve Sucuoğlu B. (1990). *Anne Baba Rehberliği El Kitabı: Temel Becerileri Kazandırma Yöntemleri*. Ankara: ODDÜ Geliştirme Vakfı Yayınları

Alberto, Paul. A ve Anne C. Troutman (1986) *Applied Behavior Analysis for Teachers*, İkinci Basım. NV: McMillan Publishing Company.

----- (1990) *Applied Behavior Analysis for Teachers*, Üçüncü Basım. NV: McMillan Publishing Company.

Baker, Bruce L. ve R. P. Brightman (1984) “Training Parents of Retarded Children: Program-Specific Outcomes” *Journal Behaviour Therapy and Experimental Psychiatry*. Vol. 15, No: 3, ss. 255-260.

Bettison, S. (1982). *Toilet Training to Independence For The Handicapped A Manual for Trainers*. USA: Charles Thomas.

Birkan, B. (2002) “*Küçük Adımlar Kursunun Gelişimsel Geriliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Küçük Adımları Uygulama Becerilerini Kazanmalarına Etkisi*” Anadolu Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Eskişehir.

Binnendky, L.and Lucyshyn, J.M.(2009) A Family- Centered Positive Behavior Support Approach to the Amelioration of Food Refusal Behavior: *An Empirical Case Study*, *Journal of Positive Behavior Interventions*, v11 n1 p47-62

Cavkaytar, A. (1999) “*Zihinsel Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitim Programının Etkililiği*”, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Eskişehir.

Cavkaytar, A., ve Çelik, R. R.(2007) Zihin Engelli Çocuğu Olan Anne- Babaların Okulda Anne- Baba Katılımına İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 67-79

Can-Toprakçı, N. (2006) “*Kurumda Eğitim Alan Zihinsel Engelli Öğrencilerin Annelerine Genişletilmiş Aile Eğitim Programının Uygulanmasının Öğrencilerin Matematik Ders Amaçlarını Edinmelerinde, Sürdürme ve Genellemelerine Etkisi*”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Clark D. B., B. L. Baker (1983) “Predicting Outcome in Parent Training” *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Volume 51, Number 2, Page 309-311.

Parlakian, R.and Rovaris, J.M.(2009) Celebrating Fathers as a Resource in Early Child Care Settings Young Children, v64 n5 p64-65

Cone, J.D. Delawyer, A.D.Wolfe. V.V.(1985) Assessing Parent Participation : The Parent \ Family Involvement Index. *Exceptional Children*. 51,285-305

Cunningham, C. (1984). Training and Education Approaches for Parents of Children With Special Needs. *British Journal of Psychology*. 58,285-305.

Diler-Sönmez, N.(2008) “Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı’ nın Anneler ve Zihinsel Engelli Çocuklarında Beklenen Davranış Değişikliklerini Gerçekleştirmede Etkisi”. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.

Elksnın, L. K. and N. Elksnın (1991) “Helping Parents Solve Problems at Home and School Through Parent Training”, *Intervention in School and Clinic*, Volume 26, Number 4.

Ersoy , Ö ve Şahin, F.T. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Anne- Baba Eğitiminin Önemi. *Mesleki eğitim Dergisi*. 1,1,58-62.

Eylenen, S.(1999). “Engelli Çocuğu Bulunan Anne- Babalara Uygulanan “Ana- Baba Eğitim Programı” nın Etkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.

Feldman, M. (1993). “Effectiveness of Home Based Early Intervention on the Language Development of Children of Mothers with Mental Retardation” *Research in Developmental Disabilities*, Volume 14, Page 387-408.

Fox, R. and M. C. Binder (1990). “Parenting; A Developmental Behavioral Approach” *Advances in Special Education*, Volume 78, Page 187-201.

Frıman P. C. ve Altman, K. (1990). “Parent Use of DRI on High Rate Druptive Behavior: Direct and Collateral Benefits, *Research in Developmental Disabilities*, Volume 11, Page 249-254

Gargiulo, R. M. (1985) *Working with Parents of Exceptional Children*. Houghton Mifflin Ca, Boston.

Gültekin, E. (1999). *Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Ebeveynler Tarafından Uygulanan Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesinin Etkisi (Otistik Çocuklar ve Ebeveynleriyle Eve Dayalı Aile Eğitimi)* Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.

Goldstein, S., Strickland, B., Turnbull, A. P, Curry, L. (1980) An Obserontional analysis of the IEP Conferences Exceptional Children. 46, 276- 286.

Green, S.(2003) Reaching Out to Fathers: An Examination of Staff Efforts That Lead to Greater Father Involment in Early Childhood Programs. Early Childhood Research and Practice: An Internet Journal on the Development, Care, and Education of Young Children., v5 n2

Heward, W.L. (1996). *Exceptional Children An Introduction to Special Education*. New Jersey Merrill\Prentice Hall

Hornby, G. and N. N. Singh (1984) “Behavioral Group Training with Parents of Mentally Retarded Children” *Journal of Mentaliy Deficiency*: Vol. 28, ss. 43-54.

Kargın, T. (1990). “*Eğitsel Yaklaşımlı Aile Rehberliğinin İşitme Engelli Çocukların Sözel İletişim Becerilerine Etkisi*” Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kashima, K. J., B. L. Baker ve S. J. Landau (1980) “Media Based Versus Professionally Led Training for Parents of Mentally Retarded Children” *American Journal of Mental Retardation*, 93 (2): 209-217.

Kırcaali-İftar, G. ve Tekin, E. (1997). *Tek Denekli Araştırma Yöntemleri*, Birinci basım, Türk Psikolglar Derneği Yayınları, Ankara.

Kırcaali-İftar, G., Birkan, B ve Uysal, A. (1997). *Zihinsel Özürlü Çocuklara Kavram Öğretimi*. Mesleki Eğitim Yayınları, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Kraveltz, S. and Katz, S.(1990). A Goal Directed Approach to Training Parents of Children With a Developmental Disability.”*The British Journal of Mental Suonormality.*” Vol. 6.No: 70 17-29

Kroth, R. L. and D. Edge (1997) “Parent Training Grups” *Stratejies Communications with Parents and Families of Exceptionel Children* 3.Editions, Love Publishing Company, USA.

Kuloğlu, N. (1992). “*Bilgi Verici Danışmanlığın Otistik Çocuğu Olan Anne-Babaların Kaygı Düzeylerine Etkisi*” Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Küçüker, S. (1993). “Özürlü Çocuk Ailelerine Yönelik Psikolojik Danışma Hizmetleri”, *Özel Eğitim Dergisi*, I, 3:23-29.

Küçüker, S., Bakkaloğlu, H. Ve Sucuoğlu, B. (2001). Erken Eğitim Programına Katılan Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklar ve Anne- Babalarının Etkileşimsel Davranışlarındaki Değişimin İncelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 3 (1), 61- 71.

Leyser, Y. (1988). Let’s Listen to the Consumer. The Voice of Parents of Exceptional Children. *The School Counselor*. 35. 363-369.

Lundahl, W. B.; Tollefson,D.; Risser, H; Lovejoy, M.C.(2008) A Meta- Analysis of Father Involvement İn Parent Training Research on Social Work Practice, v18 n2 p97-106

Meral, B.K. (2006). “*Babaların Zihin Engelli Çocukların Yetiştirilmesine Yönelik Katılım Durumlarının Belirlenmesi*”. Yüksek Lisans Tezi.Anadolu Üniversitesi.

Miller, H. W. (1975) *Systematic Parent Training: Procedures, Casses and Issues*. Research Press, IL.

Taskın, N.ve Erkan, S.(2009) Baba Katılımlı Eğitim Programının Çocuklar Üzerindeki Etkisi: Deneysel Bir Çalışma *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H. U. Journal Of Education) 37: 136-148 [2009]

Ortiz, R.W.; Stile, S. And Tanebe, J.S (1999) Working with Fathers of Young Children with Disabilities To Develop Print Literacy.

Ortiz, R.W.and Stile,W.(2000) Training Fathers To Develop Reading and Writing Skills in Young Children with Disabilities.

Özyürek, Mehmet (2007) *Sınıfta Davranış Değiştirme: Uygulamalı Davranış Analizi* Kök Yayınları , Aydoğdu Ofset , Ankara.

..... (2008) *Olumlu Sınıf Yönetimi*. Kök Yayınları, Şahin Matbaası, Ankara.

Özcan, N. (2004) “Zihin Özürlü Çocuklara Tuvalet Becerisi Öğretimine Yönelik Aile Eğitimi Programının Etkiliği”. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.

Özen, A., Çolak, A. Ve Acar, Ç. (2002). Zihin Özürlü Çocuğa Sahip Annelerin Günlük Yaşamda Karşılaştıkları Problem Davranışlarla İlgili Görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 1-13

ÖZGÜR, İ.,(1993) “Eğitilebilir Zihinsel Özürlü Çocukların Ana- Baba ve Çocuk Üzerindeki Etkileri”. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi.

Resmi Gazete (2006) *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Sayı: 26184

Schulz, J. B. (1987) Parents and Professionals Special Education. Allyn and Bacon, Mc., USA.

Simpson, R. L. (1996) *Working with Parents and Families of Exceptional Children and Youth*. Pro. Ed. Inc, Texas.

Snell, M. E. (Ed) (1983) *Systematic Instruction of the Moderately and Severely Handicapped*, İkinci Baskı, Ohio: Merrill Pub. Cor. Colombus.

Snell, M.E. (1993) . *Instruction of Students with Severe Disabilities*. Fourth Edition. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.

Sucuoğlu, B. (1994) “Özürlü Çocuğu Olan Anne-Baba Gereksinimlerinin Belirlenmesi”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi II*, Sayı 1, Sayfa 65-68.

Sucuoğlu, B. ve Kuloğlu, N. (1992). “Otistik Çocuklara Bağımsız Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” *Psikoloji Dergisi*, Cilt 7, Sayı 27, ss. 15-26

Sucuoğlu, B.; Küçüker, S. ve Kanık, N. (1993) “Özel Eğitimde Anne-Baba Eğitimi Programları (Örnek Çalışma), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 2 , Ankara.

..... (1994) “*Anne Babaların Özürlü Çocuklarının Eğitimine Katılımları*” Yayımlanmamış Araştırma Raporu, A.U. Eğitim Bilimleri Fakültesi, E.P.H. Anabilim Dalı, Ankara.

Tavil, Y. Z.(2005). “*Davranış Denetimi Aile Eğitim Programının Annelerin Davranışsal İşlem Süreçlerini Kazanmalarına Etkisi*”. (Doğrudan Öğretim Yaklaşısı ile Sunulan). Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.

Tawney, W. J. ve. Gast, L.D. (1984). **Single Subject Research in Special Education**, Merrill Pub. Co. Colombus.

Turnbull, A. P. (1984). *Parent Professional Interactions* (Ed. M. Snell) *Systematic Instruction of the Moderately and Severely Handicapped* (Second Edition) Ohio: Merrill Pud. Corp., Columbu:ss 17- 44

Üstünoğlu, Ü. (1990) “ Ailelerin Okul Öncesi Döneminin Önemi Konusunda Bilinçlendirilmesi”, *Türkiye Aile Eğitim Yıllığı*, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 49-55.

Varol, N. (1996) “Aile Eğitimi Çalışmalarının Planlanması” *Eğitim ve Bilim*, Sayfa 31-37.

.....(2005b) *Aile Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Vuran, S. (1997). “*Zihinsel Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmemenin Kazandırılmasında Bilgilendirme, Dönüt Verme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Walker, J. E. ve Thomas M. S. (1984) *Behavior Management*. Üçüncü Baskı. Columbus: A Bell ve Howell Company.

EKLER

	Sayfa
EK 1 KAVRAMLARA İLİŞKİN ÖLÇÜ ARAÇLARI	111
EK 1.1. Ödül Kullanma Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	112
EK1.2. Uyuşmayan Davranış Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	114
EK 1.3. Görmezden Gelme Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	116
EK 1.4. Uygun Davranışı Ödüllendirme(U.D.A.P) Kavramı Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	117
EK 1.5 Kavramlara İlişkin Ölçü Aracı Kayıt Çizelgesi	118
EK 2 İŞLEM SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ÖLÇÜ ARAÇLARI	124
EK 2.1. Ödül Kullanma İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	125
EK 2.2. Görmezden Gelme İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	126
EK 2.3. Uygun Davranışı Ödüllendirme(U.D.A.P) İşlem Süreci Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı	127
EK 3 HEDEF DAVRANIŞ BELİRLEME FORMU	128
EK 4 UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA FORMLARI	130
EK 5 SOSYAL GEÇERLİLİK FORMU	140
EK 6 PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM PROGRAMI	142

EK 1

KAVRAMLARA İLİŞKİN ÖLÇÜ ARAÇLARI

EK.1.1

ÖDÜL KULLANMA KAVRAMI ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI

BİLDİRİM	ÖLÇÜT	SORULAR
Ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanılmadığı örneklerin bulunduğu betimlemelerden, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanıldığı durumları belirler.	3/4	Şimdi betimleyeceğim örneklerden, ödüllerin uygun kullanıldığı durumları işaretleyin a) () Çocuğun sabah kahvaltı masasında kahvaltısını yapması ve babasının hemen aferin benim güzel oğlum ne kadar güzel kahvaltısını yapıyor demesi () Çocuğun sabah kahvaltı masasında kahvaltısını yapması ve babasının aferin oğlum demesi b) () 9 yaşındaki bir çocuğun eve geldikten sonra montunu çıkarıp askıya asması ve babasının hemen aslan oğlum benim kocaman olmuş montunu askıya asıyor demesi () 9 yaşındaki bir çocuğun eve geldikten sonra montunu çıkarıp askıya asması ve babasının akşam aferin oğlum montunu astın demesi c) () Çocuğun boya kalemleriyle resim defterine resim yapması ve babasının hemen harikasın oğlum boya kalemlerinle defterine ne kadar güzel resim yapıyorsun demesi () Çocuğun boya kalemleriyle resim defterine resim yapması ve babasının 10 dakika sonra güzel demesi

		d) () Çocuğun oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncaklarını oyuncak sepetine koyması ve babasının hemen canım oğlum benim oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncakları sepetine koyuyor deyip başını okşaması () Çocuğun oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncaklarını oyuncak sepetine koyması ve babasının oğlunun başını okşaması
--	--	--

EK.1.2

GÖRMEZDEN GELME KAVRAMI ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI

BİLDİRİM	ÖLÇÜT	SORULAR
Çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği örneklerin yer aldığı betimlemelerden çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği durumları belirler.	3/4	Şimdi sizlere betimleyeceğim örneklerden, uygun olmayan DAVRANIŞLARIN GÖRMEZDEN GELİNDİĞİ durumları işaretleyin. a) () Çocuğun kalemleri fırlattığı ve bu sırada annesinin çocuğa bakmayarak ve hiçbir şey söylemeyerek kitap okuduğunun betimlenmesi. () Çocuğun kalemleri fırlattığı ve bu sırada annesinin atma kalelerini bak kırılacak sonra ağlayacağını dediğinin betimlenmesi. b) () Çocuğun yemek yerken masaya başını koyması ve bu sırada annesinin hiç o tarafa bakmadığının betimlenmesi () Çocuğun yemek yerken masaya başını koyması ve bu sırada annesinin çocuğa dönerek hiç yakıştı mı oğlum şimdi yatmanın sırası mı dediğinin betimlenmesi. c) () Çocuğun koltuğa elleriyle ritmik olarak vurduğu annesinin hiçbir şey söylemeden ve çocuğa bakmadan elindeki kitaba baktığının betimlenmesi () Çocuğun koltuğa elleriyle ritmik olarak vurduğu annesinin oğlum neden vuruyorsun yeter artık kafam şişti bıktım senden dediğinin betimlenmesi d) () Çocuğun yatağa yatarken yatağın üzerinde zıplaması ve babasının hiçbir şey söylemeden ve

		çocuğa bakmadan çocuğun kitaplığından hikâye kitabı aldığıının betimlenmesi () Çocuğun yatağa yatarken yatağın üzerinde zıplaması ve babasının oğlum şimdi yaptığın oldu mu, ayıp değil mi bu yaptığın? Dediğinin betimlenmesi
--	--	---

EK1.3.

UYUŞMAYAN DAVRANIŞ KAVRAMI ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI

BİLDİRİM	ÖLÇÜT	SORULAR
Uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu betimlemelerden , uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olanları belirler.	3/4	Şimdi sizlere betimleyeceğim örneklerden uygun olmayan davranışın UYUŞMAYAN DAVRANIŞI olan durumları işaretleyiniz a) Çocuğun yemek yerken çatalı alıp yere atması (uygun olmayan davranış) ☐ çocuğun çatalla yemek yer ☐ Çocuğun TV izlemesi b) 10 yaşındaki bir çocuğun dişini fırçalarken ağına ağzından köpük püskürtmesi (uygun olmayan davranış) ☐ 10 yaşındaki çocuğun lavaboya eğilerek dişini fırçalaması ☐ 10 yaşındaki bir çocuğun dişini fırçalarken elini havluya silmesi c) Çocuğun makasla kitabı kesmesi (Uygun olmayan davranış) ☐ çocuğun kitabı okuması ☐ çocuğun annesinin yanına gitmesi d) 9 yaşındaki bir çocuğun uyku vakti uyumayacağım diye ağlaması (uygun olmayan davranış) ☐ 9 yaşındaki çocuğun yatağına gidip yatması ☐ 9 yaşındaki bir çocuğun yemek yemesi

EK. 1.4

**UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME KAVRAMI (U.D.A.P)
ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI**

BİLDİRİM	ÖLÇÜT	SORULAR
Çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği, uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği ve çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği ve uyuşmayan davranışın ödüllendirilmediği örneklerin bulunduğu betimlemelerden çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği durumları belirler.	3/ 4	Şimdi sizlere yapacağım betimlemelerden uygun olmayan davranışın GÖRMEZDEN GELİNDİĞİ ve uyuşmayan davranışın ÖDÜLLENDİRİLDİĞİ durumları işaretleyiniz. a) () Çocuğun televizyon izlerken bağırması ve babasının çocuğa hiç bakmadan hızlıca mutfığa gitmesi , bir başka zamanda sessizce televizyon izlemesi ve babasının aferin benim canım oğlum sessizce ne kadar güzel televizyon izliyor dediğinin betimlenmesi () Çocuğun televizyon izlerken bağırması ve babasının çocuğa kes sesini seni mi dinleyeceğiz demesi, bir başka zamanda sessizce televizyon izlemesi ve babasının yanından yürüyüp gittiğinin betimlenmesi b) () Çocuğun boya kalemleriyle duvara resim yapması babasının elindeki gazeteyi okumaya devam etmesi bir başka zamanda çocuğun boya kalemiyle resim defterine resim yapması ve babasının oğlum benim ne kadar güzel defterine boya kalemiyle resim yapıyor deyip başının okşamasının betimlenmesi

		() Çocuğun boya kalemleriyle duvara resim yapması babasının ne yapıyorsun sen ya eşek kadar oldun utanmıyor musun? Demesi başka zamanda çocuğun boya kalemiyle resim defterine resim yapması ve babasının TV izlemesinin betimlenmesi c) () 10 yaşındaki çocuğun yemek masasında babasının kucağına oturmak istemesi babasının ise yemek yemeğe devam etmesi bir başka zamanda, çocuğun kendi sandalyesine oturup yemek yemesi ve babasının benim oğlum kocaman oldu bak kendi sandalyesine oturmuş yemek yiyor, çak bakalım dediğinin betimlenmesi () 10 yaşındaki çocuğun yemek masasında babasının kucağına oturmak istemesi babasının ise git oğlum kucağıma nasıl oturacaksın git otur yerine demesi ve bir başka zamanda, çocuğun kendi sandalyesine oturup yemek yemesi ve babasının yemek yemeğe devam etmesinin betimlenmesi d) () Çocuğun masaya ayaklarını uzatıp oturması ve babasının kalkıp perdeyi kapatması, bir başka zamanda çocuğun sandalyeye ayakları yerde olacak şekilde oturması ve babasının oğlunun başını okşayarak ayakları yerde ne kadar güzel oturuyor sandalyede aslanım dediğinin betimlenmesi () Çocuğun masaya ayaklarını uzatıp oturması ve babasının utan kendin den indir o ayaklarını demesi ve bir başka zamanda çocuğun sandalyeye ayakları yerde olacak şekilde oturması ve babasının çekmecedeki kalem almasının betimlenmesi
--	--	--

BABANIN ADI SOAYADI:

TARİH:

Size okuduğum örneklerden (her biri önünüzdeki kağıtta yazılı olarak yer alıyor), hangisinde ÖDÜLLERİN UYGUN KULLANILDIĞI (ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanıldığını)örnekleri, örneklerin altında yer alan bölüme işaretleyiniz.

Çocuğun sabah kahvaltı masasında kahvaltısını yapması ve babasının hemen aferin benim güzel oğlum ne kadar güzel kahvaltısını yapıyor demesi ()	Çocuğun sabah kahvaltı masasında kahvaltısını yapması ve babasının aferin oğlum demesi ()
9 yaşındaki bir çocuğun eve geldikten sonra montunu çıkarıp askıya asması ve babasının akşam aferin oğlum montunu astın demesi ()	9 yaşındaki bir çocuğun eve geldikten sonra montunu çıkarıp askıya asması ve babasının hemen aslan oğlum benim kocaman olmuş montunu askıya asıyor demesi ()
Çocuğun boya kalemleriyle resim defterine resim yapması ve babasının hemen harikasın oğlum boya kalemlerinle defterine ne kadar güzel resim yapıyorsun demesi ()	Çocuğun boya kalemleriyle resim defterine resim yapması ve babasının 10 dakika sonra güzel demesi ()
Çocuğun oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncaklarını oyuncak sepetine koyması ve babasının oğlunun başını okşaması ()	Çocuğun oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncaklarını oyuncak sepetine koyması ve babasının hemen canım oğlum benim oyuncaklarıyla oynadıktan sonra oyuncakları sepetine koyuyor deyip başını okşaması ()

BABANIN ADI SOYADI:

TARİH:

Size okuduğum örneklerden (her biri önünüzdeki kağıtta yazılı olarak yer alıyor), hangisinde uygun olmayan davranışların GÖRMEZDEN GELİNDİĞİ örnekleri, örneklerin altında yer alan bölüme işaretleyiniz.

Çocuğun kalemleri fırlattığı ve bu sırada annesinin çocuğa bakmayarak ve hiçbir şey söylemeyerek kitap okuduğunun betimlenmesi. ()	Çocuğun kalemleri fırlattığı ve bu sırada annesinin atma kalelerini bak kırılacak sonra ağlayacaksın dediğinin betimlenmesi. ()
Çocuğun yemek yerken masaya başını koyması ve bu sırada annesinin çocuğa dönerek hiç yakıştı mı oğlum şimdi yatmanın sırası mı dediğinin betimlenmesi. ()	Çocuğun yemek yerken masaya başını koyması ve bu sırada annesinin hiç o tarafa bakmadığının betimlenmesi ()
Çocuğun koltuğa elleriyle ritmik olarak vurduğu annesinin hiçbir şey söylemeden ve çocuğa bakmadan elindeki kitaba baktığının betimlenmesi ()	Çocuğun koltuğa elleriyle ritmik olarak vurduğu annesinin oğlum neden vuruyorsun yeter artık kafam şişti bıktım senden dediğinin betimlenmesi ()
Çocuğun yatağa yatarken yatağın üzerinde zıplaması ve babasının oğlum şimdi yaptığın oldu mu, ayıp değil mi bu yaptığın? Dediğinin betimlenmesi ()	Çocuğun yatağa yatarken yatağın üzerinde zıplaması ve babasının hiçbir şey söylemeden ve çocuğa bakmadan çocuğun kitaplığından hikâye kitabı aldığının betimlenmesi ()

BABANIN ADI SOYADI:

TARİH:

Size okuduğum örneklerden (her biri önünüzdeki kağıtta yazılı olarak yer alıyor), hangisinde UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞIN UYUŞMAYAN DAVRANIŞI OLDUĞU davranışları örneklerin altında yer alan bölüme işaretleyiniz.

Çocuğun yemek yerken çatalı alıp yere atması ve bir başka zaman çatalla yemek yediğinin betimlenmesi ()	Çocuğun yemek yerken çatalı alıp yere atması ve bir başka zaman çocuğun TV izlemesi ()
10 yaşındaki bir çocuğun dişini fırçalarken ağına ağzından köpük püskürtmesi ve bir başka zamanda çocuğun elini havluya silmesi ()	10 yaşındaki bir çocuğun dişini fırçalarken ağına ağzından köpük püskürtmesi ve bir başka zamanda çocuğun dişini lavaboya eğilerek dişini fırçalaması ()
Çocuğun makasla kitabı kesmesi ve bir başka zamanda el işi kâğıdını kesmesi ()	Çocuğun makasla kitabı kesmesi bir başka zamanda çocuğun annesinin yanına gitmesi ()
9 yaşındaki bir çocuğun uyku vakti uyumayacağım diye ağlaması bir başka zamanda uyku vakti yatağına gidip yatması ()	9 yaşındaki bir çocuğun uyku vakti uyumayacağım diye ağlaması bir başka zamanda sessizce yemek yemesi ()

BABANIN ADI SOYADI:

TARİH:

Size okuduğum örneklerden (her biri önünüzdeki kağıtta yazılı olarak yer alıyor), hangisinde UYGUN DAVRANIŞLARIN ÖDÜLLENDİRİLDİĞİ davranışları, örneklerin altında yer alan bölüme işaretleyiniz.

Çocuğun televizyon izlerken bağırması ve babasının çocuğa hiç bakmadan hızlıca mutfığa gitmesi , bir başka zamanda sessizce televizyon izlemesi ve babasının aferin benim canım oğlum sessizce ne kadar güzel televizyon izliyor dediğinin betimlenmesi ()	Çocuğun televizyon izlerken bağırması ve babasının çocuğa kes sesini seni mi dinleyeceğiz demesi, bir başka zamanda sessizce televizyon izlemesi ve babasının yanından yürüyüp gittiğinin betimlenmesi ()
Çocuğun boya kalemleriyle duvara resim yapması babasının ne yapıyorsun sen ya eşek kadar oldun utanmıyor musun? Demesi başka zamanda çocuğun boya kalemiyle resim defterine resim yapması ve babasının TV izlemesinin betimlenmesi ()	Çocuğun boya kalemleriyle duvara resim yapması babasının elindeki gazeteyi okumaya devam etmesi bir başka zamanda çocuğun boya kalemiyle resim defterine resim yapması ve babasının oğlum benim ne kadar güzel defterine boya kalemiyle resim yapıyor deyip başının okşamasının betimlenmesi ()
10 yaşındaki çocuğun yemek masasında babasının kucağına oturmak istemesi babasının ise yemek yemeğe devam etmesi bir başka zamanda, çocuğun kendi sandalyesine oturup yemek yemesi ve babasının benim oğlum kocaman oldu bak	10 yaşındaki çocuğun yemek masasında babasının kucağına oturmak istemesi babasının ise git oğlum kucağıma nasıl oturacaksın git otur yerine demesi ve bir başka zamanda, çocuğun kendi sandalyesine oturup yemek yemesi ve babasının

kendi sandalyesine oturmuş yemek yiyor, çak bakalım dediğinin betimlenmesi ()	yemek yemeğe devam etmesinin Betimlenmesi ()
Çocuğun masaya ayaklarını uzatıp oturması ve babasının utan kendin den indir o ayaklarını demesi ve bir başka zamanda çocuğun sandalyeye ayakları yerde olacak şekilde oturması ve babasının çekmecedan kalem almasının betimlenmesi ()	Çocuğun masaya ayaklarını uzatıp oturması ve babasının kalkıp perdeyi kapatması, bir başka zamanda çocuğun sandalyeye ayakları yerde olacak şekilde oturması ve babasının oğlunun başını okşayarak ayakları yerde ne kadar güzel oturuyor sandalyede aslanım dediğinin betimlenmesi ()

EK 2

İŞLEM SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ÖLÇÜ ARAÇLARI

EK.2.1

ÖDÜL KULLANMA İŞLEM SÜRECİ ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI

Adı-Soyadı :

Tarih :

BİLDİRİMLER	it	SORULAR	Kayıt Çizelgesi
1)Araştırmacı tarafından yapılan uygun davranışı, davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek ödüllendirir.	3/4	SORU YÖNERGESİ: Şimdi, yapacağım uygun davranışı ödüllendiriniz. 1. Araştırmacı pencereyi kapatır. 2. Araştırmacı resim yapar. 3. Araştırmacı sessizce montunu giyer 4. Araştırmacı kalemle yazı yazar.	Anında Betimleyerek () () () () () () () ()

EK 2.2
GÖRMEZDEN GELME İŞLEM SÜRECİ ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI

Adı-Soyadı :

Tarih :

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR	Kayıt Çizelgesi
1)Araştırmacı tarafından yapılan uygun olmayan davranışı, araştırmacıya bakmayarak ve uygun olmayan davranışla ilgili hiçbir şey söylemeyerek görmezden gelir.	$\frac{3}{4}$	SORU YÖNERGESİ: Şimdi, yapacağım uygun olmayan davranışı görmezden geliniz. 1.Araştırmacı pencereyi çarparak kapatıp açar. 2.Araştırmacı boya kalemiyle koltuğu karalar. 3.Araştırmacı anne montumu giydir diye bağırır 4.Araştırmacı elindeki kalemi kulağına sokar	Bakmama Bir şey Söylememe () () () () () () () ()

EK 2.3

**UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME
(UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI AYRIMLI PEKİŞTİRME)
İŞLEM SÜRECİ ÖLÇÜT BAĞIMLI ÖLÇÜ ARACI**

Adı-Soyadı :

Tarih :

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR	Kayıt Çizelgesi	
1)Araştırmacı tarafından yapılan uygun olmayan davranışı, görmezden gelerek ve araştırmacı tarafından yapılan uygun davranışı ödüllendirerek, uygun olmayan davranışı kontrol eder.	¾	SORU YÖNERGESİ: Şimdi, yapacağım uygun olmayan davranışı görmezden geliniz, uyuşmayan davranışı ödüllendiriniz. 1.Araştırmacı pencereyi çarparak kapatır ve açar 20 saniye sonra Araştırmacı pencereyi kapatır 2.Araştırmacı boya kalemiyle koltuğu karalar 20 saniye sonra resim defterine resim yapar 3.Araştırmacı anne montumu giydir diye bağırır 20 saniye sonra araştırmacı sessizce montunu giyer 4.Araştırmacı elindeki kalemi kulağına sokar 20 saniye sonra Araştırmacı kalemle yazı yazar	Gör. Gel.	Uyuş. Dav. Ödül.
			()	()
			()	()
			()	()
			()	()

EK 3

HEDEF DAVRANIŞ BELİRLEME FORMU

HEDEF DAVRANIŞ BELİRLEMeye YÖNELİK AİLE GÖRÜŞME FORMU

Çocuğun adı:

Tarih:

Babanın adı:

Çocuğunuzun değiştirmek istediğiniz davranışlarını betimler misiniz?	
Çocuğunuz bu davranışı daha çok hangi ortamlarda yapıyor?	
Çocuğunuz bu davranışı daha çok hangi etkinlikler sırasında yapıyor?	
Çocuğunuz bu davranışı bir günde kaç kez yapıyor?	
Çocuğunuz bu davranışı daha çok kimlerle birlikteyken yapıyor?	
Çocuğunuz bu davranışı yaptığında yanında bulunan kişiler ne yapıyor?	
Çocuğunuz bu davranışı ne yapıldığında son veriyor?	
Çocuğunuz bu davranışı yaparak ne elde ediyor?	
Çocuğunuz bu davranışı hangi ortamlarda hiç göstermiyor.?	

EK 4

UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA FORMLARI

UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA FORMLARI

- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının Ödülleri Belirleme ve Ödülleri Kullanma Oturumu Model Olma Aşaması Uygulama Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışı Görmezden Gelme Oturumu Rehberli Uygulama Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme Oturumu Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programının Uygun Davranışı Ödüllendirme Oturumu Bağımsız Uygulama Aşaması Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu

**PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM
PROGRAMININ ÖDÜLLERİ BELİRLEME VE ÖDÜLLERİ KULLANMA
OTURUMU MODEL OLMA AŞAMASI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ
TOPLAMA FORMU**

Amaç: Bu formun amacı, uygulamacının uygulamış olduğu Ödüller Belirleme ve Ödüller Kullanma Oturumunun Model Olma Aşaması, öğretim sürecine ne ölçüde uygunluk gösterdiğini belirlemektir.

Kullanma yönergesi: Bu formda, uygulamacının gerçekleştirmesi beklenen basamaklar “uygulama basamakları” sütununda yer almaktadır. Uygulamacının bu basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa “ evet” sütununa “ evet” sütununa; uygun değilse “ hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirleyiniz.

Gözlemci:

Tarih:

Uygulama basamakları	Evet	Hayır
1. Oturumun hangi basamaklardan oluştuğu açıklandı mı?		
2. Oturumun basamaklarında neler yapılacağı açıklandı mı?		
3. 1.Örnek okunup davranış ve ödül kısımları açıklandı mı?		
4. 1.Örnek okunup davranış ve ödül kısımlarının tüm babalar tarafından açıklanması istendi mi?		
5. 2.Örnek okunup davranış ödül kısımları açıklandı mı?		
6. 2.Örnek okunup davranış ve ödül kısımlarının tüm babalar tarafından açıklanması istendi mi?		
7. 3.Örnek okunup davranış ve ödül kısımları açıklandı mı?		
8. 3.Örnek okunup davranış ve ödül kısımlarının tüm babalar tarafından açıklanması istendi mi?		
9. 4.Örnek okunup davranış ve ödül kısımları açıklandı mı?		
10. 4.Örnek okunup davranış ve ödül kısımlarının tüm babalar tarafından açıklanması istendi mi?		

**PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM
PROGRAMININ UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞI GÖRMEZDEN GELME
OTURUMU REHBERLİ UYGULAMA AŞAMASI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ
VERİ TOPLAMA FORMU**

Amaç: Bu formun amacı, uygulamacının uygulamış olduğu Uygun Olmayan Davranışı Görmezden Gelme Oturumunun Rehberli Uygumla Aşaması, öğretim sürecine ne ölçüde uygunluk gösterdiğini belirlemektir.

Kullanma yönergesi: Bu formda, uygulamacının gerçekleştirmesi beklenen basamaklar “uygulama basamakları” sütununda yer almaktadır. Uygulamacının bu basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa “ evet” sütununa “ evet” sütununa; uygun değilse “ hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirleyiniz.

Gözlemci:

Tarih:

Uygumla basamakları	Evet	Hayır
1-Rehberli uygulamanın nasıl yapılacağı açıklandı mı?		
2-1.Örnek okunup, her annenin örneği yapması istendi mi?		
a) Uygulamacı, görmezden gelmenin ne şeklinde yapılacağını hatırlattı mı?		
b) Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istendi ve baba rolündeki kişiye, <i>şimdi ne tür bir davranış yaptı?</i> diye soruldu mu?		
c) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
d) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
e) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı pekiştirildi mi?		
f) Babanın doğru yanıtından sonra <i>şimdi ne yapacaksınız?</i> diye soruldu mu?		
g) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
h) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
i) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		
j) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması,		

Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
k) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		
3-2.Örnek okunup, açıklanıp her annenin örneği yapması istendi mi?		
a) Uygulamacı, görmezden gelmenin ne şeklinde yapılacağını hatırlattı mı?		
b) Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istendi ve baba rolündeki kişiye, <i>şimdi ne tür bir davranış yaptı?</i> diye soruldu mu?		
c) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
d) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
e) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı pekiştirildi mi?		
f) Babanın doğru yanıtından sonra <i>şimdi ne yapacaksınız?</i> diye soruldu mu?		
g) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
h) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
i) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		
j) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
k) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		
4- 3.Örnek okunup, açıklanıp her annenin örneği yapması istendi mi?		
a) Uygulamacı, görmezden gelmenin ne şeklinde yapılacağını hatırlattı mı?		
b) Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istendi ve baba rolündeki kişiye, <i>şimdi ne tür bir davranış yaptı?</i> diye soruldu mu?		
c) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
d) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		

e) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı pekiştirildi mi?		
f) Babanın doğru yanıtından sonra <i>şimdi ne yapacaksınız?</i> diye soruldu mu?		
g) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
h) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
i) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		
j) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
k) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		
4.Örnek okunup, açıklanıp her annenin örneği yapması istendi mi? (ilk üç örnekte ölçüt karşılanmışsa bu basamağa gerek yok)		
a) Uygulamacı, görmezden gelmenin ne şeklinde yapılacağını hatırlattı mı?		
b) Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istendi ve baba rolündeki kişiye, <i>şimdi ne tür bir davranış yaptı?</i> diye soruldu mu?		
c) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
d) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
e) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı pekiştirildi mi?		
f) Babanın doğru yanıtından sonra <i>şimdi ne yapacaksınız?</i> diye soruldu mu?		
g) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
h) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
i) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		
j) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
k) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		

**PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM
PROGRAMININ UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞIN UYUŞMAYAN
DAVRANIŞINI BELİRLEME OTURUMU UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ
TOPLAMA FORMU**

Amaç: Bu formun amacı, uygulamacının uyguladığı Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme Oturumunun Rehberli Uygumla Aşaması, öğretim sürecine ne ölçüde uygunluk gösterdiğini belirlemektir.

Kullanma yönergesi: Bu formda, uygulamacının gerçekleştirmesi beklenen basamaklar “uygulama basamakları” sütununda yer almaktadır. Uygulamacının bu basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa “ evet” sütununa “ evet” sütununa; uygun değilse “ hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirleyiniz.

Gözlemci:

Tarih:

Uygulama Basamakları	Evet	Hayır
1. Uyuşmayan Davranışın tanımı açıklandı mı?		
2. Babalara Uyuşmayan Davranışın tanımı soruldu mu?		
3. Babaların doğru cevapları pekiştirilip, yanlış ve eksik cevapları için sessiz kalınıp sunum tekrarlandı mı?		
4. Uyuşmayan Davranış örnekleri verildi mi?		
5. 4 araç setinin olumlu ve olumsuz örnekleri okunup açıklandı mı?		
6. Sunu sonu değerlendirmesi yapıldı mı?		
7. Babalara değerlendirmenin nasıl yapılacağı açıklandı mı?		
8. Babalara değerlendirme kâğıtları verilip doldurmaları beklendi mi?		
9. Değerlendirme kâğıtları toplandı mı?		
10. Her Babanın 1.olumlu örneği okunup dönüt verildi mi?		
11. Her Babanın 1.olumsuz örneği okunup dönüt verildi mi?		

12. Her Babanın 2.olumlu örneği okunup dönüt verildi mi?		
13. Her Babanın 2.olumsuz örneği okunup dönüt verildi mi?		
14. Her Babanın 3.olumlu örneği okunup dönüt verildi mi?		
15. Her Babanın 3.olumsuz örneği okunup dönüt verildi mi?		
16. Her Babanın 4.olumlu örneği okunup dönüt verildi mi?		
17. Her Babanın 4.olumsuz örneği okunup dönüt verildi mi?		
18. Eğer ölçütü karşılamayan babalar varsa sunum tekrar edildi mi?		

**PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM
PROGRAMININ UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME OTURUMU
BAĞIMSIZ UYGULAMA AŞAMASI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ
TOPLAMA FORMU**

Amaç: Bu formun amacı, uygulamacının uygulamış olduğu Uygun Davranış Ödüllendirme Oturumunun Bağımsız Uygulama Aşaması, öğretim sürecine ne ölçüde uygunluk gösterdiğini belirlemektir.

Kullanma yönergesi: Bu formda, uygulamacının gerçekleştirmesi beklenen basamaklar “uygulama basamakları” sütununda yer almaktadır. Uygulamacının bu basamakları yerine getirip getirmediğini kamera kaydından izleyerek, uygunsa “ evet” sütununa “ evet” sütununa; uygun değilse “ hayır” sütununa çek atmak suretiyle belirleyiniz.

Gözlemci:

Tarih:

Uygulama Basamakları	Evet	Hayır
1-Bağımsız uygulamanın nasıl yapılacağı açıklandı mı?		
2- 1.Örnek okunup, her babanın örneği yapması istendi mi?		
a) Çocuk rolünü oynayan kişinin davranışı yaptığında davranışı kesmesi istendi ve baba rolündeki kişiye, <i>şimdi ne tür bir davranış yaptı?</i> diye soruldu mu?		
b) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
c) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
d) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı pekiştirildi mi?		
e) Babanın doğru yanıtından sonra <i>şimdi ne yapacaksınız?</i> diye soruldu mu?		
f) Babanın uygun cevabı ödüllendirildi mi?		
g) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
h) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		

i) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
j) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		
k) Davranışın devamının yapılması söylendi mi?		
m) babanın uygun davranışı ödüllendirildi mi?		
n) Baba uygun cevap veremediğinde ipucu verildi mi?		
o) İpucu verildiğinde babanın doğru yanıtı ödüllendirildi mi?		
p) Çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istendi mi?		
q) Babanın örneği doğru yapması ödüllendirildi mi?		
2.Örnek okunup, her babanın örneği yapması istendi mi?		
a) Babanın doğru yaptığı örnek ödüllendirildi mi?		
3. 3 Örnek okunup, her babanın örneği yapması istendi mi?		
a) . Babanın doğru yaptığı örnek ödüllendirildi mi?		
4. 4.Örnek okunup, her annenin örneği yapması istendi mi? (ilk üç örnekte ölçüt karşılanmışsa bu basamağa gerek yok)		
a) . Babanın doğru yaptığı örnek ödüllendirildi mi?		

EK 5**SOSYAL GEÇERLİLİK FORMU**

SOSYAL GEÇERLİLİK FORMU

1-Davranış kontrolüne yönelik verilen aile eğitim programına katıldığınız için memnunuz musunuz?

☐ Evet, memnunum ☐ Kararsızım ☐ Hayır memnun Değilim

2- Katıldığınız aile eğitimi çocuğunuzun davranışlarını kontrol etmeni ne ölçüde karşıladı?

☐ Tümüyle karşıladı ☐ Kararsızım ☐ Hiç karşılamadı

3- Katıldığınız aile eğitimini diğer velilere önerir misiniz?

☐ Evet, öneririm ☐ Kararsızım ☐ Hiç önermem

4- Almış olduğunuz eğitim sizce yeterli miydi?

☐ Evet, yeterliydi ☐ Kararsızım ☐ Hayır önermem

5- Gereksinim duyulan başka konularda da tekrar programımıza katılmak ister misiniz?

☐ Evet, isterim ☐ Kararsızım ☐ Hayır, istemem

6- Katıldığınız çalışmanın memnun olmadığınız yönlerini birkaç cümleyle açıkla mısınız?

-

7- Katıldığınız çalışmanın memnun olduğunuz yönlerini birkaç cümleyle açıkla mısınız?

-

8- Bu çalışma sonunda kendinizde gördüğünüz değişiklikleri söyler misiniz?

-

EK 6
PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA
YÖNELİK GRUP AİLE EĞİTİM PROGRAMI

EK 5

PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK AİLE EĞİTİM PROGRAMININ AMAÇLARI	
UZUN DÖNEMLİ AMAÇ	
Babalar, çocuklarının uygun olmayan davranışlarını, uygun olmayan davranışları görmezden gelerek ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını ödüllendirerek kontrol ederler.	
I. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun davranıştan 3'ünü davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek ödüllendirirler.
Ö.A.1	Babalar, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanılmadığı dört ayrı Betimlemeden, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek kullanıldığı durumları 3/4 oranında belirlerler.
Ö.A.2	Babalar, yapılarak gösterilen 4 tane uygun davranıştan 3'ünde, önceden belirlenen ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek kullanır.
II. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Babalar, yapılarak gösterilen 4 ev ortamına uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan bir davranış yapıldıktan sonra, yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylemeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmeyerek ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurmayarak görmezden gelirler.
Ö.A1	Babalar, uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği toplam dört ayrı Betimlemeden, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın, yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylenmeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenilmeyip ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurulmayarak görmezden gelindiği Betimlemeleri ¾ oranında belirlerler.

Ö.A.2	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylemeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmeyip ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurmayarak görmezden gelirler.
III. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Babalar, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışları ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu dört ayrı betimlemeden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.
Ö.A.1	Babalar, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu dört ayrı betimlemeden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan örnekleri $\frac{3}{4}$ oranında belirler.
IV. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan davranışı görmezden gelerek, uyuşmayan davranışı ödüllendirerek kontrol ederler.
Ö.A.1	Babalar, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği ve çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği uyuşmayan davranışın ödüllendirilmediği dört ayrı Betimlemeden, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği Betimlemeleri $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.
Ö.A.2	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan davranışın görmezden gelerek uyuşmayan davranışı ödüllendirerek kontrol ederler.

I.OTURUM
ÖDÜLLERİ BELİRLEME VE
KULLANMA

I.OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Baba, yapılarak gösterilen 4 uygun davranıştan 3'ünü davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek (yaptığı davranışı anlatılarak) ödüllendirirler.
Ö.A.1	Baba, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmadığı dört ayrı betimlemede, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanıldığı durumları 3/4 oranında belirlerler.
Ö.A.2	Baba, yapılarak gösterilen 4 tane uygun davranıştan 3'ünde, önceden belirlenen ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanır.

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 1

Baba, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve betimlenerek kullanılmadığı dört ayrı Betimlemeden, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek kullanıldığı durumları 3/4 oranında belirlerler.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

AÇIK ANLATIM

KULLANILAN ARAÇLAR

A.Sunu Araçları

I. ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin” dediğinin betimlenmesi.
OLUMSUZ ÖRNEK	Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “süpersin” dediğinin betimlenmesi.
II.ARAÇSETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir ve babasının, çocuğa TV uzaktan kumandasını getirir getirmez, “TV uzaktan kumandasını senden istediğimde hemen getirdin, harikasın ” dediğinin ve sarıldığının betimlenmesi.
OLUMSUZ ÖRNEK	Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir ve babasının, aferin dediğinin betimlenmesi
III.ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması ve annesinin “canım oğlum kalemleri kalemlige koydun” deyip ve ağzına balık kraker verdiğinin betimlenmesi

OLUMSUZ ÖRNEK	Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemliğe koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemliğe koyması ve annesinin akşam çocuğuna “öğlen kalemliğe kalemlerini koymanı istemiştin sende koydun gurur duyuyorum seninle” dediğinin betimlenmesi
IV.ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum benim kendi başına dişini fırçalıyor deyip başını öptüğünün betimlenmesi
OLUMSUZ ÖRNEK	Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum deyip öptüğünün betimlenmesi

B. SUNU SONU DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

I.ARAÇ SETİ	
➤	Uyku vaktinde kendi yatağına gidip yatan çocuğun babasının “koçum benim kocaman olmuş yatağına gidip yattı” deyip öptüğünün betimlenmesi
➤	Uyku vaktinde kendi yatağına gidip yatan çocuğun, babasının öptüğünün betimlenmesi
II.Araç Seti	
➤	Okul çantasına defterini, kitabını koyan çocuğa annesinin “bir tanem benim okul çantanı ne kadar güzel hazırladın(defterini ve kitabını çantana koydun)” deyip çak yaptığının betimlenmesi
➤	Okul çantasına defterini, kitabını koyan çocuğa annesinin yarım saat sonra “bir tanem benim okul çantanı ne kadar güzel hazırladın(defterini ve kitabını çantana koydun)” deyip çak yaptığının betimlenmesi
III.Araç Seti	
➤	Meyve suyu içtikten sonra meyve suyu kutusunu çöpe atan çocuğa babasının “ oğlum benim ne kadar güzel meyve suyunu içtikten sonra, boş kutusunu çöpe attı” dediğinin betimlenmesi.
➤	Meyve suyu içtikten sonra meyve suyu kutusunu çöpe atan çocuğa babasının canım benim dediğinin betimlenmesi.

IV. Araç Seti	
➤	Babasının kızından yemek masasında ekmek istemesi, çocuğunda babasına ekmeği uzatması ve annesinin” güzel kızım benim ekmeği bana hemen verdi” deyip yanağını okşadığının betimlenmesi.
➤	Babasının kızından yemek masasında ekmek istemesi, çocuğunda babasına ekmeği uzatması ve babasının akşam TV izlerken güzel kızım benim ekmeği bana hemen verdi” deyip yanağını okşadığının betimlenmesi.

GİRİŞ

Babalar ile İlk Kez Toplanma

Babalar ile grup olarak ilk kez toplanıldığında öncelikli olarak “Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı”nın etkililiğini belirlemek amacıyla Babaların giriş davranışları (Başlama Düzeyi) belirlenecektir.

Toplantıların Gün, Saat ve Yerinin Belirlenmesi

Babaların giriş davranışları belirlendikten sonra, araştırmacı, Babalara “**Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı**”na katıldıklarını ve bu programın amacının; Babalara, çocukların uygun olmayan ve evde yapmalarından rahatsız oldukları problem davranışlarını azaltmayı ve uygun olan davranışlarını arttırmayı kazandırmak olduğunu söyler.

Daha sonra Babalara, bu program süresince bir araya gelinmesi gerektiği, ancak haftada kaç kere, hangi saatler arasında ve nerede toplanılacağına grup olarak ortak bir kararla belirlenmesi gerektiği söylenerek, grupla birlikte haftada kaç kere ve hangi gün/günler, hangi saatler arasında ve nerede toplanılacağı belirlenecektir.

Babalara Programın İçeriği Hakkında Bilgi Verilmesi

Babalara, katıldıkları programın amacının; çocuklarının uygun olmayan ve evde yapmalarından rahatsız oldukları davranışlarını azaltmayı ve uygun olan davranışlarını arttırmayı kazandırmak olduğu söylendikten sonra programda sırasıyla;

ÖDÜLLERİ BELİRLEME VE KULLANMA

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI GÖRMEZDEN GELME

UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI BELİRLEME

UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME (U.D.A.P)

Konularının üzerinde durulacağı söylenerek, her bir konu başlığı ve her konu için kaç oturum ayrılacağı tahtaya yazılacaktır.

Daha sonra, Babalara, genel olarak her bir oturum ile ilgili olarak neler yapılacağı aşağıdaki gibi açıklanacaktır;

“Oturumlardan her birinde, size her oturum sonunda evde yapmanız için ev ödevi vereceğim ve her oturuma bir önceki oturumda evde yapmanız için verilen ödevler üzerinde durarak başlayacağız. Her birinizin yaptığı ödev ve takıldığı yerler hakkında hep birlikte konuşacağız ve ödevlerinizde takıldığınız ya da yaparken zorlandığınız şeyleri hep birlikte düzeltereğiz. Ödevler üzerine konuşmamız bittikten sonra, ben size o gün üzerinde duracağımız konu ile ilgili olarak bilgi vereceğim ve betimlemeler ile o konuyu size anlatacağım. Benim konuyu anlatmam sona erince size anlattıklarım ile ilgili sorular soracağım ve soruların cevapları üzerinde tekrar hep birlikte tartışacağız. Sorular üzerindeki tartışmamız bitince bazı oturumlarda o gün öğrendiklerimizi nasıl uygulayacağımızı göstereceğim ve sonra da sizin yapmanızı isteyeceğim ve daha sonra da bunlar üzerinde konuşacağız. Bütün bunlardan sonra, size o günkü oturumda öğrendiklerimizi özetleyen, bilgilerinizi tekrar etmenize yarayacak ya da ileride bir zamanda sıkıştığınızda açıp bakabilmeniz amacıyla “Bugün Neler Öğrendik” isimli yazılı materyal dağıtacağım. En son olarak da, başta da söylediğim gibi bir sonraki toplantıya kadar evde yapmanızı isteyeceğim ödevler vereceğim ve bir sonraki oturumda üzerinde duracağımız konu ile ilgili bilgilerin yazılı olduğu dosyalar

vereceğim ve bunları sonraki oturuma okuyarak gelmenizi isteyerek o günkü oturumumuzu bitireceğim

I. Oturumda Üzerinde Durulacak Konu Hakkında Bilgi Verme

Babalara, bu günkü oturumda “Ödülleri Belirleme ve Ödülleri Kullanma” üzerinde durulacağı söylenerek konunun içeriği ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde bilgi verilir;

Bugünkü oturumda “Ödülleri Belirleme ve Ödülleri Kullanma” üzerinde duracağız. Siz bu oturum sonunda; çocuklarınız için ödül olan şeyleri belirleyebilecek ve ödülleri uygun şekilde kullanarak uygun davranışları ödüllendirebileceksiniz. Bunun için, ben öncelikle ödül üzerinde durup size ödüllerle ilişkili örnekler vereceğim ve sizinde çocuğunuz için uygun ödüllere örnek vermenizi isteyeceğim. Daha sonra, ödüllerin uygun kullanıldığı ve kullanılmadığı durumların örneklerini videodan göstererek size konuyu anlatacağım. Daha sonra, anlattığım konu ile ilgili olarak size tekrar betimlemeler yapacağım ve bu betimlemelerden hangisinde ödüllerin uygun kullanıldığını ve hangisinde ödüllerin uygun kullanılmadığını belirleyip, neden böyle düşündüğünüzü size dağıtacağım kağıtlara yazarak açıklamanızı isteyeceğim. Daha sonra, hepimize bir takım görevler vererek, bazılarınızın çocuk bazılarınızın baba rolünü oynamalarını ve baba rolünü oynayan kişilerin, çocuk rolünü oynayan kişilerin yaptığı uygun davranışları ödülleri uygun kullanarak ödüllendirmesini isteyeceğim. En son olarak, gelecek oturuma kadar yapmanızı isteyeceğim ödev ya da ödevler vererek bu günkü oturumu bitireceğim.

Sunu

Bu günkü oturumumuza “ödül” kavramı üzerinde durarak başlayacağız. Bilindiği gibi ödülleri; uygun davranışlarımızdan sonra verilen ve bizim yapmaktan ya da almaktan hoşlandığımız ve uygun davranışlarımızın artmasına yol açan şeylerdir. “Buradan da anlayacağımız gibi, çocuklarımız için ödül olan şeyler; onların uygun

davranışlarından sonra verilen ve onların yapmaktan ya da almaktan hoşlandıkları ve uygun davranışlarını arttıran şeylerdir” denilir ve sonra gruba, “ödül neymiş kim söylemek ister” denilir. Söylemek isteyenlere söz hakkı verilir ve doğru tepkisi “evet, ödül sizinde söylediğiniz gibi dır” “bravo” “çok güzel” şeklinde ödüllendirilir. Eğer doğru tepki veremediyse tekrar sunu yapılır ya da gruptan bir başkasının söylediğini dinlemesi istenir ve gruptan bir başkasının söylemesinden sonra tekrar sorularak cevap vermesi beklenir ve doğru tepkisi yukarıdaki gibi ödüllendirilir.

Şimdi isterseniz ödül olabilen şeylere örnekler verelim; Ödül olarak kullanılabilen şeyler yiyecek-içecekler, güzel sözcük ya da hareketler ya da etkinliklerdir. Örneğin benim kardeşim için ödül, boyama yapmak ya da bir dilim kektir. Çünkü bunlar kardeşimin hoşuma giden şeylerdir ve ödevlerini yaptıktan sonra boyama yapmasına izin vererek ya da bir dilim kek vererek ödev yapma davranışı artmıştır. Ağabeyimin 4 yaşındaki kızı için onunla şarkı söylemek ödüdür, çünkü kendisiyle şarkı söylenmesinden hoşlanmaktadır ve kahvaltıda bir bardak süt içme davranışından sonra onunla şarkı söylenmesi kahvaltıda bir bardak süt içme davranışı artmıştır. Ya da arkadaşımın çocuğu için parkta salıncağa binme bir ödüdür çünkü parkta salıncağa binmekten hoşlanmaktadır onun da ders çalıştıktan sonra parkta salıncağa binmesine izin verilerek ders çalışma davranışı artmıştır. Komşumuzun çocuğu ise yanağından makas alınmasından, ona süpersin denilmesinden ya da çak yapılmasından hoşlanmaktadır. O halde yanağından makas alınmasından, ona süpersin denilmesinden ya da çak yapılması ödüdür ve yemekten sonra tabağını kaldırması annesine yardım etmesinden sonra annesinin süpersin demesi ya da yanağından makas alması yemekten sonra tabağını kaldırmasına annesine yardım etme davranışının artmasına yol açmıştır. Şimdi sizlerde çocuklarınız için ödül olan şeyleri söyleyebilir misiniz? denilir. Cevap vermek isteyenlere söz hakkı verilir ve örnek verdikten sonra ve neden çocuğu için ödül olduğunu açıkladıktan sonra “teşekkür ederim” denilir ve gruptaki herkesin örnek vermesi sağlanır.

En son olarak Babalara “Ödül Belirleme Formu” dağıtılarak, sizlere dağıttığım kâğıtlarda çocuklarınız için ödül olabilecek şeyler bulunmaktadır buraya bakarak da çocuklarınız için ödül olan şeyler hakkında fikir sahibi olabilirsiniz ancak unutmayın ki

buradakilerin hepsi sizin çocuğunuz için uygun olmayabilir bunlara kesinlikle eklemeye ya da çıkartma yapabilirsiniz denilir.

Ancak, işimiz ödülleri belirlemekle bitmiyor, çocuklarımızın uygun davranışlarını sürdürmek ve arttırmak için ödülleri uygun kullanmamız gerekmektedir. Ödüller, uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranış betimlenerek verilmelidir.

Şimdi bu durumu örnekle göstermeye çalışalım

I. ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin” dediği” örneği betimlenir. Daha sonra, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döktüğünün betimlenmesi yapılır Daha sonra babaya- anneye, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin). Betimlenmesi sona erdikten sonra babaya- anneye, dinlediğiniz gibi babası, çocuğun bu uygun davranışını, çocuk davranışı yaparken ve babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin diyerek de davranışı betimleyerek ödüllendirmiştir der. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmıştır** denilir.

Olumsuz Örnek:“ Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “süpersin” dediği” örneği betimlenir. Daha sonra, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döktüğünün betimlenmesi yapılır Daha sonra babaya- anneye, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve

tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babası da “süpersin”). Betimlenmesi sona erdikten sonra babaya - anneye, gördüğünüz gibi babası çocuğun bu davranışını, çocuk davranışı yaparken ödüllendirmiş ancak çocuğun uygun davranışını betimlememiş sadece süpersin demiştir. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmamıştır** denilir.

II.ÖRNEK

Olumlu Örnek:“ Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir ve babasının, çocuğa TV uzaktan kumandasını getirir getirmez, “TV uzaktan kumandasını senden istediğimde hemen getirdin, harikasın ” dediğinin ve sarıldığını” örneği betimlenir. Daha sonra Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir betimlenmesi tekrar yapılır Babaya, çocuğun kendisinden istenilen bir şeyi getirmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra, betimlemenin devamı yapılarak (babasının, çocuğa TV uzaktan kumandasını getirir getirmez, “TV uzaktan kumandasını senden istediğimde hemen getirdin, harikasın betimlenmesi) babaya- anneye, çocuğun babası, çocuğun bu uygun davranışını, çocuğun bu davranışı yapmasının hemen ardından ve babasının, “TV uzaktan kumandasını senden istediğimde hemen getirdin, harikasın” diyerek ve çocuğa sarılarak ödüllendirmiştir der. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmıştır** denilir.

Olumsuz Örnek:“ Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir ve babasının, aferin dediğinin betimlenmesi” örneği betimlenir. Daha sonra Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir betimlenmesi tekrar yapılarak babaya-anneye çocuğun kendisinden istenilen bir şeyi getirmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır.

(Betimlemede babası Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemiştir, çocukta itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirmiştir. Çocuk TV uzaktan kumandasını getirince babası aferin demiştir). Betimlenmesi sona erdikten sonra babaya- anneye, çocuğun babası çocuğun bu davranışını çocuk davranışı yaptıktan hemen sonra ancak davranışı betimlemeyerek sadece onu öpmüştür. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmamıştır** denilir.

III.ÖRNEK

Olumlu Örnek:“ Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması ve annesinin “canım oğlum kalemleri kalemlige koydun” deyip ve ağzına balık kraker verdiğini ” örneği betimlenir.. Daha sonra Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması betimlenmesi tekrar yapılır ve babaya- anneye, çocuğun Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması uygun bir davranış olduğu söylenir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılarak (annesinin “canım oğlum kalemleri kalemlige koydun” deyip ve ağzına balık kraker verdiğini betimlenme) babaya- anneye, çocuğun annesi, annesinin “canım oğlum kalemleri kalemlige koydun” deyip ve ağzına balık kraker verdiğini şeklinde davranış betimleyerek ödüllendirmiştir denilir. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmıştır** denilir.

Olumsuz Örnek:“ Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması ve annesinin akşam çocuğuna “öğlen kalemlige kalemlerini koymanı istemiştin sende koydun gurur duyuyorum seninle” dediğini ” örnek betimlenir. Daha sonra Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması betimlenmesi

yapılır ve babaya- anneye, Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (annesinin akşam çocuğuna “öğlen kalemlige kalemlerini koymanı istemiştin sende koydun gurur duyuyorum seninle demesi betimlenir)babaya - anneye, çocuğun annesi öğlen kalemlige kalemlerini koymanı istemiştin sende koydun gurur duyuyorum seninle şeklinde betimlemiştir ancak davranıştan hemen sonra değil de akşam ödüllendirmiştir. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmamıştır** denilir.

IV.ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum benim kendi başına dişini fırçalıyor deyip başını öptüğünün betimleme ” örneği betimlenir. Daha sonra Kendi başına dişini fırçalayan çocuk betimlenmesi yapılır Babaya, Kendi başına dişini fırçalama uygun bir davranış olduğu söylenir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babasının canım oğlum benim kendi başına dişini fırçalıyor deyip başını öptüğü betimlenir) ve Babaya, çocuğun annesi, Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum benim kendi başına dişini fırçalıyor deyip başını öpmesi şeklinde davranışı betimleyerek ödüllendirmiştir denilir. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmıştır** denilir.

Olumsuz Örnek: “Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum deyip öptüğü ”örneği betimlenir. Daha sonra Kendi başına dişini fırçalayan çocuk betimlemesi yapılır Babaya, Kendi başına dişini fırçalama uygun bir davranış olduğunu söylenir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (babasının canım oğlum deyip öptüğü betimlenir) ve baba- anneye, çocuğun babasının çocuğun bu davranışını çocuk davranışı yaptıktan hemen sonra ancak davranışı betimlemeyerek sadece onu öpmüştür. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmamıştır** denilir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME

I. Oturumun I. öğretimsel amacı ile ilgili olarak yukarıdaki gibi sunu yapıldıktan sonra, bu öğretimsel amacın değerlendirmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır;

Değerlendirmeye başlarken Babalara; betimlemeler (ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmadığı dört ayrı betimlenmesi yer alıyor) yapılacağı ve onların bu betimlemeler arasından ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek (yaptığı davranış anlatılarak) kullanıldığı ve ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmadığı durumları belirlemelerinin ve nedenlerini açıklamalarının isteneceği söylenir.

Daha sonra, Babalara üzerinde her bir çift betimlemedeki durumun yazılı olduğu bir kağıt dağıtılacak ve daha sonra sırasıyla her bir çiftin betimlenmesi yapılarak, Babalara-Annelere önlerindeki kağıda hangi betimlemede ödüllerin uygun kullanıldığı ve hangi betimlemede ödüllerin uygun kullanılmadığı ve neden böyle düşündüklerini yazmaları istenecektir. Yazma işlemi bittikten sonra Babalara-Annelerin kağıdı toplanacak ve hangi betimlemede ödüllerin uygun kullanıldığını, hangi betimlemede ödüllerin uygun kullanılmadığını ve neden böyle düşündüklerini doğru olarak yazdığında, “evet, örneğinde ödüller Şeklinde kullanılmıştır” “bravo” “çok güzel” şeklinde ödüllendirilecektir. Doğru cevap veremediğinde aynı betimlemeler tekrar yapılarak sunu yapılacak ve doğru cevapları yukarıdaki şekilde ödüllendirilecektir. Babalara- Annelere değerlendirmede doğru cevap veremedikleri değerlendirme aracı sayısı kadar araçla (öğretimde kullanılan) $\frac{3}{4}$ ölçütü karşılanana kadar değerlendirmeye devam edilecektir.

I. OTURUMUN I. ÖĞRETİMSSEL AMAÇ SUNU SONU DEĞERLENDİRME FORMU

Adı Soyadı:

Açıklama: Sizlere biraz önce öğrendiğimiz konu ile ilgili olarak Betimlemeler yapacağım. Her bir araç setinde iki ayrı Betimleme yapacağım ve yaptığım betimlemeler aynı zamanda önünüzdeki kağıtlarda yazılı olarak yer almaktadır. Dinlediğiniz betimlemelerden ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek kullanıldığını düşündüğünüz Betimlemenin yanındaki boşluğa “**UYGUN**”, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek kullanılmadığını düşündüğünüz Betimlemenin yanına da “**UYGUN DEĞİL**” yazınız

I.ARAÇ SETİ	
	Uyku vaktinde kendi yatağına gidip yatan çocuğun babasının “koçum benim kocaman olmuş yatağına gidip yattı” deyip öptüğünün betimlenmesi
	Uyku vaktinde kendi yatağına gidip yatan çocuğun, babasının öptüğünün betimlenmesi
II.Araç Seti	

	Okul çantasına defterini, kitabını koyan çocuğa annesinin “bir tanem benim okul çantanı ne kadar güzel hazırladın(defterini ve kitabını çantana koydun)” deyip çak yaptığının betimlenmesi
	Okul çantasına defterini, kitabını koyan çocuğa annesinin yarım saat sonra “bir tanem benim okul çantanı ne kadar güzel hazırladın(defterini ve kitabını çantana koydun)” deyip çak yaptığının betimlenmesi
III.Araç Seti	
	Meyve suyu içtikten sonra meyve suyu kutusunu çöpe atan çocuğa babasının “ oğlum benim ne kadar güzel meyve suyunu içtikten sonra, boş kutusunu çöpe attı” dediğinin betimlenmesi.
	Meyve suyu içtikten sonra meyve suyu kutusunu çöpe atan çocuğa babasının canım benim dediğinin betimlenmesi.
IV. Araç Seti	

	Babasının kızından yemek masasında ekmek istemesi, çocuğunda babasına ekmeği uzatması ve annesinin” güzel kızım benim ekmeği bana hemen verdi” deyip yanağını okşadığının betimlenmesi.
	Babasının kızından yemek masasında ekmek istemesi, çocuğunda babasına ekmeği uzatması ve babasının akşam TV izlerken güzel kızım benim ekmeği bana hemen verdi” deyip yanağını okşadığının betimlenmesi.

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 2

Anne-Babalar, yapılarak gösterilen 4 tane uygun davranıştan 3'ünde önceden belirlenen ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranışı betimleyerek kullanır.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

DOĞRUDAN ÖĞRETİM

KULLANILAN ARAÇLAR

A. Model Olma Aşaması

I. BETİMLEME: Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin” dediğinin betimlenmesi

II. BETİMLEME: Babasının çocuğundan televizyonun uzaktan kumandasını istemesi, çocuğunda itiraz etmeden ve bir şey söylemeden televizyonun uzaktan kumandasını getirir ve babasının, çocuğa TV uzaktan kumandasını getirir getirmez, “TV uzaktan kumandasını senden istediğimde hemen getirdin, harikasın ” dediğinin ve sarıldığının betimlenmesi

III. BETİMLEME: Annesinin çocuktan masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koymasını istediği, çocuğundan hemen masanın üzerindeki kalemleri kalemlige koyması ve annesinin “canım oğlum kalemleri kalemlige koydun” deyip ve ağzına balık kraker verdiğinin betimlenmesi

IV. BETİMLEME: Kendi başına dişini fırçalayan çocuğa babasının canım oğlum benim kendi başına dişini fırçalıyor deyip başını öptüğünün betimlenmesi

B. Rehberli Uygulama Aşaması

I. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi sürahidenden bardağına su dökcektir.

II. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi musluğu açıp elini yıkadıktan sonra, elini havluya kurulayacaktır.

III. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi sessizce kitap okuyacaktır.

IV. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi ayakkabılarının bağcıklarını bağlayacaktır.

C. Bağımsız Uygulama Aşaması

I. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi sessizce TV izleyecektir.

II. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi perdeyi kapacaktır.

III. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi defterine yazı yazıp, yazdığı yazıyı okuyacaktır.

IV. ÖRNEK DAVRANIŞ: Çocuk rolünü oynayacak kişi gömleğinin düğmesini ilikleyecektir.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Sunu

Biraz önce, ödüllerin çocuklarımızın uygun davranışlarını sürdürmek ve arttırmak için ödülleri, uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimlenerek verilmesi gerektiğini Betimlemelerden izleyerek ayırt ettik. Şimdi ise ödülleri, uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışın betimleyerek kullanılmanızı isteyeceğim. Öncelikle ben size bu durumu videodan göstereceğim daha sonra sizin benzer örnek durumlarda ödülleri kullanmanızı isteyeceğim.

I.AŞAMA (Model olma / Öğretilcek İçeriği Sunma)

Bu aşamada gruba bir önceki alt amaçtaki 4 tane ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve uygun davranışların betimlenerek kullanıldığı betimlemeler yapılır. I. Örnek Betimleme yapılırken , “uygun davranış yapıldığında” ve “davranışın anında ve betimlendiği zamandaki Betimlemeler” yapılır ve “dinlediğiniz gibi çocuğun yemek masasında tuzluğu eline alıp, tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır” – “dinlediğiniz gibi davranış anında ve babası tarafından “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin diyerek ödüllendirilmiştir” şeklinde açıklama yapılacaktır. Daha sonra Betimleme tekrar yapılacak ve çocuk yemek

masasında tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktü deyip betimleme kesilecek ve çocuğun bu davranışı nasıl bir davranış diye sorulacaktır, cevap vermek isteyenlere söz hakkı verilecek ve doğru cevapları “evet gördüğünüz gibi çocuğun yemek masasında tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır bravo denilecektir. Yanlış cevap verirse, gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek ve doğru cevaptan sonra, bravo çocuğun yemek masasında tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır denilecek ve yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecektir. Kişinin doğru cevabı, evet yemek masasında tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır bravo denilecektir. Daha sonra Betimlemenin devamında babanın ne yapması gerektiği sorulacaktır. Söz almak isteyenlerden birine söz hakkı verilecek ve doğru cevabı “bravo, baba anında ve Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin vb. şeklinde betimlenerek ödüllendirecektir denilecektir. Eğer doğru cevap veremezse gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek doğru cevabından sonra, evet harika Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin vb. şeklinde betimleyerek davranışı ödüllendirecektir denildikten sonra yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecek ve doğru cevabı, bravo, yemek masasında tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktü vb. şeklinde betimleyerek ödüllendirecektir diyecektir.

II., III. Ve IV. Betimlemelerde de benzer uygulama yapılacaktır.

II.AŞAMA (Rehberli Uygulama ve Dönüt ve Düzeltmelere Yer Verme)

Bu aşamada gruptan anne-baba rolünü oynayacak öncelikle gönüllü olan bir kişi belirlenecektir. Aynı zamanda çocuk rolünü oynaması için programa dahil olmayan bir kişi hazır bulunacaktır. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (sürahiden bardağa su dökme) yapması, anne/baba rolündeki kişinin de bu davranışı biraz önce öğrendiğimiz ödüllendirme ilkelerini kullanarak ödüllendirmesi istenecektir. Anne/baba rolündeki kişi uygun davranışı ödüllendirmeye başlamadan önce, uygulamacı, ödüllendirmenin davranış yapıldıktan hemen sonra ve davranışın betimlenerek yapılacağını tekrar hatırlatacaktır (Genel Kuralı Söyleme). Daha sonra, uygulamacı, anne/baba rolündeki kişiden uygun davranışı ödüllendirmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve

baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun davranış yaptı cevabını verirse, *evet teşekkür ederim* sürahidenden bardağa su dökme *uygun bir davranıştır* şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? şeklinde ipucu verilecek ve uygun bir davranış yaptı cevabını verirse, *evet teşekkür ederim* sürahidenden bardağa su dökme *uygun bir davranıştır* şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksınız?* diye sorulacaktır. Kişi, davranışı hemen ve *aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğim cevabını verirse, *evet, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceksiniz *bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Anne-baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *davranışı anında ve aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz *değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve kişi doğru şekilde açıklayınca, *evet hemen ve aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz *bravo* denilecektir. Eğer söylemede eksik bıraktığı bir yer olursa (örneğin; betimleyerek), *evet davranışı hemen ancak bir de aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz *değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve doğru açıklayınca, *bravo davranışı hemen ve aferin benim güzel* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, anne-baba rolünü oynayan kişinin de önceden belirlenmiş ödülünü kullanarak davranışı ödüllendirmesi tekrar istenecektir. Baba davranışı uygun ödüllendirirse, sürahidenden bardağa su dökme davranışını, *hemen ve aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz *teşekkür ederim* ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa (örneğin; betimleyerek ödüllendirme) çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapmalıydık* diye sorulacaktır. Kişi betimlemeliydim derse, *evet aferin benim güzel* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendireceğiz şeklinde betimlemeliydiniz *hadi şimdi betimleyerek ödüllendirelim* denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi anne-baba rolündeki kişinin de davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Doğru yaptığında *evet davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum* sürahidenden bardağa su döktü şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz *teşekkür ederim* denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II. III. ve IV. Örnek davranışlar içinde gruptaki herkesle aynı uygulama tekrar edilecektir.

III. AŞAMA (Bağımsız Uygulama)

Bu aşamada uygulamacı sorumluluğu Babalara bırakacaktır. Bunun için öncelikle gruptan gönüllü iki kişi belirlenecek ve bir tanesinden çocuk diğerinden anne/baba olması istenecektir. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (sessizce TV izleme) yapması, anne/baba rolündeki kişinin de bu davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Daha sonra, uygulamacı, anne/baba rolündeki kişiden uygun davranışı ödüllendirmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun davranış yaptı bravo* denilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? Şeklinde ipucu verilecek ve uygun bir davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun davranış bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksın?* diye sorulacaktır. Kişi, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sessizce TV izliyor şeklinde betimleyerek ödüllendireceğim cevabını verirse, *evet, davranışı hemen ve aferin benim güzel oğlum sessizce TV izliyor şeklinde betimleyerek ödüllendireceksiniz bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Anne-baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve açıklayınca, *betimleyerek ödüllendireceğiz bravo* denilecektir. Eğer söylemede eksik bıraktığı bir yer olursa (örneğin; betimleyerek), *evet davranışı hemen ancak bir de betimleyerek ödüllendireceğiz değil mi? Ne yapacaktınız* denilecek ve doğru açıklayınca, *bravo davranışı hemen ve betimleyerek ödüllendireceğiz* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, anne-baba rolünü oynayan kişinin de önceden belirlenmiş ödül kullanarak davranışı ödüllendirmesi tekrar istenecektir. Baba davranışı uygun ödüllendirirse, *bravo sessizce TV izleme davranışını, hemen ve betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim* ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa (örneğin; betimleyerek ödüllendirme) çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapmalıydık* diye

sorulacaktır. Kişi betimlemeliydim derse, *evet* hadi şimdi betimleyerek ödüllendirelim denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi anne-baba rolündeki kişinin de davranışı ödüllendirmesi istenecektir. Doğru yaptığında *evet davranışı hemen ve betimleyerek ödüllendirdiniz teşekkür ederim* denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II., III. Ve IV. Örnek davranışları için çocuk rolünü oynayan kişinin davranışları durdurulup anne-baba rolünü oynayan kişiden açıklaması istenmeyecek ancak kişi, uygun davranışları için “uygun davranışı anında ve şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer bir yeri eksik/yanlış yaparsa ya da atlarsa, uygulamacı ne yapacağına ilişkin küçük hatırlatmalar da bulunacak (anında / betimleme vb) ve ödüllendirmeyi tekrar etmesini isteyecektir (Çocuk rolünü üstlenen kişiden de davranışı tekrar yapması/davranışa devam etmesi istenir). Anne/baba rolündeki kişi ödüllendirmeyi uygun yapınca “uygun davranışı anında ve şeklinde betimleyerek ödüllendirdiniz” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra kişilerin rolleri değiştirilir ve ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

Bir Sonraki Haftanın Ödevinin Verilmesi

Babalardan, bir sonraki oturumda getirilmek üzere, kendilerine uygulamacı tarafından verilen Ödül Belirleme Formundan kendi çocukları için 5 tane ödül belirlemeleri istenecektir.

Bir Sonraki Oturum Üzerinde Durulacak Konunun Notlarının Dağıtılması

Babalara, bir sonraki oturumda üzerinde durulacak konu olan “Ev Ortamına Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme” ile ilgili yazılı materyaller dağıtılacak ve bir sonraki oturuma kadar “Ev Ortamına Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme” ile ilgili yazılı materyali okuyarak gelmeleri istenerek oturum bitirilecektir.

BU GÜN NELER ÖĞRENDİK!!!!!!!

ÖDÜLLERİ BELİRLEME VE ÖDÜLLERİ KULLANMA

Hatırlayacağınız gibi bu günkü oturumumuzda; ÖDÜLLERİ KULLANMAYI öğrendik.

Hatırlayacağı gibi; ödüller; uygun davranışlarımızdan sonra verilen ve bizim yapmaktan ya da almaktan hoşlandığımız ve uygun davranışlarımızın artmasına yol açan şeylerdir. şeylerdir. “Buradan da anlayacağımız gibi, çocuğumuz için ödül olan şeyler; onların uygun davranışlarından sonra verilen ve onların yapmaktan ya da almaktan hoşlandıkları ve uygun davranışlarını arttıran şeylerdir

Şimdi isterseniz ödül olabilen şeylere örnekler verelim; Ödül olarak kullanılabilen şeyler yiyecek-içecekler, güzel sözcük ya da hareketler ya da etkinliklerdir. Örneğin benim kardeşim için ödül, boyama yapmak ya da bir dilim kektir. Çünkü bunlar kardeşimin hoşuma giden şeylerdir ve ödevlerini yaptıktan sonra boyama yapmasına izin vererek ya da bir dilim kek vererek ödev yapma davranışı artmıştır. Ağabeyimin 4 yaşındaki kızı için onunla şarkı söylemek ödüdür, çünkü kendisiyle şarkı söylenmesinden hoşlanmaktadır ve kahvaltıda bir bardak süt içme davranışından sonra onunla şarkı söylenmesi kahvaltıda bir bardak süt içme davranışı artmıştır. Ya da arkadaşımın çocuğu için parkta salıncağa binme bir ödüdür çünkü parkta salıncağa binmekten hoşlanmaktadır onun da ders çalıştıktan sonra parkta salıncağa binmesine izin verilerek ders çalışma davranışı artmıştır. Komşumuzun çocuğu ise yanağından makas alınmasından, ona süpersin denilmesinden ya da çak yapılmasından hoşlanmaktadır. O halde yanağından makas alınmasından, ona süpersin denilmesinden ya da çak yapılması ödüdür ve yemekten sonra tabağını kaldırması annesine yardım etmesinden sonra annesinin süpersin demesi ya da yanağından makas alması yemekten sonra tabağını kaldırmasına annesine yardım etme davranışının artmasına yol açmıştır.

Ancak, işimiz ödülleri belirlemekle bitmiyor, çocuğumuzun uygun davranışlarını sürdürmek ve arttırmak için ödülleri uygun kullanmamız gerekmektedir.

ÖDÜLLER; UYGUN DAVRANIŞTAN HEMEN SONRA VE UYGUN DAVRANIŞ BETİMLENEREK (YAPTIKLARINI TEKER TEKER SÖYLEYEREK) VERİLMELİDİR.

Şimdi bu durumu örnekle göstermeye çalışalım

“Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin” dediği” örneği betimlenir. Daha sonra, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döktüğünün betimlenmesi yapılır Daha sonra babaya- anneye, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin). Betimlenmesi sona erdikten sonra babaya- anneye, dinlediğiniz gibi babası, çocuğun bu uygun davranışını, çocuk davranışı yaparken ve babası da “Aferin oğlum, tuzluğu eline alıp tabağındaki yemeğe döktün, mükemmelsin diyerek de davranışı betimleyerek ödüllendirmiştir der. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmıştır** denilir.

Şimdi ise; :“ Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döker, babası da “süpersin” dediği” örneği betimlenir. Daha sonra, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe döktüğünün betimlenmesi yapılır Daha sonra babaya- anneye, Çocuk yemek masasında tuzluğu eline alır ve tabağındaki yemeğe dökmesi uygun bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babası da “süpersin”). Betimlenmesi sona erdikten sonra babaya - anneye, gördüğünüz gibi babası çocuğun bu davranışını, çocuk davranışı yaparken ödüllendirmiş ancak çocuğun uygun davranışını betimlememiş sadece süpersin demiştir. O halde bu örnekte, **ödülleri uygun davranıştan hemen sonra ve davranış**

betimlenerek(yaptığı davranış anlatılarak) kullanılmamıştır denilir. Sizde çocuğunuz uygun bir davranış yaptıktan sonra, davranışı **ANINDA** ve **BETİMLEYEREK** (*yaptıklarını teker teker söyleyerek*) ödüllendireceğinizi **UNUTMAYIN!!!**

HAZIRLAYAN: FATMA BERBERCAN

II. OTURUM

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI GÖRMEZDEN GELME

II. OTURUMUN AMAÇLARI

K.D.A	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan bir davranış yapıldıktan sonra, yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylemeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmeyerek ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurmayarak görmezden gelirler.
Ö.A.1	Babalar, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği toplam dört ayrı görüntüden, uygun olmayan davranışın, yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylenmeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenilmeyip ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurulmayarak görmezden gelindiği görüntüleri $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler
Ö.A.2	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylemeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmeyip ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurmayarak görmezden gelirler.

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 1

Babalar, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği toplam dört ayrı görüntüden, yapılan davranış ile ilgili hiçbir şey söylenmeyerek ve o davranışla hiçbir şekilde ilgilenilmeyip ve davranışı yapan kişi ile göz kontağı bile kurulmayarak görmezden gelindiği görüntüleri $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Açık Anlatım Yöntemi

KULLANILAN ARAÇLAR

A.SUNU ARAÇLARI

I. ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması
Olumsuz Örnek	10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...” demesi
II. ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Banyo eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması
Olumsuz Örnek	Banyo eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” demesi
III.ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi
Olumsuz Örnek	Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun” demesi

IV.ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması
Olumsuz Örnek	Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy demesi

B.SUNU SONU DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

I. ARAÇ SETİ	
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası hiçbir şey söylemeden oğluna bakmadan oğlunun yanından kalkıp, koltuğa oturur
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası “ ben sana ne dedim, yeter artık, çabuk dediğimi yaz” der.
II.ARAÇ SETİ	
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi masadan kalkıp mutfığa gider
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi “oğlum ne pis çocuksun, ne yapıyorsun, çabuk kalk masadan” der.
III.ARAÇ SETİ	
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası çocuğuna bakmaz , hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası “ kazık kadar oldun hale yaramazlık peşindesin oğlum ayır..” der
IV.ARAÇ SETİ	
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar.
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi “oğlum otur yerine çabuk, bir uslu olduğumu görmedim zaten” der.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Giriş

Uygulamacı II. oturuma, bir önceki oturumda üzerinde durulan konunun özetini yaparak ve babalara evde yapmaları için verilen ödevler hakkında konuşarak ve bu oturumda üzerinde durulacak konu hakkında bilgi vererek başlar.

Bir Önceki Oturumun Özeti

Bir önceki oturumumuzda hepinizin de hatırlayacağı gibi ödülleri belirleme ve ödülleri kullanma üzerinde durmuştuk. Ödüller çocuklarımızın yapmaktan ya da almaktan hoşlandığı ve uygun davranıştan sonra verilip uygun davranışın artmasına yol açan şeyler olduğunu söylemiştik. Daha sonra ödüllerin belirlenmesinin tek başına yeterli olmadığını ve ödüllerin uygun kullanılması gerektiğini, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek kullanılması gerektiğini söyledik. Sizler, ödüllerin uygun kullanıldığı ve uygun kullanılmadığı 4 örnekten 3'ünde ödüllerin uygun kullanıldığı durumları belirlediniz ve daha sonra hepiniz yapılan 4 ayrı uygun davranışı anında ve davranışı betimleyerek ödüllendirdiniz. Bunun için hepinize teşekkür ederim denilir.

Ödevlerin Kontrolü

Daha sonra Ben geçen oturumu bitirirken size evde yapmanız için ödevler vermiştim diyerek evde yapmış oldukları ödevler kontrol edilir. Her bir babanın ödevi üzerinde kısaca durulur. Doğru yaptıkları,”.....” lar çocuğunuzun hoşuna giden şeyler olduğu için ödüldür. “bravo” “çok güzel olmuş” ve “ödevleri yaptığınız için teşekkür ederim” denilerek ödüllendirilir. Ödevini yapmayan baba varsa ona olumsuz hiçbir şey söylenmez. Ödevinde takılan ya da yanlış yapan babalara, gruba da o kısmı nasıl yaptıkları sorularak ve açıklamaları istenerek gerek grubun diğer üyeleri gerekse uygulamacı tarafından dönüt verilir.

II. Oturumda Üzerinde Durulacak Konu Hakkında Bilgi Verme

Babalara, bugünkü oturumda “Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme” üzerinde durulacağı söylenerek konunun içeriği ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde bilgi verilir;

Bugünkü oturumda “Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme” üzerinde duracağız. Sizler bu oturum sonunda; uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği durumları ayırt edebileceksiniz. Bunun için ben, öncelikle uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği durumların örneklerini betimleyeceğim. Betimlediğim konu ile ilgili olarak bu betimlemelerden hangisinde uygun olmayan davranışın görmezden gelindiğini hangisinde görmezden gelinmediğini belirleyip, neden böyle düşündüğünüzü size dağıtacağım kâğıtlara yazarak açıklamanızı isteyeceğim. Daha sonra, size bir takım görevler vererek, sizden çocuk ve baba rolünü oynamanızı ve baba rolünü oynadığınızda, çocuk rolünü oynayan uygulamacının yaptığı uygun olmayan davranışı görmezden gelmesini isteyeceğim. En son olarak, gelecek oturuma kadar yapmanızı isteyeceğim ödev ya da ödevler vererek bu günkü oturumu bitireceğim.

Sunu

Bu basamakta anne-babalara aşağıdaki gibi bir sunu yapılacaktır.

Hepimizin hatırlayacağı gibi, çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını azaltmayı öğrenmek için bu toplantıları yapıyorduk.

Çocuklarımızın problem davranışlarını azaltmak için yapacağımız temel işlerden bir tanesi, çocuklarımızın yaptığı problem davranışlarını görmezden gelmektir. Ancak, problem davranışı (uygun olmayan davranışı) nasıl görmezden geleceğiz?

Çocuğumuzun problem davranışını (uygun olmayan davranışını) görmezden gelmek, çocuk uygun olmayan bir davranış yaptıktan sonra, yaptığı davranış ile ilgili hiçbir şey söylememek, o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmemek ve çocukla göz kontağı bile kurmamaktır. Ancak, görmezden gelmeyi her davranışa uygulayabilir miyiz? Hayır. Eğer davranış kişinin hayati tehlikeye varacak boyutta kendine ya da çevresindekilere zarar verecek nitelikteyse bu davranışların görmezden gelinmesi mümkün olmayabilir. Ayrıca, bir davranış görmezden gelindiğinde o davranışın hemen bitmesi mümkün olamaz, görmezden gelinen davranışın öncelikle birkaç gün eskisinden daha şiddetli olması beklenir. Bu aşamada görmezden gelme süreci aynı kararlılıkla uygulanmalıdır.

Şimdi bu durumu örneklerle göstermeye çalışalım.

I.ÖRNEK:

Olumlu Örnek: 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması ” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten sonra *10 yaşındaki bir* burnuna parmağını sokması betimlenmesi tekrar yapılır ve baba- anneye betimlemedeki gibi, 10 yaşındaki bir çocuğun burnuna parmağını sokması, uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlenmesinin devamı yapılır (babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması betimlenir). Daha sonra baba-anneye, betimleme yapılarak çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkar, yani çocuğun bu davranışı ile hiçbir şekilde ilgilenmeyerek, çocuğa bakmayarak ve odadan dışarı çıkarak, davranışı görmezden gelmiştir denilir.

Olumsuz Örnek:“ 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten *10 yaşındaki bir* burnuna parmağını sokması betimlenmesi kesilir ve baba- anneye, betimlemedeki gibi, 10 yaşındaki bir çocuğun burnuna parmağını sokması, uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin

devamı yapılır (babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya... *Dediği betimlenmesi*) ve baba- anneye betimlemedeki gibi, çocuk burnuna parmağını sokması ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya... Diyerek çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiştir yani çocuğun uygun olmayan davranışını görmezden gelmemiştir denilir.

II.ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması ” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten sonra, banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve betimlemesi tekrar yapılır ve kesilip anneye, betimlemedeki gibi banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (annesinin dolaptan havlu alması) ve betimlenmesi sona erdikten sonra baba- anneye betimlemedeki gibi, çocuk banyoda suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması uygun olmayan bir davranıştır ve anne bu davranışlarla ilgilenmeyerek ve dolaptan havlu alarak bu davranışı görmezden gelmiştir denilir.

Olumsuz Örnek: “ Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” ” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten sonra Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması betimlenmesi tekrar yapılır ve kesilir daha sonra baba- anneye, betimlemedeki gibi Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemesinin devamı yapılır (annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan) ve baba-anneye betimlemedeki gibi, çocuk banyoda avucuna su doldurmuş ve aynaya su atmıştır, annesi de “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” diyerek çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun **uygun olmayan davranışını görmezden gelmemiştir** denilir.

III. ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi ” örneği betimlenir. Betimleme sona erdikten sonra Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması betimlenmesi tekrar yapılır ve kesilir baba-anneye, betimlemedeki gibi, Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemesinin devamı yapılır (babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi) ve baba-anneye betimlemedeki gibi, çocuk, Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam ederek görmezden gelmiştir, denilir.

Olumsuz Örnek: “Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun”” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten sonra Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması betimlenmesi tekrar yapılır ve baba-anneye betimlemede dinlediğiniz gibi Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun) ve baba- anneye betimlemede dinlediğiniz gibi, çocuğun Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun diyerek, çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun uygun olmayan davranışını görmezden gelmemiştir denilir.

IV.ÖRNEK:

Olumlu Örnek: “Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat“ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması ” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten sonra Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat“ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması betimlenmesi tekrar yapılır ve betimlemesini kesilip baba-anneye, betimlemede dinlediğiniz gibi Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat“ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması, uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemesinin devamı yapar (annesinin çocuğuna

hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması) ve baba- anneye betimlemede dinlediği gibi, Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat“ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açarak davranışı görmezden gelmiştir denilir.

Olumsuz Örnek: “Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy.” örneği betimlenir. Betimlenmesi sona erdikten Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması betimlenmesi tekrar yapılır ve baba- anneye, betimlemede dinlediğiniz gibi Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması, uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy.) ve betimlenmesi sona erdikten sonra baba- anneye betimlenmede dinlediğiniz gibi, “Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy” diyerek, çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun uygun olmayan davranışını görmezden gelmemiştir denilir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME

II. oturumun I. öğretimsel amacı ile ilgili olarak yukarıdaki gibi sunu yapıldıktan sonra, bu öğretimsel amacın değerlendirmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır;

Değerlendirmeye başlarken Babalara betimlenmeler (çocuğun uygun olmayan davranışının görmezden gelindiği ve çocuğun uygun olmayan davranışının görmezden gelinmediği betimlenmesi dört ayrı yer alıyor) yapılacağı ve onların bu betimlemeler arasından çocuğun uygun olmayan davranışlarının görmezden gelindiği ve çocuğun uygun olmayan davranışlarının görmezden gelinmediği durumları belirlemelerinin ve neden görmezden gelinmenin uygulandığını düşündükleri ve neden görmezden gelmenin uygulandığını düşünmediklerini açıklamalarının isteneceği söylenir.

Daha sonra, babalara üzerinde her bir çift betimlemedeki durumun yazılı olduğu bir kağıt dağıtılacak ve daha sonra sırasıyla her bir çiftin betimleme yapılacaktır, Babalar önündeki kağıda hangi betimlemede uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve hangi betimlemede uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği ve neden böyle düşündüklerini yazmaları istenecektir. Yazma işlemi bittikten sonra her bir babanın kağıtları toplanacak ve hangi betimlemede uygun olmayan davranışın görmezden gelindiğini, hangi betimlemede görmezden gelinmediğini ve neden böyle düşündüğünü doğru olarak yazdığında , evet, Baba davranışını, Şeklinde görmezden gelmiştir, “bravo” “çok güzel” şeklinde ödüllendirilecektir. Doğru cevap veremediğinde aynı betimlemeler tekrar yapılarak sunu yapılacaktır ve doğru cevapları yukarıdaki şekilde ödüllendirilecektir. Babalara değerlendirmede doğru cevap veremedikleri değerlendirme aracı sayısı kadar araçla (öğretimde kullanılan) $\frac{3}{4}$ ölçütü karşılanana kadar değerlendirmeye devam edilecektir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME FORMU

Adı Soyadı:

Açıklama: Sizlere biraz önce öğrendiğimiz konu ile ilgili olarak görüntüler izlettireceğim. Her bir araç setinde iki ayrı görüntü izleyeceksiniz ve izlediğiniz görüntüler aynı zamanda önünüzdeki kâğıtlarda yazılı olarak yer almaktadır. İzlediğiniz görüntülerden uygun olmayan davranışın görmezden gelindiğini düşündüğünüz görüntünün yanındaki boşluğa “GÖRMEZDEN GELİNİMİŞ”, uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediğini düşündüğünüz görüntünün yanına da “GÖRMEZDEN GELİNMEMİŞ” yazınız.

II. ARAÇ SETİ	
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası hiçbir şey söylemeden oğluna bakmadan oğlunun yanından kalkıp, koltuğa oturur (.....)

	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası “ ben sana ne dedim, yeter artık, çabuk dediğimi yaz” der. (.....)
II.ARAÇ SETİ	
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi masadan kalkıp mutfığa gider (.....)
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi “oğlum ne pis çocuksun, ne yapıyorsun, çabuk kalk masadan” der. (.....)
III.ARAÇ SETİ	
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası çocuğuna bakmaz , hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur (.....)
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası “ kazık kadar oldun hale yaramazlık peşindesin oğlum ayır..” der (.....)
IV.ARAÇ SETİ	
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar. (.....)

	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi “oğlum otur yerine çabuk, bir uslu olduğunu görmedim zaten” der. (.....)
--	---

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 2

Babalar, yapılarak gösterilen uygun olmayan 4 davranıştan 3'ünü görmezden gelirler

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Doğrudan Öğretim Yöntemi

KULLANILAN ARAÇLAR

A. MODEL OLMA AŞAMASI

I.Örnek Davranış: 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması

II. Örnek Davranış: Banyo eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması

III.Örnek Davranış Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi

IV.Örnek Davranış: Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması

B. REHBERLİ UYGULAMA AŞAMASI

I. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi TV izlerken düğmeyi sürekli olarak açıp kapatır

II. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi ders çalışırken defterin kenarını yırtar

III. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi yemek yerken yemek diyerek bağırır

IV. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi okula gitmek için hazırlanırken okula gitmeyeceğim diyerek ağlar.

C. BAĞIMSIZ UYGULAMA AŞAMASI

I. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi, mutfakta yemek masasında su bardağının içine elini sokar.

II. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi masada ders çalışırken başını masaya koyup, şarkı söyler.

III. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi koltukta otururken annesinin koluna tükürür.

IV. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi annesi konuşurken anne anne diyerek bağırır.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Sunu

Biraz önce, uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği durumları görüntülerden gözleyerek ayırt ettik. Şimdi ise uygun olmayan davranışları görmezden gelmenizi isteyeceğim. Öncelikle ben size bu durumu videodan görüntüler aracılığı ile göstereceğim daha sonra sizin benzer durumda uygun olmayan davranışları görmezden gelmenizi isteyeceğim.

I.AŞAMA (Model olma / Öğretilecek İçeriği Sunma)

Bu aşamada gruba bir önceki alt amaçtaki 4 tane uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği betimlemeler yapılacaktır.. I. Örnek betimleme yapılacak , çocuk uygun olmayan davranış yaptığında” betimleme kesilecek “dinlediğiniz gibi10 yaşındaki bir çocuğun parmağını burnuna sokması, uygun bir davranış değildir denilecektir daha sonra betimlemeye devam edilecek ve dinlediğiniz gibi davranış..... şeklinde görmezden gelinmiştir şeklinde açıklama yapılacaktır. Daha sonra betimleme tekrar yapılacak ve çocuğun parmağını burnuna sokması deyip betimleme kesilir ve çocuğun bu davranışı nasıl bir davranış diye sorulacaktır, cevap

vermek isteyenlere söz hakkı verilecek ve doğru cevapları “evet gördüğünüz gibi çocuğun burnuna parmağını burnuna sokması uygun bir davranış değildir bravo denilecektir. Yanlış cevap verirse, gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek ve doğru cevaptan sonra, bravo çocuğun yapmış olduğu parmağını burnuna sokması uygun bir davranış değildir denilecek ve yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecektir. Kişinin doğru cevabı, evet çocuğun yapmış olduğu parmağını burnuna sokması uygun bir davranış değildir bravo denilecektir. Daha sonra betimlemenin devamında annenin ne yapması gerektiği sorulacaktır. Söz almak isteyenlerden birine söz hakkı verilecek ve doğru cevabı “bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denilecektir. Eğer doğru cevap veremezse gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek doğru cevabından sonra, evet “bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denildikten sonra yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecek ve doğru cevabı, bravo, “bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denilecektir.

II., III. Ve IV. Betimlemelerde de benzer uygulama yapılacaktır.

II.AŞAMA (Rehberli Uygulama ve Dönüt ve Düzeltmelere Yer Verme)

Bu aşamada gruptan baba rolünü oynayacak öncelikle gönüllü olan bir kişi belirlenecektir. Aynı zamanda çocuk rolünü oynaması için programa dâhil olmayan bir kişi hazır bulunacaktır. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (TV izlerken düğmeyi sürekli olarak açıp kapaması) yapması, baba rolündeki kişinin de bu davranışı biraz önce öğrendiğimiz gibi görmezden gelmesi istenir. Baba- anne rolündeki kişi uygun olmayan davranışı görmezden gelmeye başlamadan önce, uygulamacı, görmezden gelmenin, şeklinde yapılacağı tekrar hatırlatacaktır (Genel Kuralı Söyleme). Daha sonra, baba- anne rolündeki kişiden uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranış yaptı cevabını verirse, TV izlerken düğmeyi sürekli olarak açıp kapaması *uygun olmayan bir davranıştır* şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? şeklinde ipucu verilecek ve uygun olmayan bir

davranış yaptı cevabını verirse, *evet teşekkür ederim* TV izlerken düğmeyi sürekli olarak açıp kapaması uygun olmayan *bir davranıştır* şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksınız?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranışı görmezden geleceğim cevabını verirse, *evet, davranışışeklinde görmezden geleceksiniz bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *şeklinde görmezden geleceğiz değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve kişi doğru şekilde açıklayınca, *şeklinde görmezden geleceğiz bravo* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, Baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Anne-baba uygun olmayan davranışı uygun şekilde görmezden gelirse, bravo uygun olmayan davranışı *şeklinde görmezden geldiniz teşekkür ederim* şeklinde ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa, çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapmalıydık* diye sorulacaktır. Kişi hiç çocuğa bakmamalıydım derse, *evet bravo* *şeklinde görmezden gelmeliydiniz, hadi şimdi görmezden gelelim* denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi baba rolündeki kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Doğru yaptığında evet uygun olmayan davranışı *görmezden geldiniz teşekkür ederim* denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II. III. ve IV. Örnek davranışlar içinde gruptaki herkesle aynı uygulama tekrar edilecektir.

III. AŞAMA (Bağımsız Uygulama)

Bu aşamada uygulamacı sorumluluğu babalara bırakacaktır. Bunun için öncelikle gruptan gönüllü iki kişi belirlenecek ve bir tanesinden çocuk diğerinden baba-anne olması istenecektir. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (mutfakta yemek masasında su bardağının içine elini sokması) yapması, baba rolündeki kişinin de bu davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Daha sonra, uygulamacı, baba-anne rolündeki kişiden uygun olmayan davranışı görmezden gelmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranışı yaptığında davranışı kesmesi

istenecek ve baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun olmayan davranış yaptı bravo* denilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? şeklinde ipucu verilecek ve uygun olmayan bir davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun olmayan bir davranış bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksın?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranışı görmezden geleceğim cevabını verirse, *evet,şeklinde görmezden geleceksiniz bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Baba rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *şeklinde görmezden geleceğiz değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve açıklayınca, *şeklinde görmezden geleceğiz bravo* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden uygun olmayan davranışı baştan yapması, baba- anne rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Baba- anne uygun olmayan davranışı uygun şekilde görmezden gelirse, *bravo*davranışını, *şeklinde görmezden geldiniz teşekkür ederim* ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa, çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapmalıydık* diye sorulacaktır. Kişi görmezden gelmeliydim derse, *evet* hadi şimdi görmezden gelem denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi baba rolündeki kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Doğru yaptığında *evet uygun olmayan davranışı görmezden geldiniz teşekkür ederim* denilecektir ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II., III. Ve IV. Örnek davranışları için çocuk rolünü oynayan kişinin davranışları durdurulup baba rolünü oynayan kişiden açıklaması istenmeyecek ancak kişi, uygun davranışları için “uygun olmayan davranışı *şeklinde görmezden geldiniz*” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer bir yeri eksik/yanlış yaparsa ya da atlarsa, uygulamacı ne yapacağına ilişkin küçük hatırlatmalar da bulunacak (çocuğa bakmayın / bir şey söylemeyin vb) ve görmezden gelmeyi tekrar etmesini isteyecektir (Çocuk rolünü üstlenen kişiden de davranışı tekrar yapması/davranışa devam etmesi istenir). Baba rolündeki kişi görmezden gelmeyi uygun yapınca “uygun olmayan davranışı *şeklinde görmezden geldiniz*” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde

ödüllendirilecektir. Daha sonra kişilerin rolleri değiştirilir ve ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

Bir Sonraki Haftanın Ödevinin Verilmesi

Babalardan, bir sonraki oturumda getirilmek üzere çocuklarının daha önceden değiştirmek için belirledikleri ev ortamına uygun olmayan 2 davranışını nasıl görmezden geleceklerini yazmaları istenecektir.

Bir Sonraki Oturum Üzerinde Durulacak Konunun Notlarının Dağıtılması

Babalara, bir sonraki oturumda üzerinde durulacak konu olan “Uygun Olmayan Davranışların Uyuşmayan Davranışlarını Belirleme” ile ilgili yazılı materyaller dağıtılacak ve bir sonraki oturuma kadar “Uygun Olmayan Davranışın Uyuşmayan Davranışını Belirleme” ile ilgili yazılı materyali okuyarak gelmeleri istenerek oturum bitirilecektir.

BU GÜN NELER ÖĞRENDİK!!!!!!!!!!!!!!

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI GÖRMEZDEN GELME

Bir önceki oturumumuzda hepinizin de hatırlayacağı gibi ödülleri belirleme ve ödülleri kullanma üzerinde durmuştuk. Ödüller çocuklarımızın yapmaktan ya da almaktan hoşlandığı ve uygun davranıştan sonra verilip uygun davranışın artmasına yol açan şeyler olduğunu söylemiştik. Daha sonra ödüllerin belirlenmesinin tek başına yeterli olmadığını ve ödüllerin uygun kullanılması gerektiğini, ödüllerin uygun davranıştan hemen sonra ve davranışın betimlenerek kullanılması gerektiğini öğrenmiştik.

Bu günkü oturumumuzda ise, **UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI GÖRMEZDEN GELMEYİ** öğrendik. Hepimizin hatırlayacağı gibi, çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını azaltmayı öğrenmek için bu toplantıları yapıyorduk.

Çocuklarımızın uygun olmayan davranışları azaltmak için yapacağımız temel işlerden bir tanesi, çocuklarımızın yaptığı uygun olmayan davranışları görmezden gelmektir. Ancak, uygun olmayan bir davranışı nasıl görmezden geleceğiz?

Çocuğumuzun uygun olmayan davranışını görmezden gelmek, çocuk uygun olmayan bir davranış yaptıktan sonra, yaptığı davranış ile ilgili hiçbir şey söylememek, o davranışla hiçbir şekilde ilgilenmemek ve çocukla göz kontağı bile kurmamaktır. Ancak, görmezden gelmeyi her davranışa uygulayabilir miyiz? Hayır. Eğer davranış kişinin hayati tehlikeye varacak boyutta kendine ya da çevresindekilere zarar verecek nitelikteyse bu davranışların görmezden gelinmesi mümkün olmayabilir. Ayrıca, bir davranış görmezden gelindiğinde o davranışın hemen bitmesi mümkün olamaz, görmezden gelinen davranışın öncelikle birkaç gün eskisinden daha şiddetli olması beklenir. Bu aşamada görmezden gelme süreci aynı kararlılıkla uygulanmalıdır. Artık çocuğumuz uygun olmayan bir davranış yaptığında (eğer davranış, hayati tehlikeye varacak boyutta kendine ya da çevresindekilere zarar verecek nitelikte değilse) çocuğa doğru bakmayacağımızı ve o davranışla ilgili olarak hiçbir şey söylemeyeceğimizi UNUTMAYIN.

Hazırlayan: FATMA BERBERCAN

III. OTURUM

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARIN UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARINI BELİRLEME

III. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A	Babalar, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışları ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu dört ayrı betimlemeden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.
Ö.A.1	Babalar, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu dört ayrı betimlemeden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan örnekleri $\frac{3}{4}$ oranında belirler.

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 1

Babalar, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olmayan örneklerin bulunduğu dört ayrı betimlemeden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışı olan örnekleri 3/4 oranında belirler.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

AÇIK ANLATIM

KULLANILACAK ARAÇLAR

A.SUNU ARAÇLARI

I.ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması ve bir başka zaman kolları bağlı bir şekilde televizyon izlemesinin betimlenmesi
OLUMSUZ ÖRNEK	7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması ve bir başka zaman çocuğun ders çalıştığının betimlenmesi
II. ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuk ve bir başka zaman oyuncak sepetinden oyuncuğı alıp halının üstüne koyduğunun betimlenmesi
OLUMSUZ ÖRNEK	Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuk ve bir başka zaman koltukta oturduğunun betimlenmesi
III. ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	8 yaşında bir çocuğun yemek yerken babasının ondan yemek yedirmesini istediğı ve bir başka bir zamanda çocuğun kendi başına yemek yediğinin betimlenmesi
OLUMSUZ ÖRNEK	8 yaşında bir çocuğun yemek yerken babasının ondan yemek yedirmesini istediğı ve bir başka bir zamanda üstündeki gömleğı çıkartması

VI. ARAÇ SETİ	
OLUMLU ÖRNEK	Babasının yemek yerken çocuktan sandalyeye oturmasını istemesi, çocuğunda mutfak masasının üstüne oturması ve bir başka zamanda çocuğun mutfak sandalyesine oturmuş yemek yediğinin betimlenmesi
OLUMSUZ ÖRNEK	Babasının yemek yerken çocuktan sandalyeye oturmasını istemesi, çocuğunda mutfak masasının üstüne oturması ve bir başka zamanda Çocuğun mutfakta yürüdüğüünün betimlenmesi

B. SUNU SONU DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

I.ARAÇ SETİ	
➤	Gece yatağına yatmak istemeyip babasının bacağına sarılan çocuğun betimlenmesi (Uygun olmayan davranış).
➤	Gece yatmak için yatağına yatan çocuk .(.....)
➤	Babasının yanından yürüyerek salona giden çocuk (.....)
II.ARAÇ SETİ	
➤	Masada ders kitabını masadan yere atan çocuğu betimlenmesi (Uygun olmayan davranış).
➤	Masadaki kitabını okuması.(.....)
➤	Sandalyeye oturması(.....).
III.ARAÇ SETİ	
➤	Babasının çocuktan bardağı mutfak masasına bırakmasını istemesi, çocuğun bardağı halının üstüne koyması (Uygun olmayan davranış).
➤	Bardağı masanın üstüne koyan çocuk (.....)
➤	Kitap okuyan çocuk (.....).
VI.ARAÇ SETİ	
➤	Babasının çocuktan elma resimli kartını göstermesini istemesi çocuğun masadan kalkıp gitmesi (Uygun olmayan davranış).
➤	Elma resimli kartı göstermesi .(.....)
➤	Koltukta oturup TV izleyen çocuk (.....).

ÖĞRETİM SÜRECİ

Giriş

Uygulamacı, III. oturuma, bir önceki oturumda üzerinde durulan konunun özetini yaparak ve babalar evde yapmaları için verilen ödevler hakkında konuşarak ve bu oturumda üzerinde durulacak konu hakkında bilgi vererek başlar.

Bir Önceki Oturumun Özeti

Bir önceki oturumumuzda hepinizin de hatırlayacağı gibi Problem Davranışları (Uygun Olmayan Davranışları) Görmezden Gelme üzerinde durmuştuk. Hatırlayacağınız gibi, problem davranışı (uygun olmayan davranışı) görmezden gelme; çocuğumuz uygun olmayan davranış yaptığında, yaptığı davranışla ilgili bir şey söylememek, davranışın yapıldığı tarafa ve çocuğa bakmamak olduğunu söylemiştik. Sizler de betimlemelerden, Problem Davranışların (Uygun Olmayan Davranışların) görmezden gelindiği ve görmezden gelinmediği 4 betimlemeden 3'ünde uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği durumları belirlemiştiniz. Bunun için hepinize tekrar teşekkür ederim denilir.

Ödevlerin Kontrolü

Daha sonra Ben geçen oturumu bitirirken size evde yapmanız için ödevler vermiştim diyerek evde yapmış oldukları ödevler kontrol edilir. Her bir babanın ödevi üzerinde kısaca durulur. Doğru yaptıkları için “.....” davranışı “.....” şeklinde görmezden gelmişsiniz, “bravo” “çok güzel olmuş” ve “ödevleri yaptığınız için teşekkür ederim” denilerek ödüllendirilir. Ödevini yapmayan baba varsa ona olumsuz hiçbir şey söylenmez. Ödevinde takılan ya da yanlış yapan Babalara, gruba da o kısmı nasıl yaptıkları sorularak ve açıklamaları istenerek gerek grubun diğer üyeleri gerekse uygulamacı tarafından dönüt verilir.

III. Oturumda Üzerinde Durulacak Konu Hakkında Bilgi Verme

Babalar, bu günkü oturumda “Uygun Olmayan Davranışların Uyuşmayan Davranışlarını Belirleme” üzerinde durulacağı söylenerek konunun içeriği ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde bilgi verilir;

Bu günkü oturumda, “Uygun Olmayan Davranışların Uyuşmayan Davranışlarını Belirleme” üzerinde duracağız. Siz bu oturum sonunda; uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını belirleyebileceksiniz. Bunun için, ben öncelikle uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını ve uyuşmayan davranış olmayan durumların örneklerini betimleyerek size konuyu anlatacağım. Daha sonra, size tekrar betimleme yapacağım ve bu betimlemelerden hangisinin uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranış olduğunu, hangisinin uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranış olmadığını belirleyip, neden böyle düşündüğünüzü size dağıtacağım kağıtlara yazarak açıklamanızı isteyeceğim. En son olarak, gelecek oturuma kadar yapmanızı isteyeceğim ödev ya da ödevler vererek bu günkü oturumu bitireceğim.

Sunu

Bu basamakta Babalar aşağıdaki gibi bir sunu yapılacaktır.

Bildiğiniz gibi amacımız çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını azaltmaktır. Uygun olmayan davranışları azaltmanın bir yolu da çocuklarımızın uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışını ödülleri kullanarak arttırmaktır. Ancak, nedir bu uyuşmayan davranış öncelikle bunu bilmemiz gerekmektedir. Uyuşmayan davranış, uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan uygun davranıştır.

Şimdi bu durumu örneklerle göstermeye çalışalım.

I. ÖRNEK

Olumlu Örnek: “7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması ve kolları bağlı bir şekilde televizyon izlemesinin betimlenmesi”

betimlemesi yapılır. . Betimleme sona erdikten sonra tekrar betimlemeye başlanır ve **7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması** betimlenir ve kesilir . Betimleme kesildikten sonra babalara, bu davranış 7 yaşındaki bir çocuğun bulunduğu yaşa uygun olmayan bir davranıştır çünkü 7 yaşındaki çocuklardan sessizce televizyon izlemesi beklenir bu nedenle çocuğun yapmış olduğu bu davranış uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır. (kolları bağlı bir şekilde televizyon izlemesinin betimlenmesi). Betimleme bittikten sonra erdikten sonra babalara, hepimizin gördüğü gibi betimlemedeki çocuk televizyon izlerken kolları bağlı bir şekilde izler, çocuğun televizyon izlerken, kolları bağlı bir şekilde televizyon izlemesi aynı anda yapılamaz. Bu nedenle çocuğun kolları bağlı bir şekilde televizyon izlemesi, televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurma davranışının **uyuşmayan davranışdır** denilir.

Olumsuz Örnek: “7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması ve bir başka zaman çocuğun ders çalıştığının” betimlenmesi yapılır. Betimleme sona erdikten sonra tekrar betimleme yapılır. **7 yaşındaki bir çocuğun Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurması betimlenir ve kesilir.** Betimleme kesildikten sonra Babalar, dinlediğiniz gibi bu davranış uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır. (Çocuğun ders çalıştığının betimlenmesi). Betimleme sona erdikten sonra babalara, hepinizin dinlediği gibi çocuk ders çalışmaktadır. Çocuk **Televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurur** ve çocuk daha sonra ders çalışabilir. Yani bu iki davranış aynı anda yapılması mümkün olmayan davranış değildir. Bu nedenle, ders çalışma davranışı televizyon izlerken elleriyle koltuğa vurma davranışının **uyuşmayan davranış değildir** denilir.

II. ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuk ve bir başka zaman oyuncak sepetinden oyuncağı alıp halının üstüne koyduğunun” betimlenmesi yapılır. Betimleme sona erdikten sonra betimleme tekrar yapılır **Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuğun betimlenmesi yapılır ve kesilir.** Betimleme kesildikten sonra Babalar, dinlediğiniz gibi bu davranış çocuğun çevresindeki kişilere zarar veren bir davranıştır dolayısıyla uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır. **(bir başka zaman oyuncak sepetinden oyuncağı alıp halının üstüne**

koyduğunun). Betimleme bittikten sonra, hepinizin dinlediği gibi çocuk **oyuncak sepetinden oyuncacı alıp halının üstüne koymaktadır**. Çocuğun, **oyuncak sepetinden oyuncacı alıp halının üstüne koyması, Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatmasıyla** aynı anda yapılamaz. Bu nedenle **oyuncak sepetinden oyuncacı alıp halının üstüne koyma**, davranışı **Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatma** davranışının **uyuşmayan davranışdır** denilir.

Olumsuz Örnek: “**Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuk ve bir başka zaman koltukta oturduğunun**” betimlenmesi yapılır. Betimleme sona erdikten sonra tekrar betimleme yapılır ve **Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatan çocuğun betimlenmesi yapılır ve kesilir**. Betimleme kesildikten sonra Babalar, daha bu davranış ev ortamına uygun olmayan bir davranıştır denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır. “Çocuğun koltukta oturması betimlenir”. Betimleme sona erdikten sonra babalara, hepinizin dinlediği gibi çocuk koltukta oturmaktadır. Çocuk **Babasıyla oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlattıktan** sonra gidip koltukta oturabilir. Yani, bu iki davranış aynı anda yapılması mümkün olmayan davranış değildir. Bu nedenle, çocuğun koltukta oturma davranışı, **oyuncak sepetinden oyuncak alırken oyuncakları odaya fırlatma davranışının uyuşmayan davranışı değildir** denilir.

III. ÖRNEK ve IV. Örneklerde benzer şekilde betimlenerek sunulur.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME

III. Oturumun I. Öğretimsel Amacı ile ilgili olarak yukarıdaki gibi sunu yapıldıktan sonra, bu öğretimsel amacın değerlendirmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır;

Değerlendirmeye başlarken Babalar; betimlemeler (uygun olmayan davranış ile uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışı ve uyuşmayan davranışı olmayan dört ayrı betimleme yer alıyor) yapılır ve onların bu betimlemeler arasından çocuğun uygun olmayan davranışının uyuşmayan davranışını ve uygun olmayan davranışının

uyuşmayan davranışı olmayanını belirlemelerinin ve neden uyuşmayan davranış olup neden uyuşmayan davranış olmadığını açıklamalarının isteneceği söylenir.

Daha sonra, Babalar üzerinde her bir çift betimlemedeki durumun yazılı olduğu kağıt dağıtılacak ve daha sonra sırasıyla her bir çiftin betimleme yapılacak, babalardan-annelerden önlerindeki kağıda betimlemelerden hangisinin çocuğun uygun olmayan davranışının uyuşmayan davranışı olduğu ve hangisinin çocuğun uygun olmayan davranışının uyuşmayan davranışı olmadığı ve neden böyle düşündüklerini yazmaları istenecektir. Yazma işlemi bittikten sonra, her bir babanın kağıtları toplanacak ve hangisinin çocuğun uygun olmayan davranışının uyuşmayan davranışı olduğu hangisinin çocuğun uygun olmayan davranışının uyuşmayan davranışının olmadığını ve neden böyle düşündüğünü doğru olarak yazanlar “evet, davranışı dan dolayı Davranışının uyuşmayan davranışdır”, “bravo” “çok güzel” şeklinde ödüllendirilecektir. Doğru cevap veremeyen babalara aynı betimlemeler tekrar yapılarak sunu yapılacak ve doğru cevapları yukarıdaki şekilde ödüllendirilecektir. Babalar değerlendirmede doğru cevap veremedikleri değerlendirme aracı sayısı kadar araçla (öğretimde kullanılan) $\frac{3}{4}$ ölçütü karşılanana kadar değerlendirmeye devam edilecektir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME FORMU

Adı Soyadı:

Açıklama: Sizlere biraz önce öğrendiğimiz konu ile ilgili olarak betimlemeler yapacağım. Her bir araç setinde üç ayrı betimleme yapacağım ve yaptığım betimlemeler aynı zamanda önünüzdeki kâğıtlarda yazılı olarak yer almaktadır. Dinlediğiniz betimlemelerden ilki uygun olmayan bir davranıştır, daha sonraki betimlemelerden uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışı olduğunu düşündüğünüz betimlemenin yanındaki boşluğa **“UYUŞMAYAN DAVRANIŞ”**, uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışı olmadığını düşündüğünüz betimlemenin yanına da **“UYUŞMAYAN DAVRANIŞ DEĞİL”** yazınız.

I.ARAÇ SETİ

- Gece yatağına yatmak istemeyip babasının bacağına sarılan çocuğun betimlenmesi
(.....)
- Gece yatmak için yatağına yatan çocuk.(.....)
- Babasının yanından yürüyerek salona giden çocuğun betimlenmesi
(.....).

II.ARAÇ SETİ

- Masada ders çalışırken kalemleri masadan yere atan çocuğu betimlenmesi
(.....).
- Masadaki defterine kalemiyle yazı yazan çocuğun betimlenmesi.(.....)
- Sandalyeye oturmuş çocuğun betimlenmesi .
(.....)

III. ARAÇ SETİ

- Babasının çocuktan bardağı mutfak masasına bırakmasını istemesi, çocuğun bardağı halının üstüne koyması(.....)
- Bardağı masanın üstüne koyan çocuğun betimlenmesi (.....)
- Kitap okuyan çocuğun betimlenmesi (.....).

IV. ARAÇ SETİ

- Babasının çocuktan elma resimli kartını göstermesini istemesi çocuğun masadan kalkıp gitmesi (.....).
- Elma resimli kartı göstermesi (.....)
- Koltukta oturup TV izleyen çocuğun betimlenmesi (.....).

Bir Sonraki Haftanın Ödevinin Verilmesi

Babalardan, bir sonraki oturumda getirilmek üzere çocuklarının belirledikleri uygun olmayan 3 davranışının uyuşmayan davranışlarını belirleyerek gelmeleri istenecektir.

Bir Sonraki Oturum Üzerinde Durulacak Konunun Notlarının Dağıtılması

Babalara, bir sonraki oturumda üzerinde durulacak konu olan “UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME ” ile ilgili yazılı materyaller dağıtılacak ve bir sonraki oturuma kadar “UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME ” ile ilgili yazılı materyali okuyarak gelmeleri istenerek oturum bitirilecektir.

BU GÜN NELER ÖĞRENDİK!!!!!!!

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARIN UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARINI BELİRLEME

Bir önceki oturumumuzda hepinizin de hatırlayacağı gibi Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme üzerinde durmuştuk. Hatırlayacağınız gibi, uygun olmayan davranış görmezden gelmenin, çocuğumuz uygun olmayan davranış yaptığında, yaptığı davranışla ilgili bir şey söylememek, davranışın yapıldığı tarafa ve çocuğa bakmamak olduğunu öğrenmiştik

Bu günkü oturumumuzda ise, **UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARIN UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARINI BELİRLEME**' yi öğrendik.

Bildiğiniz gibi amacımız; çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını azaltmaktır. Uygun olmayan davranışları azaltmanın bir yolu da çocuklarımızın uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışını ödülleri kullanarak arttırmaktır. Ancak, nedir bu uyuşmayan davranış öncelikle bunu bilmemiz gerekmektedir. Uyuşmayan davranış, uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan uygun davranıştır.

Şimdi bu durumu örneklerle göstermeye çalışalım.

*“11 yaşındaki çocuğun okuldan gelip annesinden montunu çıkarmasını istediğini düşünün 11yaşındaki bir çocuğun montunu kendisinin çıkarması beklenir. Bu nedenle çocuğun yapmış olduğu bu davranış uygun olmayan bir davranıştır ve değiştirilmesi beklenir. Bu davranışı değiştirirken öncelikle bu davranışın uyuşmayan davranışını belirlemeliyiz. Hatırlayacağınız gibi uyuşmayan davranış, uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan olumlu davranıştır. Şimdi, çocuğun, eve girdikten sonra montu kendisinin çıkardığını düşünün.. Çocuğun montunu kendisinin çıkartması, montunu annesinin çıkartmasını istemesiyle aynı anda yapılamaz. Bu nedenle çocuğun montunu kendisinin çıkartması, montunu annesinin çıkartmasını istemesi davranışının **UYUŞMAYAN DAVRANIŞIDIR.***

Şimdi ise; çocuğun TV izlediğini düşünün. Bu davranış, montunu annesinin çıkartmasını isteme davranışının uyuşmayan davranışı değildir. Çünkü çocuk eve girip montunu annesinin çıkartmasını istedikten sonra annesi montunu çıkartabilir ve çocuk daha sonra TV izleyebilir. Yani bu iki davranış aynı anda yapılması mümkün olmayan davranış değildir. Bu nedenle, TV izleme davranışı, eve girip montunu annesinin çıkartmasını istemesi davranışının **UYUŞMAYAN DAVRANIŞI DEĞİLDİR.**

Artık; çocuğunuzun uygun olmayan davranışını değiştirmek için öncelikle uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışını belirlemeniz gerektiğini ve uyuşmayan davranışın; uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan olumlu davranış olduğunu **UNUTMAYINIZ!!!!!!**

Hazırlayan; FATMA BERBERCAN

IV. OTURUM

UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME

**(UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI
AYRIMLI PEKİŞTİRME)**

IV. OTURUMUN AMAÇLARI	
K.D.A.	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan davranışı görmezden gelerek, uyuşmayan davranışı ödüllendirerek kontrol ederler
Ö.A.1	Babalar, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği, uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği ve çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği uyuşmayan davranışın ödüllendirilmediği dört ayrı betimlemeden, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği betimlemeleri $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.
Ö.A.2	Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan davranışı görmezden gelerek ve uyuşmayan davranışı ödüllendirerek kontrol ederler.

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 1

Babalar, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği ve çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği uyuşmayan davranışın ödüllendirilmediği dört ayrı betimlemeden, çocuğun yaptığı uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği uyuşmayan davranışın ödüllendirildiği betimlemeleri $\frac{3}{4}$ oranında belirlerler.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Açık Anlatım Yöntemi

KULLANILAN ARAÇLAR

I. ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması, daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, babasının “ aslan oğlum benim, ne kadar güzel kolları bağlı oturuyor...” demesi.
Olumsuz Örnek	10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...” demesi, daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, babasının oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması.
II. ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması, daha sonra ki bir zaman banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatan çocuğa annesinin “canım benim elini yıkayıp musluğu kapattı” der ve sarılır.
Olumsuz Örnek	Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” demesi, daha sonra ki bir zamanda, banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatır, annesi dolaptan havlu alır ve dışarı çıkar.

III.ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi, daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının; “bravo oğluma sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde ne kadar güzel yemek yiyor” demesi
Olumsuz Örnek	Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun” demesi, daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının yemek yemeye devam etmesi.
IV. ARAÇ SETİ	
Olumlu Örnek	Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması, daha sonra ki zamanda annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin “ben kızımınla gurur duyuyorum, ben kızıma pijamalarını giy ve yat dedim benim kızım pijamalarını giydi ve yattı, çak bakalım” demesi.
Olumsuz Örnek	Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy demesi, daha sonra ki zamanda çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin yatağın örtüsünü açması.

B. SUNU SONU DEĞERLENDİRME ARAÇLARI

I. ARAÇ SETİ	
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası hiçbir şey söylemeden oğluna bakmadan oğlunun yanından kalkıp, koltuğa oturur, daha sonra ki zamanda babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterine 5 yazar, babası “koçum benim, ben oğluma 5 yaz dedim o da defterine 5 yazdı” deyip, ağzına bir kraker verir.
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası “ ben sana ne dedim, yeter artık, çabuk dediğimi yaz” der, daha sonra ki zamanda babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterine 5 yazar, babası oğlunun yanından kalkıp koltuğa oturur.
II.ARAÇ SETİ	
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi masadan kalkıp mutfığa gider, daha sonra ki zamanda çocuk çatalla tabağındaki yemeği yer, annesi “benim prensesim ne kadar güzel çatalla yemeğini yiyor” deyip başını okşar.
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi “oğlum ne pis çocuksun, ne yapıyorsun, çabuk kalk masadan” der, daha sonra ki zamanda çocuk çatalla tabağındaki yemeği yer, annesi masadan kalkıp mutfığa gider.
III.ARAÇ SETİ	
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası çocuğuna bakmaz, hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur, daha sonra ki zamanda çocuk oyuncaklarını oyuncak sepetine koyar, babası “benim oğlum oyuncaklarını sepetine koyuyor” deyip sarılır.

	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası “ kazık kadar oldun hale yaramazlık peşindesin oğlum ayır..” der, daha sonra ki zamanda çocuk oyuncaklarını oyuncak sepetine koyar, babası çocuğuna bakmaz, hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur,
IV.ARAÇ SETİ	
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar, daha sonra ki bir zamanda çocuk koltuğa oturmuş TV izler, annesi “harikasın oğlum ne kadar güzel koltuğa oturmuş TV izliyor” deyip, yanağını okşar.
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi “oğlum otur yerine çabuk, bir uslu olduğunu görmedim zaten” der, daha sonra ki bir zamanda çocuk koltuğa oturmuş TV izler, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Giriş

Uygulamacı IV. oturuma, bir önceki oturumda üzerinde durulan konunun özetini yaparak ve Babalara evde yapmaları için verilen ödevler hakkında konuşarak ve bu oturumda üzerinde durulacak konu hakkında bilgi vererek başlar.

Bir Önceki Oturumun Özeti

Bir önceki oturumumuzda hepinizin de hatırlayacağı gibi, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını belirleme üzerinde durmuştuk. Hatırlayacağınız gibi, uyuşmayan davranışın; uygun olmayan davranış ile aynı anda yapılması mümkün olmayan uygun davranış olduğunu söylemiştik. Sizler görüntülerden, uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını ve uyuşmayan davranış olmayanları 4 örnekten en az 3'ünde belirlemiştiniz. Bunu için hepinize tekrar teşekkür ederim denilir.

Ödevlerin Kontrolü

Daha sonra; ben geçen oturumu bitirirken size evde yapmanız için ödevler vermiştim diyerek evde yapmış oldukları ödevler kontrol edilir. Her bir anne-babanın ödevi üzerinde kısaca durulur. Doğru yaptıkları, “.....” davranışı, “.....” davranışının uyuşmayan davranışdır, “bravo” “çok güzel olmuş” ve “ödevleri yaptığınız için teşekkür ederim” denilerek ödüllendirilir. Ödevini yapmayan anne-baba varsa ona olumsuz hiçbir şey söylenmez. Ödevinde takılan ya da yanlış yapan anne-babalara, gruba da o kısmı nasıl yaptıkları sorularak ve açıklamaları istenerek gerek grubun diğer üyeleri gerekse uygulamacı tarafından dönüt verilir.

IV. Oturumda Üzerinde Durulacak Konu Hakkında Bilgi Verme

Babalara, bugünkü oturumda “Uygun Davranışı Ödüllendirme (UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI AYRIMLI PEKİŞTİRME) ” üzerinde durulacağı söylenerek konunun içeriği ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde bilgi verilir;

Bugünkü oturumda “**Uygun Davranışı Ödüllendirme (UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI AYRIMLI PEKİŞTİRME)** ” üzerinde duracağız. Siz bu oturum sonunda; uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarını ödüllendirildiği ve uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği durumları, uyuşmayan davranışların ödüllendirilmediği ve uygun olmayan davranışların görmezden gelinmediği durumlardan ayırt edebileceksiniz. Bunun için ben, öncelikle uygun olmayan davranışların uygun kontrol edildiği ve uygun kontrol edilmediği durumların örneklerini betimleyerek size konuyu anlatacağım. Anlattığım konu ile ilgili olarak size tekrar betimlemeler yapacağım ve bu betimlemelerden hangisinde uygun olmayan davranışın uygun kontrol edildiğini hangisinde uygun kontrol edilmediğini belirleyip, neden böyle düşündüğünüzü size dağıtacağım kağıtlara yazarak açıklamanızı isteyeceğim. Daha sonra, hepinize bir takım görevler vererek, bazılarınızın çocuk bazılarınızın anne/baba rolünü oynamalarını ve anne/baba rolünü oynayan kişilerin, çocuk rolünü oynayan kişilerin yaptığı uygun olmayan davranışı kontrol etmesini isteyeceğim. Böylelikle son oturumumuzu bitireceğiz

SUNU

Bu basamakta Babalara- Annelere aşağıdaki gibi bir sunu yapılacaktır;

Hepinizin hatırlayacağı gibi, toplantımızın başında amacımızın, çocuklarımızın ev ortamına uygun olmayan davranışlarını kontrol etmek olduğunu söylemiş ve her toplantımızda bununla bağlantılı durumlar üzerinde durmuştuk. Sonuç olarak, çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını kontrol edebilmemiz için; uygun olmayan

davranış olduğunda; bu davranışı görmezden gelip uygun olmayan davranışla uyuşmayan davranış olduğunda ödüllendirmek gerekmektedir.

Şimdi bu durumu örneklerle göstermeye çalışalım.

I.ÖRNEK

Olumlu Örnek:“ 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması, daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, annesinin “ aslan oğlum benim, ne kadar güzel kolları bağlı oturuyor” dediği betimleme yapılır. Betimleme sona erdikten sonra tekrar yapılır, “ 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması” betimlenir ve kesilir. Babalara, dinlediğiniz, 10 yaşındaki bir çocuğun burnuna parmağını sokması uygun olmayan bir davranıştır ve çocuk burnuna parmağını soktukten sonra babası davranışla ilgili hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkarak dışarı çıkmıştır yani çocuğun bu davranışı ile hiçbir şekilde ilgilenmeyerek, çocuğa bakmayarak ve oturduğu koltuktan kalkarak **davranışı görmezden gelmiştir** denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, annesinin “ aslan oğlum benim, ne kadar güzel kolları bağlı oturuyor). Betimleme bittikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi, çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturma ı davranışı, burnuna parmağını sokma davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk kolları bağlı oturduktan sonra annesi “ aslan oğlum benim, ne kadar güzel kolları bağlı oturuyor diyerek **uyuşmayan davranışı ödüllendirmiştir** denilir.

Olumsuz Örnek: “10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...” demesi, daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, babasının oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıktığı” Betimleme yapılır, betimleme sona erdikten sonra betimleme baştan yeniden yapılır 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını

sokması ve *babasının ise çocuğun bu davranışı ile ilgili olarak* “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...”betimleme yapılır ve kesilir ve sonra Babalara, dinlediğiniz gibi, 10 yaşındaki bir çocuğun parmağını burnuna sokması uygun olmayan bir davranıştır ve çocuk parmağını burnuna soktukten sonra ve babasının “amma pissin oğlum ya, eşek kadar oldun bu yaptığın oldu ya...” diyerek çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiştir yani çocuğun uygun olmayan davranışı görmezden gelinmemiştir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, babasının oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıktığı). Betimleme bittikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturması, parmağını burnuna sokma davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk kolları bağlı bir şekilde oturduktan sonra babasının çocuğa hiç bir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkarak uyuşmayan davranışı ödüllendirmemiştir denilir.

II.ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması, daha sonra ki bir zaman banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatan çocuğa annesinin “canım benim elini yıkayıp musluğu kapattı” der ve sarıldığı ” betimleme yapılır betimleme bittikten sonra, betimleme baştan yeniden yapılır Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu aldığı betimleme yapılır ve Babalara, dinlediğiniz gibi banyoda elini yıkayan bir çocuğun avucuna su doldurup aynaya doğru suyu atması uygun olmayan bir davranıştır ve çocuk banyoda avucuna su doldurup aynaya doğru suyu attıktan sonra annesi bu davranışlarla ilgilenmeyerek dolaptan havlu alarak davranışı görmezden gelmiştir denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki bir zaman banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatan çocuğa annesinin “canım benim elini yıkayıp musluğu kapattı” der ve sarılır.). Betimleme sona erdikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi çocuğun elini yıkayıp musluğu kapatma davranışı aynaya su atma davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk elini yıkayıp musluğu kapattıktan sonra annesinin “canım benim elini yıkayıp musluğu kapattı” der ve sarılır böylece uyuşmayan davranışı ödüllendirmiştir denilir

Olumsuz Örnek: “Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” demesi, daha sonra ki bir zamanda, banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatır, annesi dolaptan havlu alır ve dışarı çıkar” betimleme yapılır. Daha sonra betimleme tekrar yapılır Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan” betimlemesi tekrar yapılır ve Babalara, dinlediğiniz gibi Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması uygun olmayan bir davranıştır ve annesinin “ne yapıyorsun ya her tarafı pislettin çabuk musluğu kapat çık banyodan diyerek çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun **uygun olmayan davranışı görmezden gelinmemiştir** denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki bir zamanda, banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatır, annesi dolaptan havlu alır ve dışarı çıkar.). Betimleme bittikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi, çocuğun banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatması, suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk, daha sonra ki bir zamanda, banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatır, annesi dolaptan havlu alır ve dışarı çıkar. ve **uyuşmayan davranışı ödüllendirmemiştir** denilir.

III. ÖRNEK

Olumlu Örnek: “Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi, daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının; “bravo oğluma sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde ne kadar güzel yemek yiyor” betimleme yapılır. Betimleme tekrar yapılır Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi, betimleme kesilir Babalara, dinlediğiniz gibi Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması uygun olmayan bir davranıştır ve çocuk, Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallarken çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam ederek davranışı görmezden gelmiştir denilir. Daha sonra,

betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının; “bravo oğluma sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde ne kadar güzel yemek yiyor” Betimleme sona erdikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi; sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yeme davranışı Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının; “bravo oğluma sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde ne kadar güzel yemek yiyor” diyerek uyuşmayan davranışı ödüllendirmiştir denilir.

Olumsuz Örnek: “Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun” demesi, daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının yemek yemeye devam etmesi.” betimleme yapılır. Sonra betimleme baştan tekrar yapılır Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun” betimleme yapılır ve Babalara, betimlemede dinlediğiniz gibi Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması uygun olmayan bir davranıştır. Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallarken babasının çocuğuna “doğru düzgün otur kocaman adam oldun hale düzgün oturamıyorsun” diyerek, çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun uygun olmayan davranışı görmezden gelinmemiştir denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının yemek yemeye devam etmesi.) Betimleme sona erdikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi, sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yeme, sandalyesini bir ileri bir geri sallama davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk, sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının yemek yemeye devam ederek uyuşmayan davranışı ödüllendirmemiştir denilir.

IV.ÖRNEK

Olumlu Örnek: Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması, daha sonra ki zamanda annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin “ben kızım la gurur duyuyorum, ben kızıma pijamalarını giy ve yat dedim benim kızım pijamalarını giydi ve yattı, çak bakalım” **betimleme yapılır betimleme sona erdikten sonra betimleme baştan tekrar yapılır** Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması **betimleme yapılır ve Babalara, dinlediğiniz gibi** Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması, **uygun olmayan bir davranıştır ve çocuk** pijamaları alıp yere attığında ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açarak **davranışı görmezden gelmiştir denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır** (daha sonra ki zamanda annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin “ben kızım la gurur duyuyorum, ben kızıma pijamalarını giy ve yat dedim benim kızım pijamalarını giydi ve yattı, çak bakalım”. **Betimleme sona erdikten sonra Babalara- Annelere; dinlediğiniz gibi çocuğun** pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması, çocuğun pijamaları alıp yere atması **davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuk** üstünü giyip, yatağına yattığında annesinin “ben kızım la gurur duyuyorum, ben kızıma pijamalarını giy ve yat dedim benim kızım pijamalarını giydi ve yattı, çak bakalım diyerek **uyuşmayan davranışı ödüllendirmiştir denilir.**

Olumsuz Örnek: Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy demesi, daha sonra ki zamanda çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin yatağın örtüsünü açması”. **betimleme yapılır daha sonra betimleme tekrar yapılır** Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy *dediği* **betimleme yapılır ve Babalara, Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım**

pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması uygun olmayan bir davranıştır ve Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması sonra annesinin kızım yapma bıktım senden çabuk pijamalarını yerden al ve giy diyerek, çocuğun uygun olmayan davranışıyla ilgilenmiş yani çocuğun **uygun olmayan davranışını görmezden gelmemiştir** denilir. Daha sonra betimlemenin devamı yapılır (daha sonra ki zamanda çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin yatağın örtüsünü açması.). Betimleme sona erdikten sonra Babalara; dinlediğiniz gibi, çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması çocuğun pijamaları alıp yere atması davranışının uyuşmayan davranışdır ve çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması annesinin yatağın örtüsünü açmaya devam ederek **uyuşmayan davranışı ödüllendirmemiştir** denilir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME

IV. oturumun I. öğretimsel amacı ile ilgili olarak yukarıdaki gibi sunu yapıldıktan sonra, bu öğretimsel amacın değerlendirmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır;

Değerlendirmeye başlarken Babalara, betimlemelerin (çocuğun uygun olmayan davranışının görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirildiği, uygun olmayan davranışının görmezden gelinmediği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirilmediği dört ayrı betimleme yer alıyor) yapılacağı ve onların bu betimlemeler arasından çocuğun uygun olmayan davranışlarının görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirildiği ve çocuğun uygun olmayan davranışlarının görmezden gelinmediği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirilmediği durumları belirlemelerinin ve neden böyle düşünmediklerini açıklamalarının isteneceği söylenir.

Daha sonra, Babalara üzerinde her bir çift betimlemenin yazılı olduğu bir kâğıt dağıtılacak ve daha sonra sırasıyla her bir çift betimleme yapılacak ve Babalardan önlerindeki kâğıda hangi betimlemede uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirildiği ve hangi betimlemede uygun olmayan

davranışın görmezden gelinmediği ve uyuşmayan davranışının ödüllendirilmediği ve neden böyle düşündüklerini yazmaları istenecektir. Yazma işlemi bittikten sonra her bir babanın kağıtları toplanacak ve hangi betimlemede uygun olmayan davranışın görmezden gelindiğini uyuşmayan davranışın ödüllendirildiğini, hangi betimlemede görmezden gelinmediğini ve uyuşmayan davranışın ödüllendirilmediğini ve neden böyle düşündüklerini doğru olarak yazanlar, “evet davranış şekilde görmezden gelinmiş ve uyuşmayan davranış, şekilde ödüllendirilmiştir vb” “bravo” “çok güzel” şeklinde ödüllendirilecektir. Doğru cevap veremeyen Babalara aynı betimlemeler tekrar yapılarak sunu yapılacak ve doğru cevapları yukarıdaki şekilde ödüllendirilecektir. Babalara değerlendirmede doğru cevap veremedikleri değerlendirme aracı sayısı kadar araçla (öğretimde kullanılan) $\frac{3}{4}$ ölçütü karşılanana kadar değerlendirmeye devam edilecektir.

SUNU SONU DEĞERLENDİRME FORMU

Adı Soyadı:

Açıklama: Sizlere biraz önce öğrendiğimiz konu ile ilgili olarak betimlemeler yapacağım. Her bir araç setinde iki ayrı betimleme yapacağım ve dinlediğiniz betimlemeler aynı zamanda önünüzdeki kağıtlarda yazılı olarak yer almaktadır. Dinlediğiniz betimlemelerden uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışların ödüllendirildiğini düşündüğünüz betimlemenin yanındaki boşluğa “**EVET**”, uygun olmayan davranışın görmezden gelinmediği ve uyuşmayan davranışların ödüllendirilmediğini düşündüğünüz betimlemenin yanına da “**HAYIR**” yazınız.

I.ARAÇ SETİ	
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası hiçbir şey söylemeden oğluna bakmadan oğlunun yanından kalkıp, koltuğa oturur, daha sonra ki zamanda babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterine 5 yazar, babası “koçum benim, ben oğluma 5 yaz dedim o da defterine 5 yazdı” deyip, ağzına bir kraker verir.

	(.....)
	Babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterini karalar, babası “ ben sana ne dedim, yeter artık, çabuk dediğimi yaz” der, daha sonra ki zamanda babası oğluna 5 yazmasını söyler, çocuk defterine 5 yazar,babası oğlunun yanından kalkıp koyluğa oturur. (.....)
II.ARAÇ SETİ	
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi masadan kalkıp mutfağa gider, daha sonra ki zamanda çocuk çatalla tabağındaki yemeği yer, annesi “benim prensesim ne kadar güzel çatalla yemeğini yiyor” deyip başını okşar. (.....)
	Çocuk yemek yerken elindeki çatalı yemek tabağının içine atar annesi “oğlum ne pis çocuksun, ne yapıyorsun, çabuk kalk masadan” der, daha sonra ki zamanda çocuk çatalla tabağındaki yemeği yer, annesi masadan kalkıp mutfağa gider. (.....)
III.ARAÇ SETİ	
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası çocuğuna bakmaz, hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur, daha sonra ki zamanda çocuk oyuncaklarını oyuncak sepetine koyar, babası “benim oğlum oyuncaklarını sepetine koyuyor” deyip sarılır. (.....)
	Çocuk sabah odasında oyuncakları yatağın üstüne fırlatır, babası “ kazık kadar oldun hale yaramazlık peşindesin oğlum ayır..” der, daha sonra ki zamanda çocuk oyuncaklarını oyuncak sepetine koyar, babası çocuğuna bakmaz, hiçbir şey söylemez ve eline gazete alıp okur,

	(.....)
IV.ARAÇ SETİ	
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar, daha sonra ki bir zamanda çocuk koltuğa oturmuş TV izler, annesi “harikasın oğlum ne kadar güzel koltuğa oturmuş TV izliyor” deyip, yanağını okşar. (.....)
	Çocuk TV izlerken televizyonun önünde koşuşturur, annesi “oğlum otur yerine çabuk, bir uslu olduğunu görmedim zaten” der, daha sonra ki bir zamanda çocuk koltuğa oturmuş TV izler, annesi çocuğa bakmadan hızlıca odadan çıkar. (.....)

ÖĞRETİMSEL AMAÇ 2

Babalar, yapılarak gösterilen 4 uygun olmayan davranıştan 3'ünü uygun olmayan davranışın görmezden gelerek uyuşmayan davranışı ödüllendirerek kontrol ederler.

ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Doğrudan Öğretim Yöntemi

KULLANILAN ARAÇLAR

A. MODEL OLMA AŞAMASI

I.Örnek Davranış: 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması ve babasının çocuğun bu davranışına hiçbir şey söylemeden oturduğu koltuktan kalkıp odadan dışarı çıkması, daha sonra ki bir zamanda çocuğun kolları bağlı bir şekilde oturduğunda, babasının “ aslan oğlum benim, ne kadar güzel kolları bağlı oturuyor...” demesi.

II.Örnek Davranış: Banyoda eline yıkayan çocuğun suyu avucuna doldurup, aynaya doğru suyu atması ve annesinin dolaptan havlu alması, daha sonra ki bir zaman banyoda elini yıkayıp, musluğu kapatan çocuğa annesinin “canım benim elini yıkayıp musluğu kapattı” der ve sarılır.

III.Örnek Davranış: Yemek yerken çocuğun sandalyesini bir ileri bir geri sallaması ve babasının çocuğuna hiç bakmadan yemek yemeye devam etmesi, daha sonra ki zamanda çocuk sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde yemek yediğinde, babasının; “bravo oğluma sırtı sandalyeye yassı ayakları yerde olacak şekilde ne kadar güzel yemek yiyor” demesi

IV.Örnek Davranış: Uyku vakti gelen çocuğa annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp yere atması ve annesinin çocuğuna hiç bakmadan yatağın örtüsünü açması, daha sonra ki zamanda annesinin “hadi kızım pijamaları giy ve yat “ dediğinde çocuğun pijamaları alıp, üstüne giyip, yatağına yatması ve annesinin “ben kızımın gurur duyuyorum, ben kızıma pijamalarını giy ve yat dedim benim kızım pijamalarını giydi ve yattı, çak bakalım” demesi.

B. REHBERLİ UYGULAMA AŞAMASI

I.Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayan kişi, yazı yazarken çalıştığı masadan kalkıp koşar, aradan biraz zaman geçtikten sonra sandalyesine oturmuş defterine yazı yazar.

II. Örnek Davranış: Babası kırmızı rengi göster der, Çocuk rolünü oynayacak kişi, “bilmiyorum, yardım et bana göster diye mırıldanır, aradan zaman geçtikten sonra, babası sorduğunda kırmızı rengi gösterir.

III. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, yemek yerken, yemek tabağındaki yiyecekleri masaya döker, biraz zaman geçtikten sonra, tabağındaki yemeği çatalla yer.

IV. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, çantasından kitabı altıktan sonra, çantasının fermuarını açıp, kapatır, açıp kapatır, daha sonra çantasından kitap alıp, çantasının fermuarını kapatır.

C. BAĞIMSIZ UYGULAMA AŞAMASI

I.Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, TV izlerken koltuğun minderini yere fırlatır, daha sonra kolları bağlı bir şekilde TV izler.

II. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, kitap okurken kitabın üzerine saçlarını sallar, daha sonra dik bir şekilde kitap okur.

III. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, sabah kahvaltısında yemek yerken, çatalı alıp masaya vurur, daha sonra çatalla yemek yer.

IV. Örnek Davranış: Çocuk rolünü oynayacak kişi, banyoda elini yıkadıktan sonra, eline havluyu alıp musluğun altına havluyu koyar, daha sonra elini yıkayıp havluya kurular.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Sunu

Biraz önce, uygun olmayan davranışların görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışların ödüllendirildiği durumları betimlemelerden gözleyerek ayırt ettik. Şimdi ise; uygun olmayan davranışları görmezden gelmenizi ve uyuşmayan davranışları ödüllendirmenizi isteyeceğim. Öncelikle ben size bu durumu betimlemeler aracılığı ile sunacağım daha sonra sizin benzer durumda uygun olmayan davranışı görmezden gelmenizi ve uyuşmayan davranışı ödüllendirmenizi isteyeceğim.

I.AŞAMA (Model olma / Öğretilecek İçeriği Sunma)

Bu aşamada gruba bir önceki alt amaçtaki 4 tane uygun olmayan davranışın görmezden gelindiği ve uyuşmayan davranışların ödüllendirildiği betimlemeler yapacağım. I. Örnek betimleme yapılacak , çocuk uygun olmayan davranış yaptığında betimlemeler” kesilecek ve “dinlediğiniz gibi 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını sokması, uygun bir davranış değildir denilecektir daha sonra betimleme devam ettirilecek ve betimleme bitince dinlediğiniz gibi davranış..... şeklinde görmezden gelinmiştir şeklinde açıklama yapılacaktır. Daha sonra betimleme devam edilecek betimleme bitince gördüğünüz gibi çocuğun yapmış olduğudavranışı, davranışının uyuşmayan davranışdır denilecektir ve betimleme devam ettirilerek annedavranışının uyuşmayan davranışını şeklinde görmezden gelmiştir denilecektir. Daha sonra betimleme tekrar yapılacak ve 10 yaşındaki çocuğun burnuna parmağını soktuğu betimleme kesilecek, çocuğun bu davranışı nasıl bir davranış diye sorulacaktır, cevap vermek isteyenlere söz hakkı verilecek ve doğru cevapları “evet gördüğünüz gibi çocuğun burnuna parmağını sokması uygun bir davranış değildir bravo denilecektir. Yanlış cevap verirse, gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek ve doğru cevaptan sonra, bravo çocuğun parmağını

burnuna sokma davranışı uygun bir davranış değildir denilecek ve yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecektir. Kişinin doğru cevabı, evet çocuğun parmağını burnuna sokma davranışı uygun bir davranış değildir denilecek bravo denilecektir. Daha sonra betimlemenin devamında annenin ne yapması gerektiği sorulacaktır. Söz almak isteyenlerden birine söz hakkı verilecek ve doğru cevabı “bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denilecektir. Eğer doğru cevap veremezse gruptan bir başkasına söz hakkı verilecek doğru cevabından sonra, evet h“bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denildikten sonra yanlış cevap veren kişinin tekrar söylemesi istenecek ve doğru cevabı, bravo, “bravo, anne vb. şeklinde davranışı görmezden gelecektir denilecektir. Daha sonra betimleme devam ettirilerek aynı işlem uyuşmayan davranış ve uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi ile ilgili olarak gerçekleştirilecektir.

II., III. Ve IV. betimlemelerde de benzer uygulama yapılacaktır.

II.AŞAMA (Rehberli Uygulama ve Dönüt ve Düzeltmelere Yer Verme)

Bu aşamada gruptan baba rolünü oynayacak öncelikle gönüllü olan bir kişi belirlenecektir. Aynı zamanda çocuk rolünü oynaması için programa dâhil olmayan bir kişi hazır bulunacaktır. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı (yazı yazarken çalıştığı masadan kalkıp koşar) yapması, anne/baba rolündeki kişinin de bu davranışı biraz önce öğrendiğimiz gibi görmezden gelmesi istenir. Baba rolündeki kişi uygun olmayan davranışı görmezden gelmeye başlamadan önce, uygulamacı, görmezden gelmenin, şeklinde yapılacağı tekrar hatırlatacaktır (Genel Kuralı Söyleme). Daha sonra, baba rolündeki kişiden uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranış yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun davranış yaptı cevabını verirse, *evet parmağını emme uygun olmayan bir davranıştır* şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? Şeklinde ipucu verilecek ve uygun olmayan bir davranış yaptı cevabını verirse, *evet teşekkür ederim, yazı yazarken çalıştığı masadan kalkıp koşması uygun olmayan bir*

davranıştır şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksınız?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranışı görmezden geleceğim cevabını verirse, *evet, davranışışeklinde görmezden geleceksiniz bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Baba- anne rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *şeklinde görmezden geleceğiz değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve kişi doğru şekilde açıklayınca, *şeklinde görmezden geleceğiz bravo* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı baştan yapması, baba- anne rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Baba uygun olmayan davranışı uygun şekilde görmezden gelirse, *bravo uygun olmayan davranışı şeklinde görmezden geldiniz teşekkür ederim* şeklinde ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa, çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapmalıydık* diye sorulacaktır. Kişi hiç çocuğa bakmamalıydım derse, *evet bravo şeklinde görmezden gelmeliydiniz, hadi şimdi görmezden gelelim* denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi anne-baba rolündeki kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Doğru yaptığında *evet uygun olmayan davranışı görmezden geldiniz teşekkür ederim* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı devam ettirmesi istenecek (uyuşmayan davranışı yapması) ve yukarıda yapılanlar uyuşmayan davranış ve uyuşmayan davranışın ödüllendirmesi için gerçekleştirilecek kişi yapınca yukarıdaki şekilde ödüllendirilip yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II. III. ve IV. Örnek davranışlar içinde gruptaki herkesle aynı uygulama tekrar edilecektir.

III. AŞAMA (Bağımsız Uygulama)

Bu aşamada uygulamacı sorumluluğu Babalara bırakacaktır. Bunun için öncelikle gruptan gönüllü iki kişi belirlenecek ve bir tanesinden çocuk diğerinden anne/baba olması istenecektir. Çocuk rolündeki kişinin tahtada yazılı olan ilk davranışı

(TV izlerken koltuğun minderini yere fırlatır) yapması, baba rolündeki kişinin de bu davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Daha sonra, uygulamacı, baba- anne rolündeki kişiden uygun olmayan davranışı görmezden gelmesini isteyecektir. Çocuk rolünü oynayan kişi uygun olmayan davranışı yaptığında davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye, *şimdi ne tür bir davranış yaptı?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun olmayan davranış yaptı bravo* denilecektir. Eğer cevap veremezse, uygun bir davranış mı? Yoksa uygun olmayan bir davranış mı? şeklinde ipucu verilecek ve uygun olmayan bir davranış yaptı cevabını verirse, *evet uygun olmayan bir davranış bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra anne-baba rolündeki kişiye *şimdi ne yapacaksın?* diye sorulacaktır. Kişi, uygun olmayan davranışı görmezden geleceğim cevabını verirse, *evet,şeklinde görmezden geleceksiniz bravo* şeklinde ödüllendirilecektir. Baba- anne rolündeki kişi şimdi ne yapacağını söyleyemezse, *şeklinde görmezden geleceğiz değil mi? Ne yapacaktınız?* denilecek ve açıklayınca, *şeklinde görmezden geleceğiz bravo* denilecektir. Daha sonra çocuk rolünü oynayan kişiden uygun olmayan davranışı baştan yapması, baba rolünü oynayan kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Baba uygun olmayan davranışı uygun şekilde görmezden gelirse, *bravodavranışını, şeklinde görmezden geldiniz teşekkür ederim* ödüllendirilecektir. Yapmadığı bir kısım olursa, çocuk rolünü oynayan kişiden davranışı kesmesi istenecek ve baba rolündeki kişiye şimdi ne yapmalıydık diye sorulacaktır. Kişi görmezden gelmeliydim derse, *evet* hadi şimdi görmezden gelelim denilecek ve çocuk rolündeki kişinin davranışı tekrar etmesi anne-baba rolündeki kişinin de uygun olmayan davranışı görmezden gelmesi istenecektir. Doğru yaptığında *evet uygun olmayan davranışı görmezden geldiniz teşekkür ederim* denilecektir. Daha sonra çocuk rolündeki kişiden davranışı yapmaya devam etmesi istenecektir (uyuşmayan davranışı yapması) ve uyuşmayan davranış ve uyuşmayan davranışın ödüllendirilmesi yukarıdaki şekilde gerçekleştirilecek ve kişi uygun yaptığı zaman yukarıdaki şekilde ödüllendirilecek ve yerine geçmesi istenecektir. Daha sonra, ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

II., III. Ve IV. Örnek davranışları için çocuk rolünü oynayan kişinin davranışları durdurulup baba- anne rolünü oynayan kişiden açıklaması istenmeyecek ancak kişi, uygun davranışları için “uygun olmayan davranışı şeklinde görmezden geldiniz”

“çok güzel oluyor” “harika” “uyuşmayan davranışı şeklinde ödüllendirdiniz” şeklinde ödüllendirilecektir. Eğer bir yeri eksik/yanlış yaparsa ya da atlarsa, uygulamacı ne yapacağına ilişkin küçük hatırlatmalar da bulunacak (çocuğa bakmayın / bir şey söylemeyin, ödüllendirin/betimleyin vb) ve görmezden gelmeyi ve uyuşmayan davranışları ödüllendirmeyi tekrar etmesini isteyecektir (Çocuk rolünü üstlenen kişiden de davranışı tekrar yapması/davranışa devam etmesi istenir). Baba rolündeki kişi görmezden gelmeyi ve uyuşmayan davranışları ödüllendirmeyi uygun yapınca “uygun olmayan davranışı şeklinde görmezden geldiniz” “uyuşmayan davranışı şeklinde ödüllendirdiniz” “çok güzel oluyor” “harika” şeklinde ödüllendirilecektir. Daha sonra kişilerin rolleri değiştirilir ve ilk örnek davranış için gruptaki herkesle benzer uygulama yapılacaktır.

Babalara Teşekkür Edilmesi ve Programın Bitirilmesi

Babalara grup olarak son kez toplanıldığında öncelikli olarak “Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı’nın etkililiğini belirlemek amacıyla Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı ailelere uygulanarak Babaların program sonrasındaki davranışları belirlenecektir.

Ölçüt bağımlı ölçü aracının uygulanmasından sonra, Babalara, bu günkü oturumla **Problem Davranışların Azaltılmasına Yönelik Aile Eğitim Programı’nın** bittiği söylenecek ve ailelere programa katıldıkları için teşekkür edilecek ayrıca katıldıkları program hakkındaki görüşleri alınacaktır.

BU GÜN NELER ÖĞRENDİK!!!!!!!!!!!!!!

UYGUN DAVRANIŞI ÖDÜLLENDİRME (UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARI AYRIMLI PEKİŞTİRME)

Bir önceki oturumumuzda hepimizin de hatırlayacağı gibi Uygun Olmayan Davranışları Görmezden Gelme üzerinde durmuştuk. Hatırlayacağınız gibi, uygun olmayan davranışı görmezden gelmenin, çocuğumuz uygun olmayan davranış yaptığında, yaptığı davranışla ilgili bir şey söylememek, davranışın yapıldığı tarafa ve çocuğa bakmamak olduğunu öğrenmiştik.

Bu günkü oturumumuzda ise, **UYGUN DAVRANIŞLARI ÖDÜLLENDİRMEYİ (UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI KONTROL ETMEYİ)** öğrendik.

Hepimizin hatırlayacağı gibi, toplantımızın başında amacımızın, çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını kontrol etmek olduğunu söylemiş ve her toplantımızda bununla bağlantılı durumlar üzerinde durmuştuk. Sonuç olarak, çocuklarımızın uygun olmayan davranışlarını kontrol edebilmemiz için; uygun olmayan davranış olduğunda; bu davranışı görmezden gelip uygun olmayan davranışla uyuşmayan davranış olduğunda ödüllendirmek gerekmektedir.

Şimdi bu durumu örnekle göstermeye çalışalım;

Çocuğumuzun koltuğun üstüne çıkıp zıpladığını düşünelim; bu davranış uygun olmayan bir davranıştır. Çocuğumuz koltuğun üstüne çıkıp zıpladığında çocuğumuza hiç bakmayarak ve davranışla ilgili hiçbir şey söylemeyerek ve o an ne yapıyorsak yapmaya devam ederek davranışı görmezden gelmeliyiz. Bir süre sonra çocuğumuzun sırtı koltuğa yassı bir şekilde koltuğunda oturduğunu düşünelim. Sırtı koltuğa yassı bir şekilde koltuğunda oturma ile koltuğun üstüne çıkıp zıplama davranışı aynı anda yapılamayacağından, sırtı koltuğa yassı bir şekilde koltuğunda oturma davranışı koltuğun üstüne çıkıp zıplama davranışının uyuşmayan davranışdır. Biz bu durumda yani sırtı koltuğa yassı bir şekilde koltuğunda oturduğunda (uyuşmayan davranış) çocuğun bu davranışını anında yani araya hiç zaman girmeden ve “aferin benim çocuğum sırtı koltuğa yassı bir şekilde koltuğunda oturuyor, seninle gurur duyuyorum” şeklinde davranışı betimleyerek ödüllendirmeliyiz.

Artık, çocuğumuz uygun olmayan davranış yaptığında, çocuğa bakmayarak ve bir şey söylemeyerek davranışı görmezden geleceğinizi ve uygun olmayan davranışın uyuşmayan davranışını yaptığı zaman anında ve davranışı betimleyerek ödüllendireceğinizi **UNUTMAYIN!!!!!!**

Hazırlayan: FATMA BERBERCAN